

ZARZĄD
WOJEWÓDZTWA WIELKOPOLSKIEGO

**WIELKOPOLSKI REGIONALNY
PROGRAM OPERACYJNY
NA LATA 2007 – 2013**

Poznań, 26 czerwca 2006

SPIS TREŚCI

1. WPROWADZENIE	8
2. DIAGNOZA SYTUACJI SPOŁECZNO - GOSPODARCZEJ WOJEWÓDZTWA... 10	10
2.1. Informacje ogólne	10
2.1.1. Potencjał przyrodniczy.....	10
2.1.2. Potencjał gospodarczy.....	11
2.1.3. Rynek pracy, zasoby ludzkie, edukacja	13
2.2. Sektor produkcyjny	22
2.2.1. Rozwój obszarów wiejskich.....	23
2.2.2. Przemysł.....	24
2.2.3. Małe i średnie przedsiębiorstwa.....	25
2.2.4. Sektor badawczo-rozwojowy i innowacje.....	27
2.2.5. Turystyka	29
2.3. Kultura i sport.....	31
2.4. Infrastruktura służąca rozwojowi gospodarczemu i społecznemu	32
2.4.1. Infrastruktura techniczna.....	32
2.4.2. Infrastruktura ochrony środowiska	37
2.4.3. Infrastruktura społeczna.....	40
2.4.4. Mieszkalnictwo	41
2.5. Pomoc publiczna dla województwa wielkopolskiego	42
2.5.1. Wsparcie krajowe.....	42
2.5.2. Wsparcie zagraniczne	45
2.5.3. Wnioski (efekty i ocena kierunków udzielonego wsparcia).....	51
3. ANALIZA SWOT	56
3.1. Potencjał wewnętrzny	56
3.2. Otoczenie.....	58
4. STRATEGIA PROGRAMU	59
4.1. Cel główny programu	59
4.2. Cele szczegółowe programu	60
4.3. Spójność celów programu z celami innych polityk	63
4.3.1. Cel główny WRPO	63
4.3.2. Cele szczegółowe WRPO	64
5. PRIORYTETY PROGRAMU	66
Priorytet 1. Potencjał gospodarczy regionu	67
1. Cele priorytetu.....	67
2. Uzasadnienie i opis	67
3. Kategorie interwencji	69
4. Spodziewane typy projektów	70
5. Efekty realizacji	71
6. Beneficjenci.....	72
7. Spójność z innymi programami.....	72

Priorytet 2. Infrastruktura o podstawowym znaczeniu dla rozwoju	74
1. Cele priorytetu.....	74
2. Uzasadnienie i opis	74
3. Kategorie interwencji	76
4. Spodziewane rodzaje projektów.....	77
5. Efekty realizacji	78
6. Beneficjenci.....	79
7. Spójność z innymi programami.....	79
Priorytet 3. Środowisko.....	81
1. Cele priorytetu.....	81
2. Uzasadnienie i opis	81
3. Kategorie interwencji	84
4. Spodziewane rodzaje projektów.....	84
5. Efekty realizacji	85
6. Beneficjenci.....	86
7. Spójność z innymi programami.....	87
Priorytet 4. Restrukturyzacja i wzmocnienie potencjałów rozwojowych.....	88
1. Cele priorytetu.....	88
2. Uzasadnienie i opis	88
3. Kategorie interwencji	91
4. Spodziewane rodzaje projektów.....	91
5. Efekty realizacji	92
6. Beneficjenci.....	93
7. Spójność z innymi programami.....	93
Priorytet 5. Infrastruktura dla kapitału ludzkiego.....	94
1. Cele priorytetu.....	94
2. Uzasadnienie i opis	94
3. Kategorie interwencji	96
4. Spodziewane rodzaje projektów.....	98
5. Efekty realizacji	98
6. Beneficjenci.....	99
7. Spójność z innymi programami.....	99
Priorytet 6. Pomoc techniczna.....	101
1. Cele priorytetu.....	101
2. Uzasadnienie i opis	101
3. Kategorie interwencji	102
4. Spodziewane rodzaje projektów.....	102
5. Efekty realizacji	103
6. Beneficjenci.....	104
7. Spójność z innymi programami.....	104
6. PLAN FINANSOWY.....	105
7. SYSTEM WDRAŻANIA.....	112
7.1. Uwagi wstępne.....	112
7.2. Instytucja Koordynująca Regionalne Programy Operacyjne.....	112
7.3. Instytucja Zarządzająca	113
7.4. Instytucja Pośrednicząca.....	114
7.5. Ocena i wybór projektów	114

7.6. Zarządzanie finansowe i kontrola.....	115
7.6.1. Przepływy finansowe	115
7.6.2. Jednostka Certyfikująca	115
7.6.3. Instytucja audytora.....	116
7.6.4. Audyt wewnętrzny	116
7.7. Monitorowanie realizacji Programu i sprawozdawczość	117
7.7.1. Monitoring rzeczowy i finansowy	117
7.7.2. Regionalny Komitet Monitorujący	118
7.8. Ocena	118
7.9. Informacja i promocja.....	119
8. SŁOWNIK POJĘĆ	120

Cel główny programu:

**Wzmocnienie potencjału rozwojowego
Wielkopolski na rzecz wzrostu
konkurencyjności i zatrudnienia**

1. Wprowadzenie

Wielkopolski Regionalny Program Operacyjny na lata 2007 – 2013 jest dokumentem, o którym mowa w artykule 2 projektu *Rozporządzenia Rady wprowadzającego przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego i Funduszu Spójności*. Jest instrumentem realizującym działania zmniejszające dysproporcje gospodarcze, społeczne i terytorialne na terenie Wspólnoty. Realizuje jeden z trzech celów określonych w art. 3 wymienionego wyżej rozporządzenia, jakim jest „konwergencja”.

Działania realizowane w ramach programu finansowane będą przez Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego oraz przez środki krajowe, zarówno publiczne, jak i prywatne. Pomoc Wspólnoty przeznaczona będzie na priorytetowe działania mające na celu promocję konkurencyjności i tworzenie miejsc pracy, przy uwzględnieniu celów wyznaczonych w Zintegrowanych Wytycznych dla Wzrostu i Zatrudnienia na lata 2005 – 2008, wynikających z odnowionej Strategii Lizbońskiej.

Obszar interwencji programu wynika ze strategii rozwoju województwa wielkopolskiego do 2020 roku. Jego zakres ograniczony jest listą priorytetów Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego. Struktura programu - liczba i zakres priorytetów, ich pola interwencji, poprzez które program będzie realizowany - wynikają także z polityk wspólnotowych określonych w Strategii Lizbońskiej, Zintegrowanych wytycznych w sprawie wzrostu gospodarczego i zatrudnienia na lata 2005 – 2008, Strategicznych Wytycznych Wspólnoty, oraz polityki krajowej określonej w Strategii Rozwoju Kraju i w Narodowych Strategicznych Ramach Odniesienia. Natomiast sposób realizacji priorytetów, w tym poszczególne rodzaje projektów, ustalony został w toku negocjacji z instytucjami zarządzającymi, przygotowującymi projekty poszczególnych programów operacyjnych.

Projekt programu opracowany został przy zachowaniu następujących zasad:

- programowania – określającego w wieloletnim układzie priorytety, ich finansowanie oraz system zarządzania i kontroli,
- partnerstwa – osiągnięcia celów w ścisłej współpracy z partnerami społecznymi, zarówno na etapie przygotowywania programu, jak i jego realizacji,
- dodatkowości – iż środki wspólnotowe nie zastępują środków przeznaczanych na realizację celów regionalnych, lecz są dla nich ”dźwignią”.

Program zawiera:

- analizę sytuacji społeczno-gospodarczej regionu wskazującą na nierówności potencjału rozwojowego, zarówno w układzie zewnętrznym, jak wewnętrznym,
- informację na temat dotychczasowej pomocy publicznej dla regionu, zarówno krajowej, jak i wspólnotowej, w zakresie interwencji programu wraz z jej oceną,
- opis strategii programu ze wskazaniem na najważniejsze priorytety oraz sposób ich realizacji,

- streszczenie oceny ex ante programu oraz wyników modelowania makroekonomicznego,
- indykatywną, roczną alokację środków na poszczególne priorytety,
- opis systemu wdrażania, oceny i kontroli.

2. Diagnoza sytuacji społeczno - gospodarczej województwa

2.1. Informacje ogólne

2.1.1. Potencjał przyrodniczy

Wielkopolska należy do regionów nizinnych. Jej rzeźba powierzchni oraz warunki geologiczne i glebowe zostały ukształtowane przede wszystkim przez zlodowacenia.

Na obszarze województwa przeważają gleby słabe: biellicowe i rdzawe (60%) oraz płowe i brunatne (20%), pozostałe to gleby obszarów podmokłych (opadowo-glejowe, glejobieli-cowe, murszowo-torfowe, mady rzeczne itp.).

Większa część obszaru Wielkopolski jest stosunkowo mało zasobna w wodę (opady roczne od ok. 480 mm w rejonie Śremu i Słupcy do 600 mm w rejonie Kępna i Ostrzeszowa).

25,8% powierzchni regionu zajmują lasy. Główne typy siedliskowe lasów Wielkopolski to: bory mieszane świeże (28,2%), bory świeże (24,1%), lasy mieszane świeże (19,5%) oraz lasy świeże (10,4%).

Około 36,5% powierzchni zajmują obszary prawnie chronione, w tym 30% to obszary chronionego krajobrazu, 6% parki krajobrazowe, 0,3% parki narodowe i 0,2% rezerваты przyrody. System obszarów chronionych regionu to: Wielkopolski Park Narodowy (7584 ha) oraz fragment Drawieńskiego Parku Narodowego (380 ha w granicach regionu), 12 parków krajobrazowych lub ich części, 96 rezerwatów przyrody, 32 obszary chronionego krajobrazu, 5 zespołów przyrodniczo-krajobrazowych, 88 użytków ekologicznych, 48 obszarów wytypowanych do ochrony w Sieci Natura 2000.

Na obszarach pojezierzy, głównie w części północnej i środkowej regionu, występuje około 800 jezior, w tym 58% o powierzchni do 10 ha i 8% o powierzchni powyżej 100 ha. Największym zbiornikiem naturalnym województwa jest Jezioro Powidzkie (1036 ha) na Pojezierzu Gnieźnieńskim.

Pod względem hydrograficznym Wielkopolska leży w dorzeczu Odry, przy czym 88% jej powierzchni odwadnianie jest przez system cieków dorzecza Warty, a pozostałe 12% przez systemy cieków Baryczy, Krzyckiego Rowu i Obrzycy. Monitoring jakości wód rzecznych pokazuje, że na przeważającej długości rzeki Wielkopolski prowadzą nadal wody pozaklasowe, jednak od kilku lat utrzymuje się poprawa ich jakości.

Podstawą zaopatrzenia ludności w wodę pitną są zasoby wód podziemnych. Eksploatowane są głównie zbiorniki w warstwach wodonośnych trzecio- i czwartorzędu, a w rejonach

wschodnich także w warstwach kredowych oraz jurajskich. W całej Wielkopolsce występują też zmineralizowane wody termalne. Większość wód podziemnych kwalifikuje się do I i II klasy czystości, można je, więc wykorzystywać po prostym uzdatnieniu (redukcja związków żelaza i manganu).

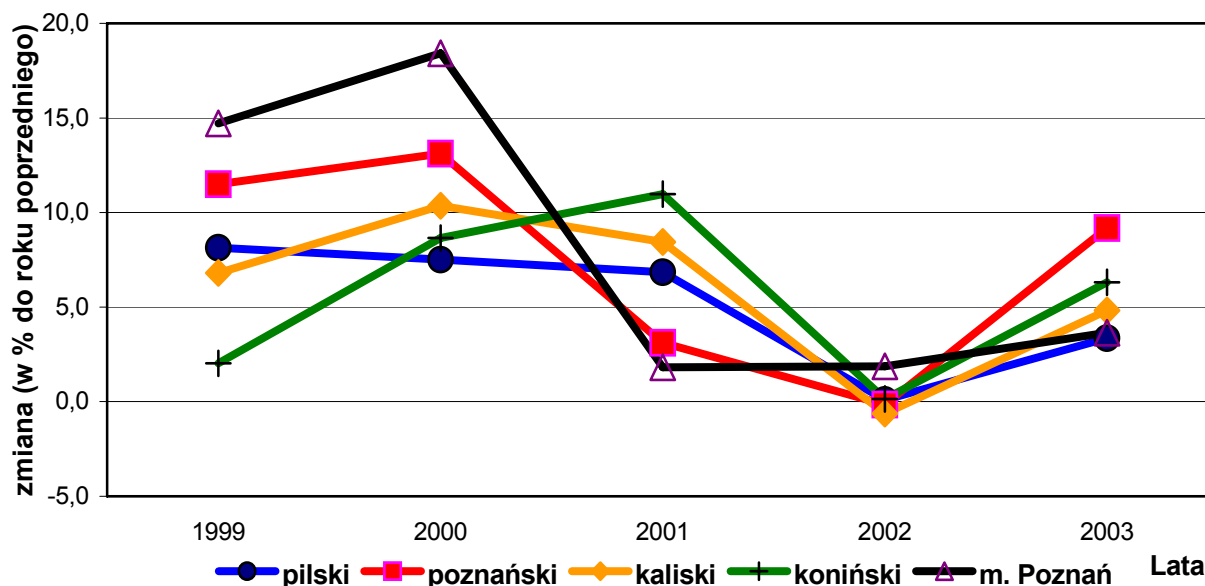
Wielkopolska obfituje w mineralne surowce energetyczne, głównie węgiel brunatny, gaz ziemny, ropę naftową i torf. Złóża węgla brunatnego eksploatuje się w rejonie Konina, gdzie są bazą dla rozwoju przemysłu energetycznego (zespół elektrowni Pątnów-Adamów-Konin). Region cechuje się bogactwem złóż torfu. Ogółem, zinwentaryzowano 886 tys. ha złóż torfu, w tym rozpoznano złoża tego surowca o znaczeniu leczniczym - borowiny (rejon wsi Błażewo gm. Dolsk, Ławica gm. Sieraków i Mechnacz gm. Kwilcz).

W rejonie Kłodawy eksploatowana jest sól kamienna (około 15% krajowej produkcji). Obecnie eksploatuje się tam bogate złoża gipsu. Na całym obszarze Wielkopolski występują znaczne złoża kruszywo, surowców ceramicznych i kredy jeziornej.

2.1.2. Potencjał gospodarczy

Województwo wielkopolskie położone jest w środkowo-zachodniej części Polski. Należy do największych regionów. Pod względem powierzchni (29.826 km²) zajmuje drugie miejsce w kraju, a pod względem liczby mieszkańców trzecie (8,8% ogółu ludności Polski).

Tempo zmian PKB na 1 mieszkańca według podregionów

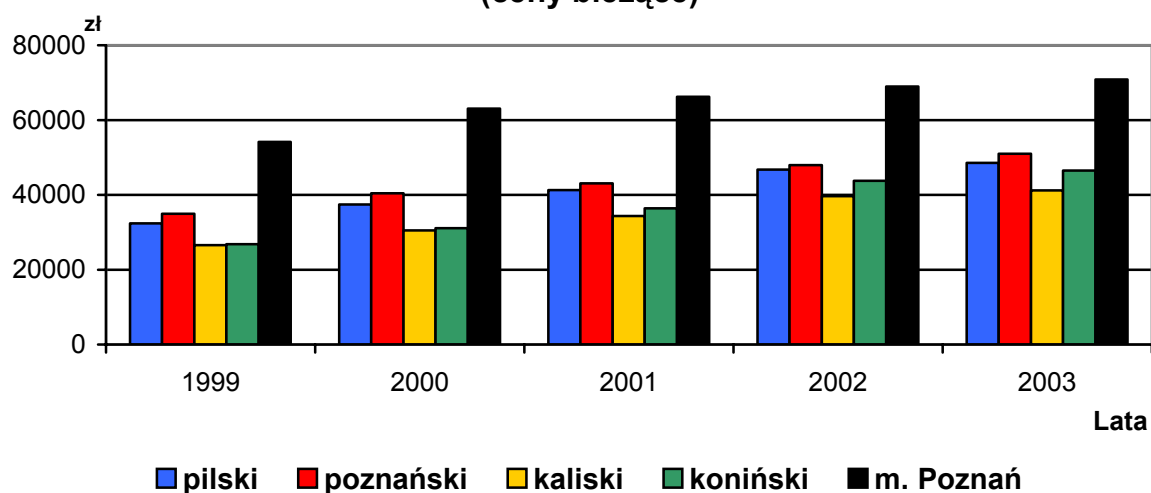

Wielkopolska ma dobre perspektywy rozwoju. Zajmuje korzystne miejsce na kontynencie europejskim, będąc swego rodzaju pomostem między Europą Wschodnią a Zachodnią. Szczególne znaczenie w tym kontekście ma tranzytowe położenie Poznania. Przechodzący przez środek regionu międzynarodowy korytarz transportowy o przebiegu wschód-zachód

(droga międzynarodowa E-30 oraz linia kolejowa E-20) łączy Wielkopolskę z obydwoma częściami kontynentu. Istotne znaczenie tranzytowe przypisać również można drodze międzynarodowej o kierunku północ-południe biegnącej od Świecia przez Bydgoszcz, Poznań do Wrocławia. Czynnikiem niekorzystnym jest bardzo duża rozciągłość południkowa regionu. Jego krańce, południowy, a szczególnie północny, mają ograniczone szanse w korzystaniu z renty lokalizacyjnej, jaką jest położenie przy korytarzu wschód-zachód. Jest to szczególnie ważne wobec ograniczeń komunikacyjnych na kierunku północ-południe.

Według szacunków GUS wartość PKB przypadająca na 1 mieszkańca w 2003 roku wyniosła w regionie 22.256 zł przy średniej krajowej 21.366 zł. Tylko jeden podregion - miasto Poznań – charakteryzował się wyższym wskaźnikiem od średniej krajowej. Wartość tego wskaźnika w 2003 roku dla miasta Poznania wyniosła 42.508 zł. W pozostałych podregionach wskaźnik mieścił się w przedziale od 20.096 zł (podregion poznański) do 16.195 zł (podregion kaliski). W porównaniu do średniej Unii Europejskiej produkt krajowy brutto liczony wg parytetu siły nabywczej na 1 mieszkańca wyniósł w województwie wielkopolskim w 2002 r. 41,7% (UE = 100%).

Wartość dodana brutto na 1 pracującego według podregionów (ceny bieżące)

Szczególnie niepokojące było załamanie się tempa wzrostu PKB po 2000 roku. W latach 2001 i 2002 zanotowano wyraźny spadek tempa zmian we wszystkich podregionach, a w dwóch z nich (kaliski, poznański) wystąpił w 2002r. nawet spadek wartości wskaźnika w stosunku do roku poprzedniego. Część zaobserwowanych zmian wynika ze zmiany sposobu liczenia PKB od 2002 roku. Nie zmienia to faktu, że osłabienie wzrostu PKB w Wielkopolsce grozi pogłębieniem różnicowań wewnątrzregionalnych.

Wartość dodana brutto na 1 pracującego wynosiła w 2003r. w Wielkopolsce 52.931 zł, co stanowi wartość niższą od średniej krajowej (54.741 zł). Wśród podregionów NUTS 3 jedynie podregion m. Poznań ze wskaźnikiem wartości dodanej brutto na 1 pracującego wynoszącym 70.832 zł znacznie przekraczał średnią krajową, natomiast w pozostałych podregionach był od niej niższy. Ogółem, wartość dodana brutto wytworzona w Wielkopolsce w 2003r. wyniosła 64,9 mld zł, tj. 9,15% tej wartości dla Polski (709,2 mld zł). Niestety, udział wartości dodanej brutto w 2002r. w Wielkopolsce spadł o ponad 0,5 punktu procentowego w stosunku do 2000 roku. Oznacza to, iż produktywność gospodarki regionu spada w porówna-

niu do innych województw kraju, przy równoczesnym pogłębianiu się zróżnicowań wewnątrzregionalnych obserwowanych na przykładzie PKB.

Dysproporcje między podregionami w zakresie wartości dodanej brutto na 1 pracującego nie ulegają dużym zmianom. Najniższą wartość dodaną brutto na 1 pracującego w 2003r. zanotowano w podregionach kaliskim i konińskim.

Stan gospodarki i poziom życia mieszkańców pozostają w ścisłym związku z finansami publicznymi. Wielkość budżetów gmin, ale także powiatów i województwa określają poziom życia mieszkańców i wpływają bezpośrednio na możliwości rozwojowe. Łączne dochody budżetów gmin, liczone na jednego mieszkańca, są bardzo zróżnicowane. W najbardziej pod tym względem zasobnych gminach są one blisko trzykrotnie wyższe niż w gminach najmniej zasobnych. Do najzamożniejszych należą między innymi: Tarnowo Podgórne, Suchy Las, Przykona, Kleczew, Poznań oraz Powidz. Subwencje i dotacje zmniejszają te dysproporcje, lecz ich nie likwidują.

Samorządy w miarę swych możliwości finansowych część budżetów przeznaczają na rozwój, czyli inwestycje. Poszczególne gminy w 2004r. wydały na ten cel od poniżej 1% do ponad 53% swych dochodów. Bardzo zróżnicowana jest struktura wydatków na poszczególne cele.

Zasadniczo, dochody jednostek samorządowych w Wielkopolsce odbiegają od średniej krajowej i choć w liczbach bezwzględnych są one stosunkowo wysokie, to w przeliczeniu na jednego mieszkańca osiągają wartości poniżej średniej krajowej. W 2004 roku dochody wielkopolskich gmin osiągnęły wartość 1.584 zł na mieszkańca, przy średniej dla kraju 1.591 zł. Podobnie dochody powiatów i miast na prawach powiatu (łącznie) były niższe niż średnio w kraju (980 zł na mieszkańca w Wielkopolsce, 1.158 zł w kraju). Niższe dochody przełożyły się na mniejsze wydatki. Wyniki budżetów gmin, powiatów oraz miast na prawach powiatów były - podobnie jak w całym kraju - ujemne.

2.1.3. Rynek pracy, zasoby ludzkie, edukacja

a) ludność

Województwo wielkopolskie zamieszkiwało w 2004r. 3.365,3 tys. osób, tj. ok. 8,8% ogólnej liczby ludności kraju (3 miejsce w kraju po województwach: mazowieckim i śląskim). W ciągu ostatnich 30 lat zmalała dynamika przyrostów ludności, spowodowana ciągłym spadkiem przyrostu naturalnego, od 9,9 na 1000 osób w 1975 r. do 0,89 w 2004 r., z nasileniem tendencji spadkowych po 1995 r. W ostatnich trzech latach przyrost naturalny w Wielkopolsce ustabilizował się na poziomie wskaźnika ok. 0,8 osób/1000 ludności, zaś w roku 2004 wzrósł do 0,98%. Nadal szczególnie niekorzystna sytuacja w tym zakresie występuje w miastach, gdzie wskaźnik przyrostu naturalnego osiągał w poprzednich latach ujemne wartości, zaś w 2004 roku wyniósł 0,01. Na obszarach wiejskich regionu wskaźnik ten osiągnął w 2004 roku wielkość 2,03. Sytuacja w Wielkopolsce jest jednak zdecydowanie bardziej korzystna niż średnio w kraju, gdzie wskaźnik przyrostu naturalnego już od 2002 roku osiąga wartość ujemną.

Gęstość zaludnienia województwa na wynosi 113 osób/1 km², (co stawia je na 11. miejscu w kraju) i jest niższa o 9 osób od średniego wskaźnika dla Polski (122 osoby/km²), a także od wskaźnika Unii Europejskiej, który wynosi 115 osób/1 km². Kobiety w liczbie 1.732,5 tys. stanowią 51,5% populacji województwa. Wskaźnik feminizacji kształtuje się na poziomie 106,0 (w kraju 107,0, w Unii Europejskiej 105,2) utrzymując się od kilku lat na niezmiennym poziomie.

Potencjał demograficzny nie jest rozmieszczony równomiernie. Istnieją obszary o dużej koncentracji ludności (szczególnie aglomeracja poznańska, ośrodki regionalne i subregionalne) oraz tereny słabo zaludnione (szczególnie północne powiaty regionu). Obserwowane są migracje wewnętrzne z obszarów zastoju gospodarczego na rzecz obszarów wysokiej dynamiki rozwoju.

Ludność miast województwa w 2004 roku wynosiła 1.927,9 tys. mieszkańców, co stanowi 6,1% ogólnej liczby ludności miast Polski. Udział ludności miejskiej w ogólnej liczbie ludności województwa kształtuje się na poziomie ok. 57,3% i jest niższy o 4,% od wartości tego wskaźnika dla kraju (61,5%).

Ludność wiejska województwa, licząca w 2004 roku 1 437,4 tys. osób, stanowi 9,8% ogółu ludności wiejskiej kraju.

Stolica regionu – Poznań - skupia największy potencjał demograficzny, stanowiący 29,6% ludności miejskiej i jednocześnie 17% ogólnej liczby ludności województwa.

W byłych ośrodkach wojewódzkich – w Kaliszu, Koninie, Lesznie i Pile oraz w miastach Gnieźnie i Ostrowie Wlkp. - zamieszkuje ok. 472 tys. osób, tj. 24,5% ogólnej liczby ludności miast Wielkopolski i jednocześnie ok. 14% ogółu ludności województwa. Pozostałe ośrodki powiatowe skupiają ok. 481 tys. mieszkańców, tj. 14,3% ludności województwa.

W 78 małych miastach mieszka 404 tys. mieszkańców, tj. 21% ludności miejskiej Wielkopolski i jednocześnie 12% całej populacji województwa.

W strukturze wieku uwidacznia się w ostatnich latach wzrost udziału grup w wieku produkcyjnym oraz spadek grupy nieprodukcyjnej. W 2004 r. ludność w wieku produkcyjnym stanowiła w Wielkopolsce 64,1% ogółu ludności (wskaźnik nieco większy od krajowego – 63,5%, ale mniejszy od wskaźnika UE - 67,1%), natomiast w wieku nieprodukcyjnym było 35,9% ludności województwa (w kraju 36,4%, w UE 32,9%).

Odsetek ludności w wieku przedprodukcyjnym (poniżej 17 lat) w regionie w 2004 roku wynosił 22,2% ogółu, natomiast w kraju osiągnął wielkość 21,2%, a w UE 16,4% (osoby poniżej 15 lat). Natomiast odsetek grupy poprodukcyjnej w Wielkopolsce wynosił 13,7% przy wskaźniku krajowym 15,3% i unijnym 16,5%.

Najmniej korzystną strukturę wieku ludności mają miasta Poznań oraz Kalisz, ze względu na bardzo niski udział grupy przedprodukcyjnej. Stosunkowo wysoki jest w nich udział grupy w wieku poprodukcyjnym. Zmiany te są efektem starzenia się ludności tych miast. Wyższe procesy wpływają na stan i strukturę ludności aktywnej i bierniej zawodowo.

Stosunkowo wysoki jest odsetek ludzi młodych, a także potencjał dzisiejszych nastolatków, którzy wkrótce zasilą grupę produkcyjną, co pozwala na pomyślne rokowania dla gospodarki województwa, także w dalszych latach.

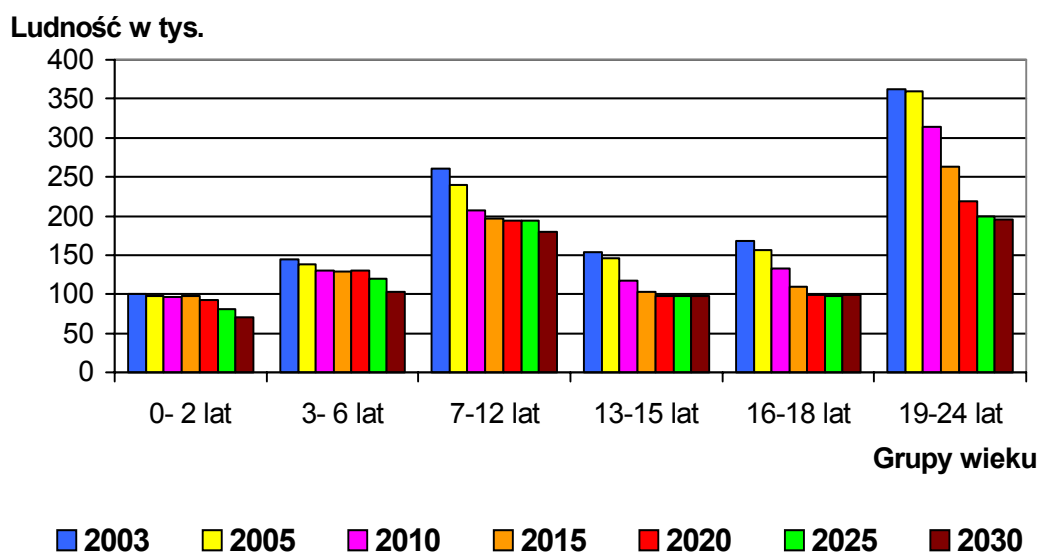
Województwo wielkopolskie jest często postrzegane jako region o wysokiej aktywności mieszkańców. Skutkuje to m.in. stosunkowo dużą dynamiką przemian społeczno-gospodarczych, szczególnie na obszarach o małej stopie bezrobocia, dobrą strukturą gospodarczą, czy poziomem prywatyzacji. Niestety, dużą część województwa stanowią obszary leżące na przeciwnym biegunie rozwoju. Na tych obszarach - często o dużej stopie bezrobocia, niskim poziomie życia, braku inwestycji zagranicznych, niskim poziomie prywatyzacji czy też wykształceniu ludności – mamy do czynienia z małą aktywnością mieszkańców lub nawet jej brakiem. Niski poziom życia mieszkańców dotyczy w znacznej części ludności rolniczej, o słabej mobilności przestrzennej.

Województwo wielkopolskie zaliczane jest do regionów o niskich średnich płacach. W 2004 roku wartość przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia brutto wyniosła 2.095 zł, przy średniej krajowej 2.273 zł. Przeciętna miesięczna emerytura i renta brutto z pozarolniczego systemu ubezpieczeń jest w Wielkopolsce również niższa niż średnio w kraju, w 2004 r. osiągnęła wielkość 1.034 zł (w kraju – 1.141 zł). Na takim samym poziomie, jak średnio w kraju, utrzymuje się natomiast wielkość przeciętnej miesięcznej emerytury i renty brutto rolników indywidualnych (747 zł).

Prognoza ludności Wielkopolski w latach 2003 – 2030 (wg GUS „Prognoza ludności na lata 2003-2030”)

Prognoza ludności oparta jest na wynikach Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań 2002. W województwie wielkopolskim zakłada się regularny przyrost ludności do roku 2020, po czym jej liczba zacznie się zmniejszać. Dotyczy to w szczególności ludności wiejskiej, bo w przypadku ludności miejskiej prognozowany jest jej regularny spadek. Do 2020 roku liczba ludności Wielkopolski zwiększy się o 1,6%, ale potem do 2030 roku ulegnie zmniejszeniu, osiągając 99,6% wielkości z roku 2003. Jest to tendencja odwrotna niż w kraju, gdzie w ciągu całego prognozowanego okresu regularnie będzie następował spadek liczby

Prognoza ludności Wielkopolski 2003-2030

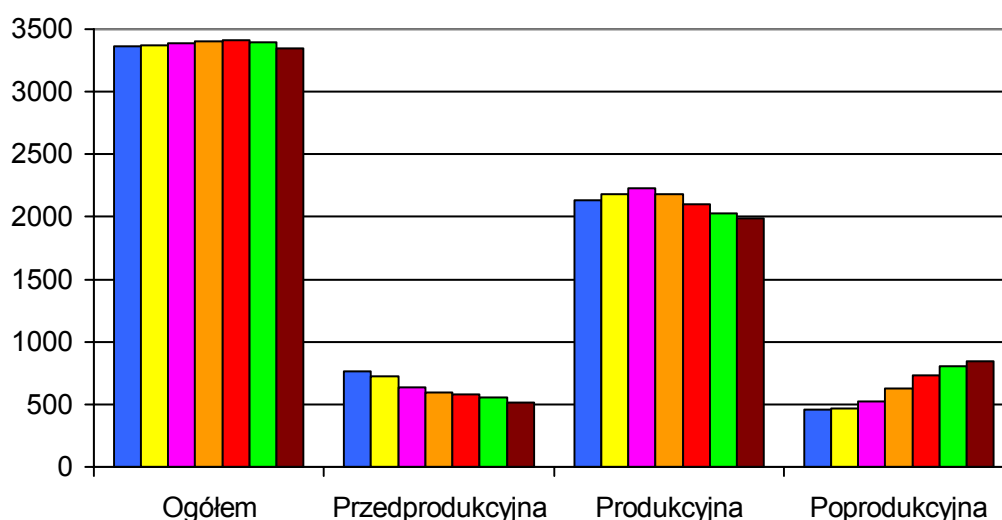

ludności – w 2030 roku osiągając 93,5% wielkości z roku 2003.

Z analizy prognozy ludności w poszczególnych podregionach NUTS 3 (według funkcjonalnych grup wiekowych) wynika, iż w podregionach: kaliskim, konińskim i pilskim ogół-

na prognoza tendencji jest podobna we wszystkich grupach wieku, jak dla całego województwa wielkopolskiego.

Ludność w tys.

W przypadku podregionów poznańskiego i m. Poznań jest inaczej. Podczas gdy w całej Wielkopolsce liczba ludności do roku 2020 będzie nieznacznie rosła, a potem zacznie się zmniejszać, tak w podregionie m. Poznań w całym okresie prognostycznym wystąpi zdecydowana tendencja spadkowa. W latach 2003 – 2030 liczba ludności m. Poznania zmniejszy się o ponad 90 tys. osób. Znaczną część tej wielkości stanowią będą osoby zaliczane do grupy ludności w wieku produkcyjnym.

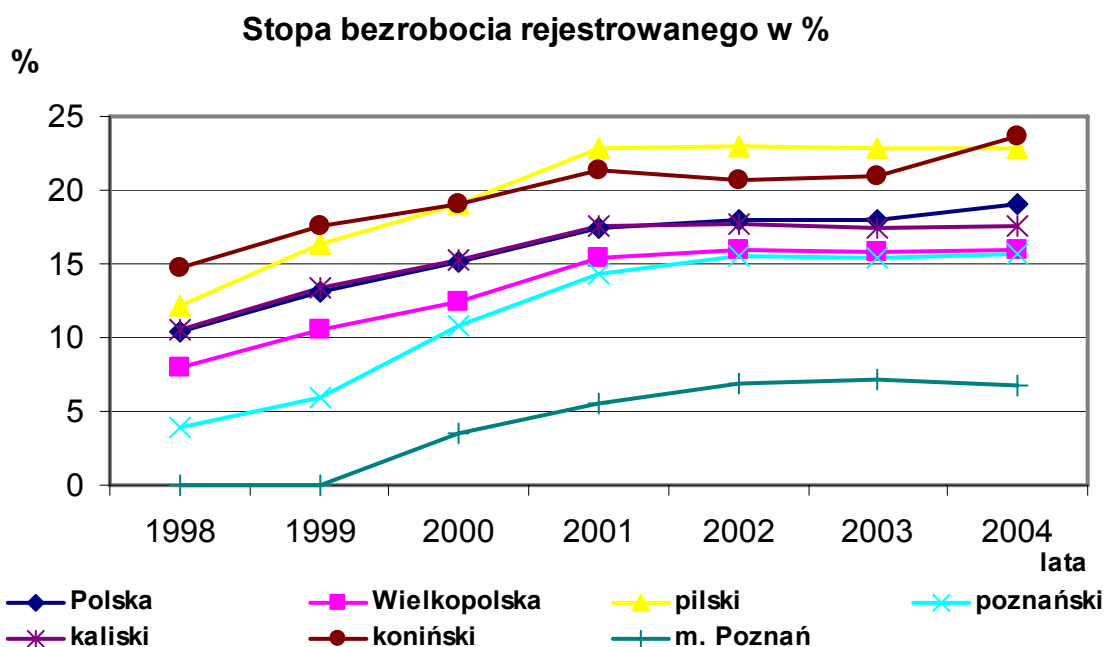
Odmienna sytuacja wystąpi w podregionie poznańskim, gdzie w całym analizowanym okresie prognostycznym przewidywany jest wzrost liczby ludności - o ponad 92 tys. osób do roku 2020 oraz o dalsze 13 tys. do roku 2030. Powyższa analiza zdaje się wskazywać na przepływ pewnej części ludności z m. Poznania na obszar podregionu poznańskiego.

Wnioski:

- Potencjał demograficzny nie jest rozmieszczony równomiernie na całym obszarze województwa.
- W ostatnich latach następował wzrost liczby ludności w wieku produkcyjnym, a spadek w grupie nieprodukcyjnej.
- Wysoki jest odsetek ludzi młodych.
- Znaczna część województwa to obszary o niskim poziomie życia mieszkańców, szczególnie ludności rolniczej.
- Prognoza ludności zakłada regularny przyrost liczby ludności do roku 2020, a następnie jej spadek.
- Do roku 2020 wystąpi znaczny (wyższy niż średnio w kraju) przyrost ludności w wieku emerytalnym oraz zdecydowany spadek w grupie 0-24 lat.
- Znacznemu zmniejszeniu ulegnie liczba ludności m. Poznania – głównie na rzecz podregionu poznańskiego.

b) Rynek pracy

W Wielkopolsce w 2004 roku pracowało prawie 1 209 tys. osób, z tego najwięcej w przemyśle i budownictwie – prawie 33% (w kraju 28,3%, w UE 28,8% - w 2002r.¹). Wskaźnik udziału liczby pracujących do ogółu ludności wynosił 35,9% (przy średniej krajowej 32,5%).

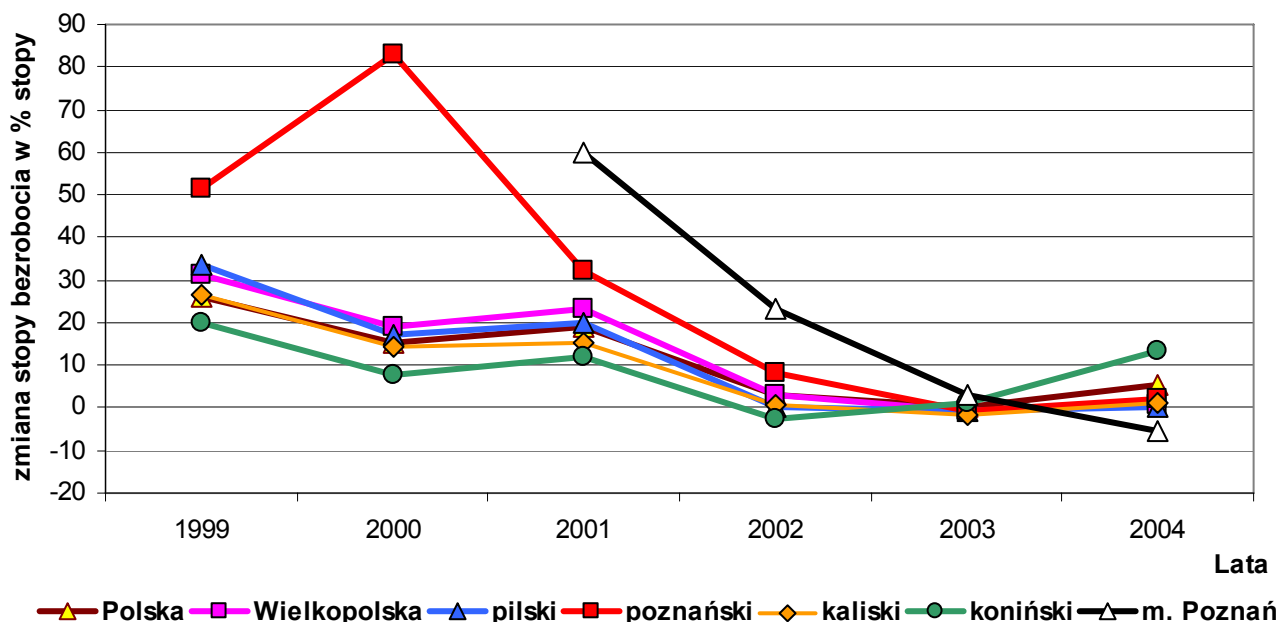
Na koniec grudnia 2004 r. w województwie wielkopolskim zarejestrowanych było 232 251 bezrobotnych. Stopa bezrobocia wynosiła 15,9%, przy średniej krajowej 19,0% (w Unii Europejskiej 9,1% - w 2004r.). Pod względem stopy bezrobocia Wielkopolska utrzymuje 3. pozycję w kraju. Z danych wynika, że sytuacja na wielkopolskim rynku pracy stopniowo się polepsza (od grudnia 2002r. zmalała dynamika wzrostu bezrobocia, a od marca 2003 r. zaczęła maleć również liczba zarejestrowanych bezrobotnych).

Jedną z cech charakterystycznych bezrobocia w Wielkopolsce jest stały, wysoki udział kobiet wśród ogółu bezrobotnych (ponad 55% w 2004). Na koniec 2004r. w Wielkopolsce stopa bezrobocia wśród kobiet wyniosła 22,0% (wg BAEL). W Unii Europejskiej stopa bezrobocia dla kobiet osiągnęła 10,2% (2003r.) i w 2004 r. wzrosła do 10,3%. W tym samym okresie stopa bezrobocia dla mężczyzn wynosiła 8,1% (2003r.) i w 2004r. nie uległa zmianie.

Wśród bezrobotnych znaczny jest odsetek absolwentów szkół. W maju 2004r. wynosił on 5,1% (12 253 absolwentów).

¹ Źródło: Trzeci raport na temat spójności gospodarczej i społecznej

Dynamika stopy bezrobocia według podregionów na tle Wielkopolski i kraju

Bezrobocie pozostaje w ścisłym związku z poziomem wykształcenia. Najliczniejszą grupę bezrobotnych w 2004 r. stanowiły osoby legitymujące się wykształceniem zasadniczym zawodowym (36,7% ogółu zarejestrowanych bezrobotnych) - oraz podstawowym i niepełnym podstawowym – 31,2%.

W 2004 r. blisko 49% bezrobotnych, głównie osób w górnych granicach wieku aktywności zawodowej nie miało pracy dłużej niż 1 rok (w UE 40%)², a 31,9% powyżej 2 lat.

19,8% bezrobotnych stanowią osoby dotychczas niepracujące. 20,9% to bezrobotni ze stażem od 1 do 5 lat. Osób mających więcej niż 30 lat doświadczenia zawodowego jest 1,6%.

Największy udział wśród bezrobotnych mają najmłodsze roczniki osób w wieku produkcyjnym. Aż 27,4% bezrobotnych w 2004r. to osoby w wieku do 25 lat (w Unii Europejskiej 18,9% w 2004r.).

45,6% (105810), ogółu zarejestrowanych w Wielkopolsce bezrobotnych to mieszkańcy obszarów wiejskich, w tym kobiety stanowiły 54,4% (57552), osoby poniżej 24. roku życia 31,6 (33436), a osoby pobierające zasiłek 16,0% (16955 osób).

Bezrobotnych zamieszkałych na wsi charakteryzuje niski poziom wykształcenia oraz bardzo niska mobilność i gotowość do przyuczenia do zawodu lub zmiany kwalifikacji. Ponad 74% bezrobotnych wiejskich posiada zaledwie wykształcenie gimnazjalne i zasadnicze zawodowe, podczas gdy w ogólnej liczbie bezrobotnych udział bezrobotnych z takim wykształceniem stanowi 69,9%. Tylko 2,5% bezrobotnych ze wsi posiada wykształcenie wyższe, a średnie zawodowe i ogólnokształcące 23,3%.

² Źródło: Projekt Narodowej Strategii Rozwoju Regionalnego na lata 2007-2013.

Największym odsetkiem bezrobotnych zamieszkałych na wsi charakteryzował się w 2004 r. podregion koniński - 57,6% ogółu bezrobotnych mieszkańców podregionu konińskiego, najmniejszym subregion poznański (32,5%) Wśród powiatów najwyższy odsetek bezrobotnych zamieszkałych na wsi występuje w powiatach wolsztyńskim 74,8%, pleszewskim 71,2% i słupeckim 70,1%.

Region charakteryzuje się silnym przestrzennym zróżnicowaniem poziomu bezrobocia. Miasto Poznań na koniec grudnia 2004r. miało 7-procentową stopę bezrobocia, powiat kępiński 9,2%, poznański 9,9%, natomiast powiat koniński 27,2%, złotowski 26,8% i wągrowiecki 26,1%. W ponad połowie powiatów wielkopolskich (w 18) stopa bezrobocia przekraczała średnią stopę bezrobocia dla kraju. Najtrudniejsza sytuacja występuje w podregionach pilskim i konińskim.

W porównaniu z rokiem 2003, w grudniu 2004r. liczba bezrobotnych spadła o prawie 15,7 tys., czyli o ok. 6,3%. Tylko w latach 2000-2004 liczba bezrobotnych w Wielkopolsce wzrosła o 38,9 tys. osób, tj. prawie o 30%. Dla porównania w kraju przyrost liczby bezrobotnych w tym okresie wyniósł ok. 20,1%. Najwyższym tempem wzrostu liczby bezrobotnych od 2000 roku charakteryzowały się podregiony m. Poznań oraz poznański. Natomiast najmniejszy wzrost liczby bezrobotnych w ostatnich latach zanotowano w podregionach kaliskim i konińskim.

W grudniu 2004r. liczba nowo zarejestrowanych bezrobotnych w Wielkopolsce wynosiła 235256 bezrobotnych (w tym 3798 po raz pierwszy), wyrejestrowanych 250874 (w tym 27532 z tytułu rozpoczęcia szkolenia lub stażu, 126138 z tytułu podjęcia pracy, od stycznia do grudnia 2004r. zgłoszono 75247 ofert pracy.

Wydatki Funduszu Pracy – obejmujące zasiłki dla bezrobotnych, świadczenia i zasiłki przedemerytalne oraz wydatki związane z aktywną formą pracy bezrobotnym od stycznia do grudnia 2004r. w województwie wielkopolskim wyniosły 738,1 mln zł i są niższe o 88,9 mln zł w stosunku do roku 2003. W ogólnej kwocie tych wydatków zasiłki i świadczenia dla bezrobotnych wyniosły 583,4 mln zł, co stanowi 79% ogółu wydatków. Na przygotowanie młodocianych wydano 23,7 mln zł (3,2%), na aktywne formy przeciwdziałania bezrobociu 119,1 mln zł (16,1%).

Wnioski:

- Duży udział wśród bezrobotnych - absolwentów, kobiet i najmłodszych roczników osób w wieku produkcyjnym.
- Ścisłe powiązanie bezrobocia z poziomem wykształcenia, kwalifikacjami oraz ze stażem pracy.
- Wysoki poziom bezrobocia na wsi.
- Silne przestrzenne zróżnicowanie poziomu bezrobocia w regionie.

c) Edukacja

W roku szkolnym 2004/2005 w Wielkopolsce do szkół podstawowych, gimnazjów, szkół ponadpodstawowych i ponadgimnazjalnych oraz policealnych uczęszczało łącznie 630,5 tys. uczniów, w tym 590,5 tys. do szkół dla dzieci i młodzieży. W skali kraju uczniowie z województwa wielkopolskiego stanowili 9,4%.

Mimo w miarę równomiernego rozmieszczenia sieci placówek edukacyjnych na obszarze regionu, widoczne są wyraźne dysproporcje, szczególnie w zakresie wyposażenia w pracownie, laboratoria, sale gimnastyczne, niezbędny sprzęt i pomoce naukowe. Około 40% szkół podstawowych i 50% gimnazjów nie posiada sal gimnastycznych.

województwo wielkopolskie		Pomieszczenia szkolne (bez szkół specjalnych)				
		ogółem (rok szkolny 2004/2005)	sale lekcyjne	w tym w % ogółem		sale gimnastyczne
				pracownie szkolne		
				razem	w tym komputerowe	
w szkołach podstawowych	13678	78,4	16,0	7,7	5,6	
w gimnazjach	6261	68,0	27,4	8,9	4,6	
w szkołach zasadniczych	872*	x	x	x	x	
w liceach ogólnokształcących	2397	60,5	34,9	8,0	4,6	

* Sale lekcyjne, pracownie szkolne, sale gimnastyczne i pływalnie

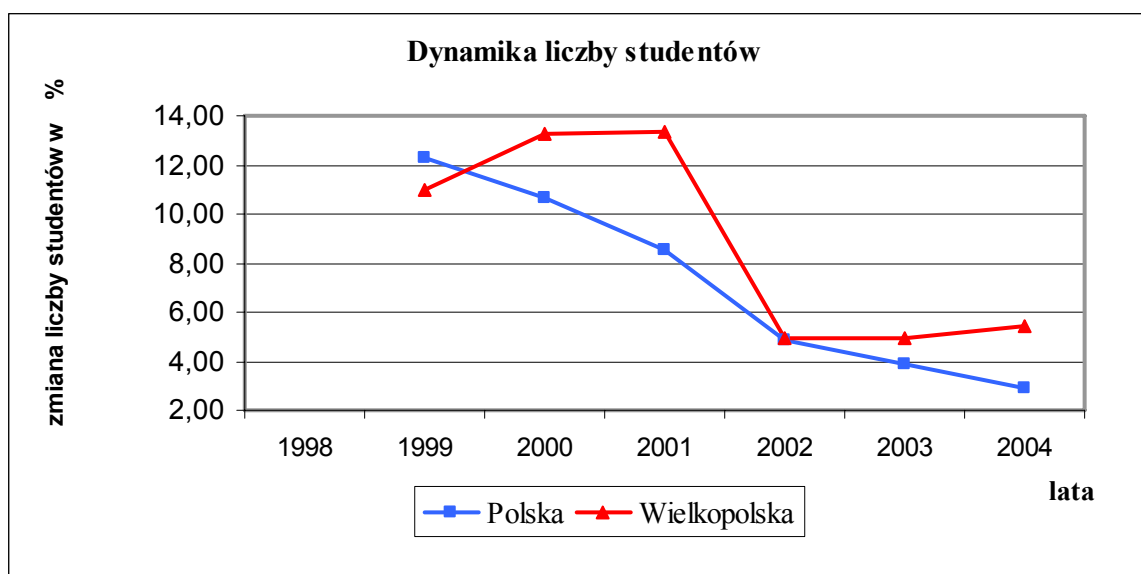
Zróznicowana jest także wielkość placówek oświatowych, średnio w skali województwa w roku szkolnym 2004/2005 w szkołach podstawowych na 1 placówkę przypadało średnio 197 uczniów (w kraju o 5 mniej), w gimnazjach 267osób (w kraju 261). Dla szkół ponadpodstawowych i ponadgimnazjalnych (łącznie) na 1 placówkę przypadało np. 330 uczniów w grupie liceów ogólnokształcących (w kraju 297), a 159 w grupie szkół zawodowych (w kraju 146).

	Komputery przeznaczone do użytku uczniów w szkołach dla dzieci i młodzieży (bez szkół specjalnych) w roku szkolnym 2004/05	
	ogółem	w tym z dostępem do Internetu
Szkoły podstawowe	11743	8482
Gimnazja	6680	6234
Zasadnicze szkoły zawodowe	967	900
Licea ogólnokształcące	2883	2696
Szkoły zawodowe (bez szkół zasadniczych)	4058	3353
Szkoły policealne	1213	1166

Pod względem liczebności dzieci i młodzieży w klasach, wyposażenia szkół w komputery oraz dostęp do internetu obszar Wielkopolski nie odbiega znacząco od średniej krajowej. Konieczna jest natomiast poprawa jakości kształcenia, szczególnie w szkołach na terenach wiejskich. Dotyczy to zarówno warunków nauczania, jak i stopnia wyposażenia szkół.

W strukturze wykształcenia ludności Wielkopolski w wieku 15 lat i więcej dominują osoby z wykształceniem podstawowym i zasadniczym zawodowym. Jest ono charakterystyczne szczególnie dla mieszkańców małych miasteczek i wsi. Wyższe od przeciętnego wykształcenie mają przede wszystkim mieszkańcy Poznania, miast powiatowych i powiatu poznańskiego.

Istotną rolę w systemie edukacji odgrywa szkolnictwo wyższe. W Wielkopolsce w roku akademickim 2004/2005 funkcjonowało 33 uczelni wyższych (12 państwowych, 21 niepaństwowych). Większość uczelni skupiona jest w Poznaniu. Poza tym ośrodkiem samodzielne szkoły wyższe działają jedynie w Lesznie, Pile, Jarocinie, Koninie, w Gnieźnie oraz Kaliszu. W 2005r. przybyło ponad 34,4 tys. nowych absolwentów wielkopolskich uczelni (w roku poprzednim 31,2 tys.), w tym ponad połowę (52,7%) stanowiły osoby kończące studia w trybie zaocznym.

W ciągu ostatnich lat w Wielkopolsce (w przeciwieństwie do kraju) zaznacza się coraz większy przyrost liczby studentów. Mimo to nadal liczba studentów na 10 tys. ludności jest zdecydowanie niższa w Wielkopolsce (478,5 studentów na 10 tys. mieszkańców) niż w kraju (501). Pod względem liczby studentów Wielkopolska jest na 5. miejscu wśród województw (ponad 161 tys. studentów). Stosunkowo korzystny w porównaniu ze średnią krajową jest wskaźnik liczby studentów przypadających na 1 nauczyciela akademickiego (w Wielkopolsce wynosi on 19,4, w kraju – 20,2).

Udział ludności z wykształceniem wyższym wg Narodowego Spisu Ludności i Mieszkań w 2002r. wyniósł w województwie 9,3%. (7. miejsce w kraju przy średniej krajowej 9,9%). Wskaźnik ten jest także zdecydowanie niższy niż w krajach Unii Europejskiej, gdzie średnio 22% osób w wieku 25-64 ma dyplomy uniwersyteckie³.

Wnioski:

- Różnice w dostępności do instytucji edukacyjnych między miastem a wsią.

³ Źródło: Trzeci raport na temat spójności gospodarczej i społecznej.

- Wyraźne dysproporcje w zakresie wyposażenia szkół w niezbędny sprzęt oraz sale.
- Duże znaczenie szkolnictwa wyższego w systemie edukacji.
- Konieczność podniesienia wskaźników skolaryzacji i poziomu jakości edukacji.
- Potrzeba dostosowania systemu oświatowego w całym województwie do wyzwań społeczeństwa informacyjnego.

2.2. Sektor produkcyjny

Na koniec 2004r. w województwie wielkopolskim w rejestrze REGON było zarejestrowanych ponad 334 tys. podmiotów gospodarki narodowej, tj. 9,4% wszystkich podmiotów zarejestrowanych w kraju. Na 10 000 ludności przypadało 994 podmiotów, wobec 937 dla kraju. Nieco większy, bo ponad 9,5-procentowy udział w wielkości krajowej, miały osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą i spółki cywilne. W Wielkopolsce w 2004 r. prowadziło działalność ponad 290 tys. takich osób.

Przestrzenne zróżnicowania tempa uruchamiania przedsiębiorstw w minionych latach zwiększyło nierównomierne ich rozmieszczenie na terenie województwa. W rezultacie największa koncentracja firm występuje w Poznaniu i podregionie poznańskim, następnie w podregionie kaliskim i pilskim. Najmniej podmiotów gospodarczych zarejestrowano w podregionie konińskim. Obszary koncentracji podmiotów gospodarczych stanowią swoiste bieguny rozwoju przedsiębiorczości, a jednostki przestrzenne z najmniejszą liczbą firm są obszarami jej niedorozwoju.

Wartość brutto środków trwałych w gospodarce narodowej w Wielkopolsce wynosiła w 2004 r. 153,9 md zł, tj. 8,8% wartości krajowej. 54,6% wartości brutto środków trwałych w regionie znajdowało się w przedsiębiorstwach o liczbie pracujących pow. 9 osób. Szczególnie niska wartością środków trwałych w przedsiębiorstwach charakteryzuje się podregion pilski, odstający pod tym względem od reszty województwa.

Nakłady inwestycyjne w gospodarce narodowej w wysokości 12,77 md zł stanowiły w 2004 r. 11,14% tych nakładów w kraju. W przeliczeniu na 1 mieszkańca były wyższe niż średnio w Polsce i wynosiły 3796,1 zł/1 mieszkańca (w kraju 3114,0 zł). Wzrost nakładów inwestycyjnych w przedsiębiorstwach zatrudniających powyżej 9 osób odnotowano w podregionie poznańskim, kaliskim i pilskim, natomiast zdecydowany spadek miał miejsce w samym mieście Poznaniu i, w mniejszej skali, w podregionie konińskim.

Województwo wielkopolskie charakteryzuje się znaczącym zaangażowaniem inwestorów zagranicznych. Dotychczasowy napływ bezpośrednich inwestycji zagranicznych (BIZ) doprowadził do powstania około 4,7 tys. przedsiębiorstw z udziałem tego kapitału. W branżowej strukturze zainwestowania dominują sektory spożywczy, chemiczny i farmaceutyczny, środków transportu oraz maszyn i urządzeń. Znaczący jest także udział sektora finansowego oraz rosnący ostatnio udział handlu. Wśród inwestycji zagranicznych dominuje kapitał niemiecki.

Do końca 2004 roku w Wielkopolsce zlokalizowano 257 inwestycji zagranicznych (BIZ), co stanowi 8,2 % wszystkich tego typu inwestycji w kraju. Rok 2004 był przełomo-

wym rokiem dla napływu bezpośrednich inwestycji zagranicznych. Generalnie, dotychczasowa polityka krajowa w tym zakresie była nastawiona na zwiększenie udziału inwestorów zagranicznych w prywatyzacji majątku państwowego, nie zawierała natomiast instrumentów pozyskiwania nowych inwestycji typu greenfield. Efektem takiej polityki, po wyczerpaniu ofert prywatyzacyjnych, był spadek napływu BIZ. Natomiast w roku 2004 większość zakończonych projektów stanowiły właśnie inwestycje tego typu, czyli najbardziej pożądane dla rozwoju gospodarki.

Kapitał zagraniczny nie jest na obszarze województwa rozmieszczony równomiernie. Zdecydowanie preferowany jest Poznań wraz z otaczającym go subregionem, gdzie skupione jest ponad 80% podmiotów z kapitałem zagranicznym. W większości gmin ich liczba nie przekracza 10. Około 50% podmiotów zagranicznych stanowią mikroprzedsiębiorstwa, czyli jednostki zatrudniające do 9 pracowników.

Atrakcyjność inwestycyjna jest syntetyczną miarą charakteryzującą daną jednostkę terytorialną, którą kształtują czynniki lokalne i regionalne. Syntetyczny wskaźnik atrakcyjności inwestycyjnej województw zbudowany w oparciu o wskaźniki cząstkowe (dostępność transportowa, zasoby i koszty pracy, rynek zbytu, infrastruktura gospodarcza, infrastruktura społeczna, poziom bezpieczeństwa powszechnego oraz aktywność województwa wobec inwestorów) plasuje nasze województwo w klasie B (5 miejsce w kraju). Aktywność województwa wobec inwestorów oraz duża dostępność transportowa to najwyższej ocenione atuty regionu.

Na terenie województwa znajdują się także inne ośrodki, posiadające mniejszy potencjał gospodarczy, które jednak w skali regionu są lokalnymi biegunami rozwoju przedsiębiorczości. W dłuższym okresie czasu istniejące ośrodki gospodarcze będą zwiększać zakres przestrzenny swego oddziaływania. Należy spodziewać się, że z pomocą przyjdzie realizacja programu rządowego w zakresie promocji gospodarczej poprzez systemowe wspieranie finansowe dużych inwestycji, przy spełnieniu określonych warunków. Właśnie te lokalne ośrodki mają szansę na rozwój otoczenia i zwiększenie ich konkurencyjności poprzez lokalizację inwestycji zagranicznych.

Wnioski:

- Duże zróżnicowania subregionalne w ilości podmiotów gospodarczych.
- Duży napływ bezpośrednich inwestycji zagranicznych.
- Dysproporcje wewnątrzregionalne w lokalizacji kapitału zagranicznego.
- Znaczne zróżnicowanie potencjału rozwojowego na obszarze województwa.

2.2.1. Rozwój obszarów wiejskich

Przy ogólnie wysokim poziomie kultury rolnej ludności wiejskiej regionu dużym problemem pozostaje ogólnie niski poziom wykształcenia, w tym zwłaszcza rolniczego wśród kierujących gospodarstwami. Według danych Narodowego Spisu Powszechnego z 2002r., tylko 1,5% kierujących gospodarstwami miało wykształcenie wyższe, 0,2% policealne rolnicze, 9,0% średnie rolnicze, 16,6% zawodowe rolnicze, 25,4% ukończony kurs rolniczy, aż 47,2% nie ma wykształcenia rolniczego. Konieczne jest wypracowanie mechanizmów oraz

tworzenie warunków umożliwiających dostęp do oświaty dla młodzieży wiejskiej, a także podniesienie ogólnego poziomu wykształcenia mieszkańców wsi.

Znaczne bezrobocie oraz brak kapitału, to największe bariery rozwoju obszarów wiejskich. Według danych za 2003 rok ponad 45% ogółu bezrobotnych to mieszkańcy wsi, w tym ponad połowę stanowią kobiety. Prawo do zasiłku ma zaledwie 18% wszystkich bezrobotnych mieszkających na wsi. Ponad 30% bezrobotnych na wsi stanowią ludzie młodzi do 24 roku życia.

Niekorzystnym czynnikiem rozwoju obszarów wiejskich jest słaby stopień ich wyposażenia w infrastrukturę techniczną.

Obszary wiejskie województwa charakteryzują się bardzo dużym zróżnicowaniem poziomu pozarolniczej działalności gospodarczej. Sytuacja ekonomiczna większości gospodarstw rolnych Wielkopolski oraz mieszkańców niezwiązanych bezpośrednio z produkcją rolniczą, wymaga podjęcia intensywnych działań na rzecz tworzenia nowych miejsc pracy.

Popularnym, dynamicznie rozwijającym się kierunkiem przedsiębiorczości na terenach wiejskich jest prowadzenie działalności agroturystycznej, która przyczynia się do uzyskiwania przez rolników dodatkowych dochodów oraz zapewnia zatrudnienie członkom ich rodzin. Na koniec 2003r. w Wielkopolsce funkcjonowało ok. 420 gospodarstw agroturystycznych, które dysponowały 4400 miejscami noclegowymi.

W gminach wiejskich, poza aglomeracją poznańską, zlokalizowanych jest około 27% wszystkich podmiotów gospodarczych działających w Wielkopolsce. Różnice te od początku lat 90. rosły, natomiast obecnie obserwuje się tendencję odwrotną - maleją. W 6 gminach liczba podmiotów gospodarczych nie przekracza 200.

Aktywizacja gospodarza obszarów wiejskich województwa jest jednym z największych wyzwań rozwojowych Wielkopolski. W oparciu o kapitał miejscowy można rozwijać usługi, między innymi turystykę i rzemiosło.

Inne sektory, poza turystyką i rzemiosłem, wymagają jednak napływu kapitału zewnętrznego.

Wnioski:

- Dynamicznie rozwijająca się agroturystyka
- Niski poziom wykształcenia na terenach wiejskich
- Zmniejszające się zróżnicowanie w rozmieszczeniu podmiotów gospodarczych.

2.2.2. Przemysł

W gospodarce województwa ważną pozycję zajmuje przemysł. Stanowi on źródło utrzymania dla około 1/3 ogółu pracujących i dostarcza główną część produktu krajowego brutto wytwarzanego w Wielkopolsce. W przemyśle funkcjonuje około 39 tys. podmiotów gospodarczych, które w ok. 99% należą do sektora prywatnego. Produkcja sprzedana przemy-

slu w roku 2004 w województwie wyniosła 75.781,7 mln zł, co stanowiło ponad 11,2% produkcji sprzedanej w kraju i plasowało województwo na 3. miejscu.

Cechą charakterystyczną wielkopolskiego przemysłu jest zdecydowana przewaga przedsiębiorstw małych i średnich, których zaletą jest duża mobilność i elastyczność w dostosowywaniu się do reguł gry rynkowej. W walce o rynki europejskie coraz więcej przedsiębiorstw poddaje się weryfikatorom jakości - międzynarodowym systemom kontroli jakości.

W zróżnicowanej branżowo strukturze przemysłu Wielkopolski dominuje przetwórstwo rolno – spożywcze (około 28,4% wartości produkcji sprzedanej przemysłu w 2004 roku). Do rozwijających się grup przemysłu należą przede wszystkim produkcja pojazdów mechanicznych (17,8%) oraz przemysły: chemiczny, farmaceutyczny, meblarski, sprzętu oświetleniowego i gospodarstwa domowego, ceramiczny i szklarski, wyrobów z tworzyw sztucznych dla budownictwa, włókienniczy i odzieżowy. Ważną rolę odgrywa także górnictwo węgla brunatnego, hutnictwo i wytwarzanie energii w okręgu konińskim.

W produkcji przemysłowej stosunkowo duży – jednak niewystarczający w stosunku do wymogów - jest udział sektorów tzw. wysokiej szansy. Wynosi on około 20%.

W Wielkopolsce przedsiębiorstwa przemysłowe relatywnie dużo wydają na inwestycje. Są to jednak środki zbyt małe i nie pozwalają na zapewnienie odpowiedniego stopnia konkurencyjności w stosunku do państw Unii Europejskiej.

Przestrzenne rozmieszczenie funkcji produkcyjnych jest w Wielkopolsce zróżnicowane. Najbardziej rozwinięte są one w największych ośrodkach miejskich, jak Poznań, Kalisz, Ostrów Wlkp., Konin, Piła i Leszno. Największym potencjałem przemysłowym wyróżniają się w sposób zdecydowany Poznań i jego okolice. Ośrodek poznański zatrudnia ponad 1/5 ogółu pracujących w przemyśle województwa, wytwarzając około 1/3 jego produkcji sprzedanej. Największy jest udział przemysłu spożywczego oraz produkcji pojazdów mechanicznych.

W aglomeracji kalisko-ostrowskiej dominuje natomiast przemysł spożywczy oraz włókienniczy i odzieżowy. Specjalnością ważnego dla regionu i kraju przemysłu konińskiego jest górnictwo węgla brunatnego (ok. 25% wydobycia krajowego) oraz powiązana z nim produkcja energii elektrycznej w Zespole Elektrowni "Pątnów-Adamów-Konin" S.A., który dysponuje zainstalowaną mocą stanowiącą 8,5% mocy krajowej i dostarcza około 10 % produkowanej w Polsce energii elektrycznej. W Koninie działa Aluminium Konin – Impexmetal S.A. (dawniej Huta Aluminium „Konin” S.A.) wytwarzająca 80% wyrobów walcowanych z tego metalu. Niższym stopniem uprzemysłowienia charakteryzują się Piła i Leszno, choć tutejsze zakłady wytwarzają szereg prestiżowych wyrobów.

Wnioski:

- Korzystna, zróżnicowana pod względem branżowym, struktura gospodarcza.
- Przestrzenne dysproporcje w rozmieszczeniu aktywności gospodarczej.

2.2.3. Małe i średnie przedsiębiorstwa

Rozwój sektora małych i średnich przedsiębiorstw wywiera w ostatnich latach znaczący wpływ na rozwój społeczno-gospodarczy województwa wielkopolskiego. Od początku transformacji Wielkopolska cechuje się stosunkowo dużą dynamiką rozwoju przedsiębiorczości i dotyczy to przede wszystkim małych i średnich firm. Szczególnie dynamicznie wzrasta liczba podmiotów z kapitałem zagranicznym.

W Wielkopolsce w 2004r. zarejestrowanych było 334.053 podmiotów należących do sektora MSP, w tym 94,6% takich, w których pracowało do 9 osób, 4,5% podmiotów o liczbie pracujących od 10 do 49 osób i 0,9% podmiotów o liczbie pracujących od 50 do 249. Ponad 60% stanowią podmioty, w których pracuje 1 osoba. Przedsiębiorstwa duże (zatrudniające ponad 250 osób) stanowią jedynie 0,14% wszystkich podmiotów zarejestrowanych w województwie. Udział sektora MSP w ogólnej liczbie podmiotów gospodarczych w 2004 roku utrzymuje się na poziomie średniej krajowej 99,9%.

Na ogólną liczbę pracujących w Wielkopolsce, wynoszącą 1.209,9 tys. osób na koniec 2004r., udział pracujących w MSP wynosił około 77,1%, przy średnim udziale w kraju – 74,2%. Najwięcej podmiotów MSP na 1000 mieszkańców działa w Poznaniu i w podregionie poznańskim (154,0 i 104,1), natomiast najmniejsze nasycenie ma miejsce w podregionie konińskim – 67,1.

O poziomie rozwoju tego sektora w regionie świadczy również wartość eksportu. Udział eksportu wielkopolskich MSP w eksporcie wszystkich małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce wynosi 15,8%, co sytuuje nasz region na drugim miejscu w kraju, po województwie mazowieckim. Udział importu MSP naszego województwa w całkowitym imporcie tego sektora wynosi 12,3% (2 miejsce w kraju, po woj. mazowieckim). Najważniejszymi rynkami eksportowymi województwa wielkopolskiego są: Niemcy (ok. 50% eksportu Wielkopolski), Holandia (ok. 9%), Francja (ponad 6%) i Belgia (ponad 5%).

Małe i średnie przedsiębiorstwa, a małe szczególnie, jak wykazują wyniki badań prowadzonych w projekcie Regionalnej Strategii Innowacji, odczuwają duże trudności, albo wręcz nie są w stanie wprowadzić rozwiązań innowacyjnych. Bariera ta przede wszystkim związana jest z wysokimi kosztami opracowania i wdrożenia innowacji, znacznie przekraczającymi możliwości kapitałowe większości przedsiębiorców.

W Wielkopolsce działa około 100 instytucji wspierających rozwój przedsiębiorczości, ale ich oferta nie zawsze odpowiada zapotrzebowaniu przedsiębiorców. Są to przede wszystkim: izby gospodarcze, ośrodki informacji gospodarczej, inkubatory przedsiębiorczości, ośrodki innowacji i technologii, ośrodki doradcze, instytucje finansowe. Wszystkie wymienione placówki prowadzą przede wszystkim działalność informacyjną, szkoleniową, doradczą, współpracują z uczniami i ośrodkami naukowo-badawczymi. Znaczna ilość tych instytucji zlokalizowanych jest w Poznaniu, co utrudnia dotarcie do nich przedsiębiorcom z innych części województwa.

W najbliższym czasie poprzez wdrożenie działań przyjętych w powstałej na początku 2004 roku Regionalnej Strategii Innowacji sytuacja regionu w tym zakresie powinna ulec znaczącej zmianie. Do najistotniejszych działań w tym zakresie należy zaliczyć utworzenie sieci instytucji wsparcia - Wielkopolskiej Sieci Innowacji, tworzenie konsorcjów instytucji otoczenia (w tym nauki), lokalnych ośrodków wsparcia, dysponujących wyspecjalizowanymi kadrami i bliskich terytorialnie firmom. Planowane jest utworzenie nowych inkubatorów technologicznych, centrum innowacji i transferu technologii oraz budowa Poznańskiego Inkubatora Zaawansowanych Technologii.

Pozytywną stroną małej i średniej przedsiębiorczości w Wielkopolsce jest stosunkowo duży napływ kapitału zagranicznego, a także najwyższy w kraju udział firm zagranicznych w eksporcie. Jednocześnie sektor ten charakteryzuje się stosunkowo wysoką produktywnością, przy jednoczesnej skłonności do rozwijania i inwestowania w firmy. Ujemnie na rozwój przedsiębiorczości w regionie wpływa jego wysoka energochłonność.

Do niekorzystnych cech przedsiębiorczości w Wielkopolsce trzeba zaliczyć m.in. zbyt małą liczbę przedsiębiorstw w wielu gminach (szczególnie na obszarach wiejskich), niezadawalające wyposażenie kapitałowe znacznej części firm, niewielką innowacyjność, wysokie koszty własne i niską rentowność większości przedsiębiorstw oraz ich wysokie zadłużenie. Istotny jest także słaby rozwój wyspecjalizowanych instytucji otoczenia biznesu.

Wnioski:

- Duża dynamika przedsiębiorczości
- Wysoki udział eksportu
- Duże trudności we wprowadzaniu innowacji do firm
- Niewystarczająca oferta instytucji wspierających
- Dysproporcje lokalne w rozmieszczeniu firm sektora MSP

2.2.4. Sektor badawczo-rozwojowy i innowacje

Potencjał sektora B+R uzależniony jest przede wszystkim od jakości kadry naukowo-technicznej, stanu jej wiedzy i doświadczenia zawodowego.

W 2004 roku wielkość nakładów na działalność B+R wyniosła w Wielkopolsce w cenach bieżących 372,6 mln zł (110,8 zł/na 1 mieszkańca, w Polsce – 135,0 zł/na 1 mieszkańca). Wartość ta stanowiła prawie 7,2% nakładów ogółem na ten sektor w Polsce. Mimo, że nominalny spadek nakładów na ten sektor w województwie odnotowano po roku 2001, to w relacji do produktu krajowego brutto systematyczny spadek ma miejsce już od roku 2001, podobnie jak w kraju, a przeciwnie jak w Unii Europejskiej, gdzie nastąpił wzrost nakładów. W roku 2003 wskaźnik ten dla województwa wynosił 0,48% (Polska 0,56%, UE 1,92%) i był niższy od wskaźnika z roku 1995, który stanowił 0,5% PKB (Polska 0,69%, UE 1,84%).

Jest to zjawisko bardzo niepokojące, biorąc pod uwagę fakt, że działalność B+R traktowana jest obecnie jako jeden z trzech najważniejszych, obok kapitału i pracy, determinantów wzrostu i rozwoju gospodarczego. Obecnie w Unii Europejskiej wskaźnik ten wynosi 1,9%, ale w Szwecji już 3,74, a Finlandii 3,51%. Są jednak w UE kraje gdzie wskaźnik ten jest jeszcze niższy od naszej średniej tj. na Malcie 0,29%, Cyprze 0,37% czy na Łotwie 0,42%. Założenia realizowanej przez UE Strategii Lizbońskiej, a więc obowiązującej także nasz kraj, mówią, że do 2010 roku nakłady na sektor B+R powinny w Unii osiągnąć pułap 3% PKB, przy udziale sektora prywatnego na poziomie 2/3.

Mimo wielu barier wieloletnie tradycje naukowe sprawiają, że jakość i poziom intelektualnej konkurencyjności kadry naukowo – technicznej (szczególnie w niektórych dziedzinach) jest wysoki i adekwatny do stanu wiedzy naukowców zachodnich. Zatrudnieni w Wiel-

kopolsce w działalności badawczej i rozwojowej stanowią 9,5% potencjału krajowego. Obok kapitału ludzkiego potencjał sektora badawczo – rozwojowego uzależniony jest od stanu szeroko rozumianej infrastruktury technicznej wykorzystywanej do prowadzenia badań i prac wdrożeniowych. Stan tej infrastruktury prezentuje się znacznie gorzej niż kapitał ludzki.

Przyczyn należy upatrywać głównie w mechanizmach finansowych (udział wydatków budżetowych w produkcie krajowym brutto, przeznaczonych na rozwój sektora badawczo-rozwojowego jest znacznie niższy od poziomu wydatków krajów rozwiniętych). W efekcie struktura wydatkowania nakładów finansowych jest odwrócona w stosunku do struktury w dawnych krajach UE, gdzie na działalność badawczo-rozwojową przeznaczają się ponad 60% środków (Polska 12,8%, Wielkopolska 6,5%), a na wyposażenie techniczne i uruchomienie produkcji średnio ponad 20% (Polska około 70%, Wielkopolska- ponad 80%). Bardzo niekorzystnym zjawiskiem w naszym regionie jest struktura nakładów wg rodzajów badań. W roku 2004 ponad 50% tych nakładów przeznaczono na badania podstawowe (w kraju 39,5%), finansowane ze środków budżetowych, natomiast na badania stosowane przeznaczono 20,3% (kraj 25,2%), a na prace rozwojowe jedynie 29,5%, przy średniej krajowej 35,3%. Oznacza to, że jako region nie inwestujemy w badania i prace podnoszące konkurencyjność.

Drugim istotnym problemem, przed którym stoi zarówno kraj, jak i region, są źródła finansowania, które w Unii i na świecie pochodzą głównie z gospodarki, a u nas proporcja jest odwrotna i główne „źródło zasilania” stanowi budżet państwa. W roku 2004 aż 63,8% to środki budżetu państwa, przy średniej dla kraju 61,7%, a tylko 23,2% to udział podmiotów gospodarczych. Zmiana tych proporcji na zdecydowanie wyższy udział przedsiębiorstw jest bardzo istotna, ponieważ daje to gwarancję, że wyniki badań znajdą bezpośrednie zastosowanie w praktyce gospodarczej.

Potencjał naukowo-badawczy i rozwojowy województwa wielkopolskiego roku tworzyły w 2004 roku 71 jednostki. Jest on skoncentrowany przede wszystkim w największym ośrodku naukowym i szkolnictwa wyższego regionu – w Poznaniu, który skupia ponad 90% zatrudnionych w sektorze badawczo-rozwojowym województwa wielkopolskiego. Cały region zatrudnia 9,5% ogółu zatrudnionych w instytucjach B+R w Polsce (5. miejsce w kraju). Wskaźnik liczby zatrudnionych w sektorze B+R na 1000 mieszkańców spadł zdecydowanie w stosunku do roku poprzedniego, kiedy przewyższał średnia krajową i wynosi 1,6 i jest niższy od wskaźnika krajowego, o 0,5 punktu procentowego.

Niewiele jest w województwie instytucji zajmujących się w profesjonalny sposób pośrednictwem między sektorem nauki i badań, a praktyką gospodarczą w zakresie upowszechniania systemów transferu i komercjalizacji technologii.

W roku 2004, znacząco spadły nakłady na działalność innowacyjną w przedsiębiorstwach przemysłowych liczących powyżej 49 pracowników. W skali kraju nakłady wynoszą 99,4% nakładów roku poprzedniego natomiast w regionie jedynie 57,7%, co stanowi jedynie 9% nakładów krajowych. Pod względem odsetka firm innowacyjnych w populacji badanej przez GUS (firmy powyżej 49 pracujących), województwo wielkopolskie w ostatnim okresie plasuje się na ostatnim miejscu w kraju.

Dominującymi źródłami innowacji są pomysły i zasoby własne firm. Głównym źródłem finansowania innowacji w wielkopolskim przemyśle są środki własne (ok. 80%) oraz kredyty bankowe (15%). W strukturze nakładów dominują nakłady na działalność badawczo-rozwojową, wyposażenie, technikę przemysłową i uruchomienie produkcji oraz marketing wyrobów nowych i zmodernizowanych.

Jako bariery innowacyjności ponad połowa firm wskazuje: czynniki ekonomiczne, czyli brak środków własnych, lub zbyt wysoki koszt uzyskania środków na finansowanie innowacji (brak wsparcia rynku kapitałowego, szczególnie venture i seed capital). Znaczna część firm obawia się zbytniego ryzyka zbytu nowych produktów, wskazując także na brak bazy rozwojowej dla innowacyjności.

Obecna sytuacja będzie ulegała poprawie poprzez wdrażanie działań przyjętych w Regionalnej Strategii Innowacji. Działania te dotyczą projektów zarówno w sektorze nauki i sektora B+R, instytucji wsparcia i ostatniego, a zarazem najważniejszego ogniwa – wielkopolskich przedsiębiorstw.

Wykorzystanie dużego potencjału naukowego regionu, poprzez wprowadzenie efektów jego prac do gospodarki jest ogromną szansą na zwiększenie konkurencyjności województwa. Z kolei na konkurencyjność gospodarki regionu składa się konkurencyjność pojedynczych przedsiębiorstw.

Wnioski:

- Niewykorzystany duży potencjał badawczo-rozwojowy
- Zdekaptalizowana infrastruktura sektora B+R
- Niskie, o niekorzystnej strukturze, nakłady na B+R.
- Słaba współpraca między nauką, sferą B+R, a gospodarką.
- Brak wyspecjalizowanego sektora wsparcia innowacji.
- Niski poziom innowacyjności w regionie.

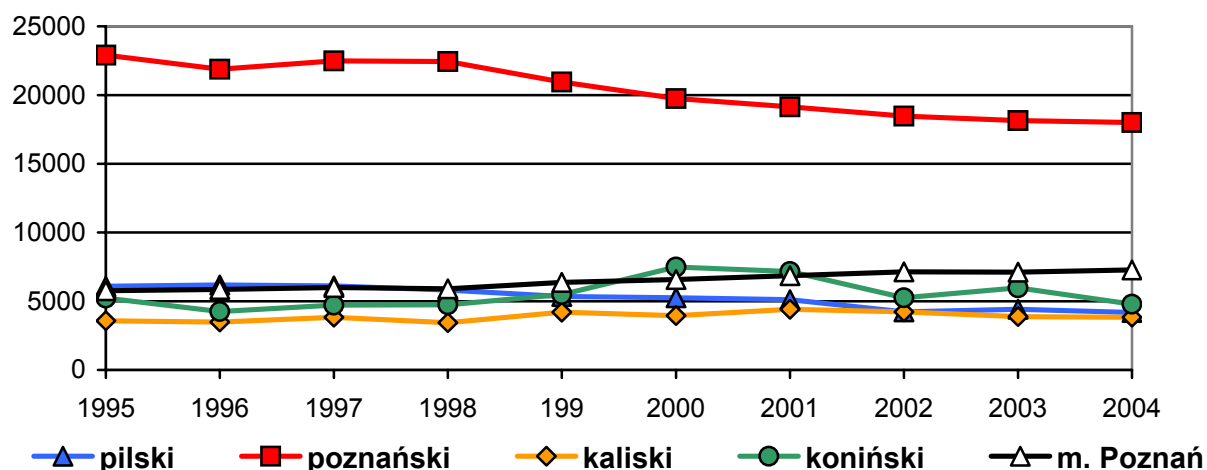
2.2.5. Turystyka

Turystyka jako dziedzina gospodarki wykazuje w Wielkopolsce szczególne tempo rozwoju. Podobnie jak na rynku światowym, również w regionie turystyka może przyczynić się do zmniejszenia bezrobocia, szczególnie na obszarach wiejskich (m.in. agroturystyka).

Przez teren województwa przebiega wiele rodzajów szlaków turystycznych. Wielkopolski System Szlaków Rowerowych jest markowym produktem turystycznym regionu, nagrodzonym za innowacyjność i jakość, m. in. certyfikatem Polskiej Organizacji Turystycznej (2004r.). Ogólnie w Wielkopolsce wyznaczono łącznie ponad 3000 km szlaków rowerowych. Ponadto w regionie powstały w ostatnim czasie szlaki konne, wyznaczone na terenie działania Międzygminnego Związku Turystycznego „Wielkopolska Gościnna”. Poza znanym szlakiem kajakowym na Gwdzie jest też kilka rzecznych i jeziornych szlaków regionalnych. Przez teren Wielkopolski przebiegają również ważne szlaki kulturowe o zasięgu regionalnym i ponadregionalnym: Piastowski, Cysterski i Romański.

Różnorodność walorów turystycznych województwa stwarza znaczne możliwości zarówno czynnego wypoczynku, jak i wzbogacenia wiedzy o przeszłości i kulturze, mając na uwadze mnogość obiektów kultury materialnej (kościóły, pałace, zamki i inne obiekty zabytkowe), które są bazą dla utworzenia z nich produktu markowego różnych form turystyki (biznesowa, weekendowa, wypoczynkowa, tranzytowa czy wycieczki objazdowe).

Miejsca noclegowe w podregionach Wielkopolski

Rozwój turystyki w regionie powinien opierać się na stworzeniu zintegrowanej oferty turystycznej, atrakcyjnej w skali krajowej i międzynarodowej (np. utworzenie Leśnego Parku Tematycznego na terenie Puszczy Zielonka i przyległych kompleksów leśnych, czy stworzenie Europejskiej Akademii Środowisk Leśnych i Polnych). Turystyka masowa z obszaru UE może być skutecznie zatrzymywana nad rzekami Noteć i Warta (rejon Międzychodu i Sierakowa, Puszcza Notecka, Pszczewski Park Krajobrazowy, Puszcza Zielonka). Dodatkowym atutem dla Wielkopolski jest bliskość dużej zachodniej aglomeracji miejskiej Berlina, dla której nasz region może być zapleczem rekreacyjno-wypoczynkowym. Według badań monachijskiego instytutu DIFT motywom podróży Niemców doskonale odpowiadają walory turystyczne Wielkopolski.

W ostatnim czasie coraz większego znaczenia w regionie nabiera turystyka pielgrzymkowa (m.in. do Bramy Tysiąclecia nad Jeziorem Lednickim, czy sanktuarium w Licheniu).

Obecnie jedną z barier dla rozwoju turystyki jest niewystarczająca liczba obiektów noclegowych dostosowanych do określonych potrzeb i niezadawalająca jakość świadczonych usług (głównie obiektów noclegowych o średnim standardzie). Dotyczy to również bazy gastronomicznej. Już teraz Wielkopolska posiada dużą, chociaż wciąż niewystarczającą, ilość miejsc noclegowych na wysokim poziomie, a także miejsc dla młodzieży czy mniej wymagających turystów. Charakterystyczne dla województwa jest zagęszczenie obiektów noclegowych w największych miastach. W ostatnich latach zmniejszyła się ogólna liczba miejsc noclegowych w województwie (w 2004r. w województwie było 540 obiektów noclegowych z 38 113 miejscami noclegowymi, co stanowiło tylko 87,4% miejsc noclegowych z roku 1995).

Zarówno Polska, jak i Wielkopolska posiada małe zasoby miejsc noclegowych w obiektach turystycznych w przeliczeniu na 10 000 mieszkańców w porównaniu z UE-15. Wskaźnik ten dla hoteli i podobnych obiektów w krajach UE w 2002r. wynosił od 33 w Polsce i 34 na Litwie do 574 w Grecji i 699 w Austrii. Wartość tego wskaźnika w Wielkopolsce wynosi 113.

Pomimo niewielkiego w ostatnich latach udziału transportu lotniczego w przyjazdach do Wielkopolski dynamika wzrostu przewozów lotniczych jest duża. Wzmocnienie transportu lotniczego poprzez tworzenie nowych połączeń, szczególnie europejskich, wydaje się nieodzowne.

Dla promocji turystycznej istotne znaczenie ma także właściwe kształtowanie krajobrazu. Ochrona starych osad i traktów, atrakcyjnych widoków, zadrzewień śródpolnych, zadrzewienia dróg itd. powinna stanowić przykład troski o wielkopolski krajobraz.

Wnioski:

- Duży potencjał przyrodniczy i kulturowy dla rozwoju turystyki
- Niewystarczająca baza noclegowa, szczególnie o średnim standardzie
- Ograniczona dostępność komunikacyjna
- Mała ilość markowych produktów turystycznych
- Brak dostatecznej troski o ochronę i kształtowanie krajobrazu.

2.3. Kultura i sport

Działalność kulturalna prowadzona jest w Wielkopolsce przez instytucje budżetowe oraz organizacje pozarządowe. Najważniejsze instytucje kulturalne regionu to: szkolnictwo artystyczne, państwowe służby konserwatorskie i Muzeum Narodowe w Poznaniu, 11 muzeów, 3 centra kultury i sztuki, 5 teatrów, 2 filharmonie, Wojewódzka Biblioteka Publiczna, Centrum Animacji Kultury w Poznaniu i Instytucja Filmowa Film-Art oraz liczne domy kultury, biblioteki i muzea, prowadzone przez samorządy miejskie i gminne.

Społeczeństwo Wielkopolski chętnie bierze udział w wybranych formach uczestnictwa w kulturze. Świadczy o tym jeden z najniższych w kraju wskaźników rezygnacji (z powodów finansowych) z udziału w spektaklach, wyjściach do kina, zakupu książek, gazet czy czasopism. Procent ten odnośnie rezygnacji z kina wynosi w Wielkopolsce 36,91, (świętokrzyskie 34,06, warmińsko-mazurskie 45,8), a rezygnacji z książek 32,4, (śląskie 32,15, zachodniopomorskie 41,99%). Przeciętna wysokość wydatków na rekreację i kulturę na osobę w gospodarstwach domowych w Wielkopolsce w 2004 r. wynosiła 40,1 zł (max 52,4 zł woj. opolskie, min. 29,5 zł woj. świętokrzyskie).

Za pośrednictwem elektronicznych mediów wiele osób posiada zwiększony (lub jedyny) dostęp do kultury i to media kształtują w dużej mierze preferencje stylu życia, a więc także uczestnictwa w kulturze. W Wielkopolsce niewielki procent ludności nie posiada telewizora - 0,67% (dolnośląskie 3%). Niemal 40% gospodarstw domowych w regionie posiada komputery, przy czym ponad połowa z nich ma stały dostęp do Internetu. Chociaż w skali kraju (14%) jest to niezła sytuacja, to jednak w porównaniu ze średnią UE (ok.34%) nasz region ma wiele do nadrobienia (max Holandia 66%).

Najważniejszym zadaniem organizatorów kultury fizycznej w Wielkopolsce jest umożliwienie powszechnego dostępu mieszkańców do różnych form uprawiania sportu i rekreacji czynnej, co przyczyni się do zwiększenia procentu społeczeństwa uprawiającego czynnie sport i rekreację. W roku 2004 w regionie działało 921 klubów sportowych, zrzeszających 73 360 członków. Mamy w Wielkopolsce 179 stadionów (w tym 10 w Poznaniu), 201 hal sportowych (w tym 20 w Poznaniu), 72 baseny pływackie, w tym 38 krytych 25-metrowych, ponad 449 kortów tenisowych oraz około 3 tys. boisk do różnych gier. W Poznaniu działa m.in. 11 zespołów sportowych grających w najwyższej klasie, które walczą o Mistrzostwo

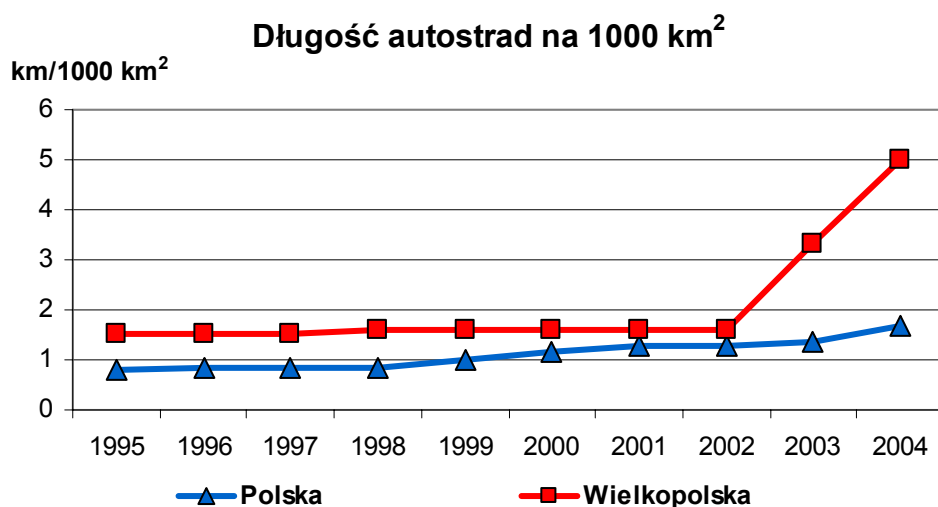
Polski w 7 dyscyplinach. Ważnym dla sportu i rekreacji Wielkopolski jest poznański ośrodek sportowo-rekreacyjny „Malta” z torem regatowym klasy międzynarodowej. W obrębie infrastruktury sportowej należy położyć nacisk na dalszy rozwój bazy obiektów sportowych poprzez budowę i modernizację według wymaganych obecnie standardów. W tym zakresie jako najważniejsze inicjatywy w Wielkopolsce w najbliższych latach należy wymienić budowę 11 krytych pływalni oraz 14 sal gimnastycznych w gminach o najgorszym poziomie infrastruktury sportowej.

2.4. Infrastruktura służąca rozwojowi gospodarczemu i społecznemu

2.4.1. Infrastruktura techniczna

a) Infrastruktura komunikacyjna

Długość dróg publicznych o nawierzchni twardej wynosiła w regionie w 2004 roku 24,8 tys. km (24,4 tys. km w 2003 r.), co stanowiło ponad 9,8% ogólnej długości tych dróg w Polsce. Wskaźnik gęstości dróg wynosił 83,1 km/100 km², wskaźnik krajowy 80,7 km/100 km², stanowiło to jednak tylko 70% średniej dla UE. Gęstość sieci dróg publicznych w Wielkopolsce wykazuje znaczne zróżnicowanie wewnątrzregionalne (drogi powiatowe i gminne wg GUS od 2,9 w Poznaniu do 0,4 km/km² w podregionie pilskim). Pod koniec października 2004 r. budowana w Wielkopolsce autostrada A2 osiągnęła długość 148,8 km, co stanowi 26,9% ogólnej długości autostrad w kraju. Stan techniczny dróg ulega systematycznemu pogorszeniu, co w związku ze wzrastającą liczbą przewozów powoduje obniżanie płynności ruchu i przepustowości dróg. Szacuje się (wg Eurostatu), że do 2020r. w krajach UE-15 ilość towarów przewożona samochodami wzrośnie o 67% w stosunku do 2000r., natomiast w Pol-

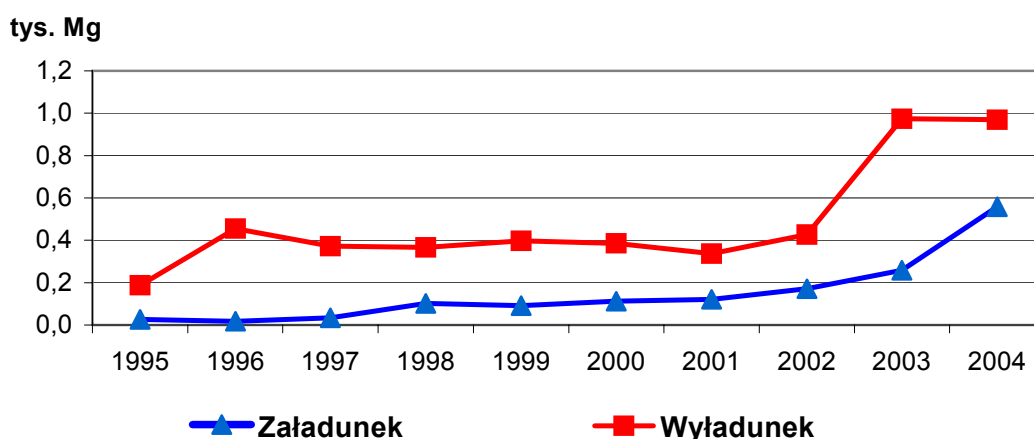

sce wzrosnie dwukrotnie, co wymaga zdecydowanego zwiększenia ilości środków na remonty i budowę dróg.

Długość sieci kolejowej w Wielkopolsce wynosi 2146 km (2158 km w 2002 r.), tj. ponad 10,6% ogólnej długości linii kolejowych w Polsce. Gęstość sieci kolejowej w regionie wynosi 7,2 km/100 km², w Polsce – 6,5 km/100 km², zaś średnio w Unii Europejskiej ok. 5 km/100 km². Około 58,7% linii kolejowych normalnotorowych w regionie to linie zelektryfikowane (58,5% w 2003 r.). W okresie 1999-2001 w Wielkopolsce odsetek linii kolejowych zelektryfikowanych wzrósł od 49 do 55% (w krajach UE średnio do poziomu 40%). Przewozy pasażerów i ładunków towarowych koleją w regionie charakteryzują się w ciągu kilku ostatnich lat tendencją spadkową, co powoduje np. likwidowanie pasażerskich połączeń lokalnych. Zjawisko to jest spowodowane m.in. przez stałe obniżanie parametrów technicznych ze względu na niedoinwestowanie większości linii kolejowych. Średnia prędkość eksploatacyjna na większości linii w regionie nie przekracza 50 km/godz.

Przewozy pasażerskie wykonywane są w województwie wielkopolskim na liniach o łącznej długości ok. 1630 km. Obecnie czynne linie pasażerskie stanowią około 60% wszystkich linii kolejowych regionu. Średnio w ciągu roku z kolejowych przewozów regionalnych korzysta (według danych spółki PKP Przewozy Regionalne) około 28 mln pasażerów. Największy ruch pasażerski występuje na odcinkach Leszno-Poznań i Konin-Poznań. Mając na uwadze rozwój pasażerskich przewozów regionalnych oraz obniżenie ich kosztów już w 2002 r. Samorząd Województwa Wielkopolskiego zakupił jako pierwszy w kraju autobusy szynowe, których 8 sztuk wprowadzono do eksploatacji w latach 2002-2005 na 4 liniach, łączących Poznań z gminami sąsiednimi. Prócz tego w Wielkopolsce działają wyodrębnione ze struktur PKP koleje wąskotorowe, prowadzące przewozy pasażerskie w trybie całorocznym (np. Śmigiełska Kolej Dojazdowa) lub sezonowym (np. Gnieźnieńska Kolej Wąskotorowa i Średzka Kolej Wąskotorowa).

Załadunek i wyładunek towarów w Porcie Lotniczym POZNAŃ-ŁAWICA

Wielkopolska posiada jeden duży port lotniczy - Poznań-Ławica, który ma obecnie (I 2006r.) regularne i okresowe połączenia z Brunszwikiem, Dortmundem, Frankfurtem n. Menem, Hurgadą, Kolonią, Kopenhagą, Londynem, Monachium, Sharm-el-Sheikh, Warszawą i Zurychem. W 2004r. obsłużono na Ławicy 380,7 tys. pasażerów. Przewiduje się, że w 2015 roku liczba pasażerów może wynosić ok. 3 - 4 mln (ponad 10-krotny wzrost).

Najważniejszą arterią śródlądową przebiegającą przez nasze województwo jest droga wodna Wisła-Odra, będąca połączeniem systemów żeglugowych Europy Zachodniej i Wschodniej. Drogi wodne regionu są sporadycznie wykorzystywane dla transportu. Nieodczowna jest regulacja dróg wodnych, a także ich pogłębienie oraz modernizacja urządzeń wodnych.

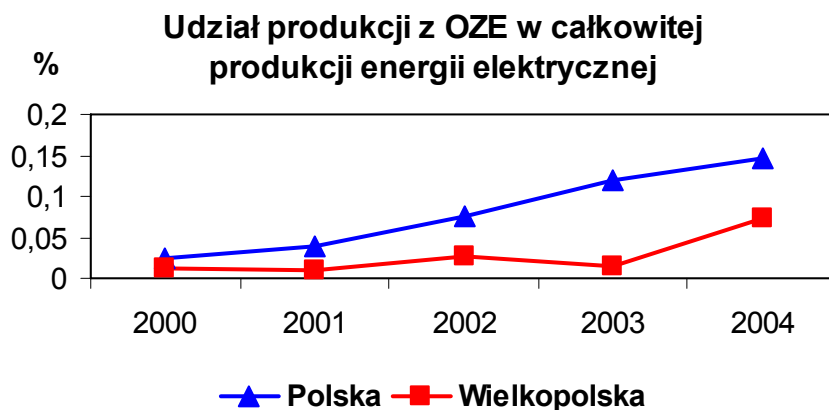
Wnioski:

- „Starzenie” się infrastruktury technicznej transportu.
- Zły stan techniczny i przeciążenie dróg.
- Znaczne zróżnicowanie w dostępności komunikacyjnej poszczególnych obszarów województwa.
- Niewykorzystanie transportowe korzystnego układu dróg wodnych.

b) Infrastruktura elektroenergetyczna

W regionie występują znaczne dysproporcje wyposażenia w infrastrukturę energetyczną. W wielu miejscach notuje się znaczny niedobór energii elektrycznej, głównie na obszarach wiejskich, gdzie występuje deficyt w zakresie napowietrznych linii wysokiego napięcia 110 kV i średniego napięcia 15 kV wraz ze słupowymi stacjami transformatorowymi. Ponadto niektóre stacje 110 KV/SN są zasilane promieniowo, bez jakiegokolwiek możliwości rezerwowania zasilania. Sytuacja taka dotyczy m. in. subregionu poznańskiego, w którym w znacznej części gmin zły stan techniczny linii przesyłowych, ich przeciążenie oraz częste awarie hamują rozwój działalności gospodarczej i zniechęcają inwestorów do angażowania kapitału. Są to równocześnie główne tereny aktywizacji gospodarczej w Wielkopolsce.

zmienna	przekrój terytorialny	2000	2001	2002	2003	2004
Produkcja energii elektrycznej ogółem w GWxh	Polska	145 183,5	145 614,2	144 125,0	151 629,6	154 159,6
	Wielkopolska	13 734,5	14 623,7	14 140,0	14 726,0	13 929,4
w tym z OZE w %	Polska	0,025	0,038	0,076	0,119	0,146
	Wielkopolska	0,011	0,010	0,028	0,014	0,074

W Wielkopolsce nie są jeszcze w pełni doceniane odnawialne źródła energii (tzw. OZE), np. elektrownie wiatrowe oraz energetyka geotermalna, szczególnie, że w celach stra-

tegicznych UE zakłada się osiągnięcie do roku 2010 poziomu 12% pokrycia zużycia energii ze źródeł odnawialnych. Produkcja energii w regionie (niecałe 90%) oparta jest na paliwach stałych (najbardziej szkodliwych dla środowiska), podczas gdy w UE-15 tylko 13% energii produkowana jest na bazie paliw stałych.

Wnioski:

- Niewystarczający rozwój sieci przesyłowej, zwłaszcza na obszarach wiejskich.
- Niekorzystna struktura źródeł energii, niski udział odnawialnych źródeł energii.

c) Infrastruktura gazownicza

Na terenie Wielkopolski złoża gazu ziemnego zaazotowanego znajdują się w rejonie Grodziska, Stęszewa i Nowego Tomysła, Zaniemyśla, Góry i Rawicza, Jarocina oraz Międzychodu; na bazie tych złóż funkcjonuje układ przesyłowy gazu ziemnego z centralnym węzłem w Krobi. Natomiast dostawy gazu wysokometanowego realizowane są z systemu krajowego - gazociągami z rejonu Odolanowa. W 2004r. 77 miast Wielkopolski (około 70%) miało dostęp do sieci gazowej, natomiast bardzo ograniczona jest jeszcze dostępność gazu sieciowego na obszarach wiejskich.

Wnioski:

- Generalnie dobre warunki zaopatrzenia w gaz.
- Ograniczony dostęp do gazu na obszarach wiejskich.

d) Infrastruktura telekomunikacyjna

Pod względem gęstości telefonicznej (317,6 abonentów/1000 mieszkańców w 2004 roku, 311,7 w 2003 r.) województwo jest nieco poniżej średniej krajowej, wynoszącej 326,8 abonentów/1000 mieszkańców. Sieć połączeń telekomunikacyjnych podlega stałej modernizacji, lecz jej tempo nie odpowiada współczesnym wymogom i zapotrzebowaniu.

Przeprowadzone w województwie wielkopolskim w 2005 roku badania ankietowe na próbie prawie 10 tys. osób wykazały, że ok. 92% osób posiadało telefon komórkowy.

W zakresie rozwoju infrastruktury związanej z budową społeczeństwa informacyjnego w województwie wielkopolskim dokonuje się w ostatnich latach pewien postęp, ale generalnie infrastruktura ta jest nadal - podobnie jak w całym kraju - słabo rozwinięta.

Z badań GUS przeprowadzonych w 2004 roku wynika, że komputer osobisty posiadało 36% gospodarstw domowych w Polsce. Tylko 26% gospodarstw dysponowało dostępem do Internetu. Średnia dla krajów Unii Europejskiej wynosiła 43% - od 12% na Litwie do 60% w Niemczech i 69 % w Danii.

Jeśli chodzi o przedsiębiorstwa, to 92% spośród nich wykorzystywało komputery, natomiast 85% posiadało dostęp do Internetu. Jednak w grupie mikroprzedsiębiorstw jedynie 47% firm posiadało komputer, z czego większość posiadało dostęp do Internetu.

W Wielkopolsce najnowsze badania z 2005 roku wykazują, iż ok. 49% z ogólnej liczby ankietowanych posiada dostęp do Internetu, z czego 48% za pomocą łącza szerokopasmowego.

W celu przeciwdziałania „wykluczeniu cyfrowemu” tworzone są Publiczne Punkty Dostępu do Internetu (w szkołach, bibliotekach, urzędach). W 2004 roku w Wielkopolsce takie punkty funkcjonowały w ok. 36% gmin. Realizowany przez Ministerstwo Nauki i Informatyzacji Program „Ikona” ma doprowadzić do uruchomienia punktów dostępu do Internetu w bibliotekach publicznych we wszystkich gminach województwa.

Oprócz tego na terenie województwa zlokalizowanych było 29 komercyjnych punktów dostępowych, tzw. Hot-Spotów.

Dominującą rolę w dostępie do szerokopasmowego Internetu odgrywają łącza światłowodowe. Sieć szkieletowa poszczególnych operatorów liczyła w 2004 roku nieco ponad 4 000 km (2936 km T.P.S.A., 909 km Telekomunikacja Kolejowa S.A., 176 km sieć metropolitalna m. Poznania - operator Poznańskie Centrum Superkomputerowo-Sieciowe). Siecią światłowodową, łączącą cyfrowe centrale telefoniczne, objętych jest 97% gmin (99% ludności i przedsiębiorstw). Drugą najpopularniejszą technologią jest technologia bezprzewodowa oparta na łączach radiowych (28% w przypadku klientów indywidualnych i 38% w przypadku klientów biznesowych).

Dużym stopniem zaawansowania technologicznego charakteryzuje się regionalna sieć badawczo-rozwojowa. Wymaga ona jednak dalszej rozbudowy. Poznań jest strategicznym węzłem sieci Pan-Europejskich: publicznej AGENT i dwóch komercyjnych EQUANT i TELIA. Do sieci badawczo-rozwojowej podłączone są 54 instytucje naukowe, akademickie i edukacyjne.

W Poznaniu funkcjonuje wyspecjalizowana instytucja realizująca zaawansowane technologicznie projekty informatyczne - Poznańskie Centrum Superkomputerowo-Sieciowe - operator krajowej sieci naukowo-badawczej PIONIER. W oparciu o tę sieć można budować regionalną sieć dostępową, obsługującą jednostki ze sfery edukacji, administracji i użyteczności publicznej.

Wnioski:

- Niewystarczający rozwój telefonii stacjonarnej.
- Niska dostępność do Internetu.

e) Miejski transport zbiorowy

Generalnie zarówno w kraju, jak i w Wielkopolsce sytuacja miejskiego transportu zbiorowego w ciągu ostatnich kilku lat nie wykazuje większych zmian (z niewielką tendencją malejącą), zarówno w odniesieniu do liczby pasażerów, jak też taboru. Szczególnie dotyczy to linii tramwajowych (długość czynnych linii tramwajowych w regionie w latach 2000-2004 wynosiła niezmiennie 64 km). Wyjątkiem jest natomiast sytuacja taboru autobusowego w regionie, który w ostatnich latach wykazuje dynamikę dodatnią. Szacuje się, że w aglomeracji poznańskiej miejskie linie autobusowe obsługują około 45% przewozów pasażerskich, natomiast w pozostałych miastach regionu, gdzie nie występuje komunikacja tramwajowa, około 100%.

Niekorzystnie kształtuje się w regionie rozwój czynnych linii autobusowych, których ogólna długość stale maleje (3043 km w 2000 r., 2806 km w 2004 r.). W ostatnich latach notuje się zmniejszenie liczby korzystających z komunikacji miejskiej (w Poznaniu od 243 mln w 1999 r. do 197,4 mln pasażerów w 2003 r.). Miejski transport zbiorowy, prowadzony przez duże zakłady komunikacyjne, uzupełniany jest przez małe, prywatne lub samorządowe, firmy transportowe, posiadające 1-4 pojazdy i zatrudniające do 9 osób, dynamicznie rozwijające się w ostatnim okresie. Prócz tego miejski transport zbiorowy w aglomeracji poznańskiej uzupełniany jest przez transport intermodalny (autobusy szynowe, poruszające się po torach kolejowych na 4 trasach, łączących Poznań z gminami sąsiednimi). Obecnie przygotowany jest w tym zakresie przez władze Poznania „projekt Tramper”, biorący pod uwagę połączenie systemu kolejowego i tramwajowego.

zmienna*	przekrój terytorialny	2000	2001	2002	2003	2004
Miasta obsługiwane przez zakłady komunikacji miejskiej	Polska	261	261	255	252	259
	Wielkopolska	27	28	28	28	30
Ludność** w miastach obsługiwanych przez zakłady komunikacji miejskiej w tys.	Polska	18 404	18 451	18 105	18 032	18 066
	Wielkopolska	1 357,0	1 357,0	1 358,0	1 354,6	1 355,0
Ludność w miastach obsługiwanych przez zakłady komunikacji miejskiej w %	Polska	77,1	77,4	76,8	76,7	77,0
	Wielkopolska	70,0	70,1	70,2	70,2	71,0
Czynne trasy autobusowe w km	Polska	24 120	25 278	25 677	25 423	25 422
	Wielkopolska	3 043	3 119	2 836	2 792	2 806
Czynne trasy tramwajowe w km	Polska	934	938	940	935	932
	Wielkopolska	64	64	64	64	64
Tabor autobusowy	Polska	11 605	11 812	11 680	11 530	11 231
	Wielkopolska	854	853	852	853	867
Tabor tramwajowy	Polska	3 768	3 760	3 710	3 687	3 642
	Wielkopolska	321	324	317	320	321

* dane dotyczą przedsiębiorstw i zakładów komunikacji miejskiej o liczbie pracowników większej niż 9

** dane szacunkowe wg GUS

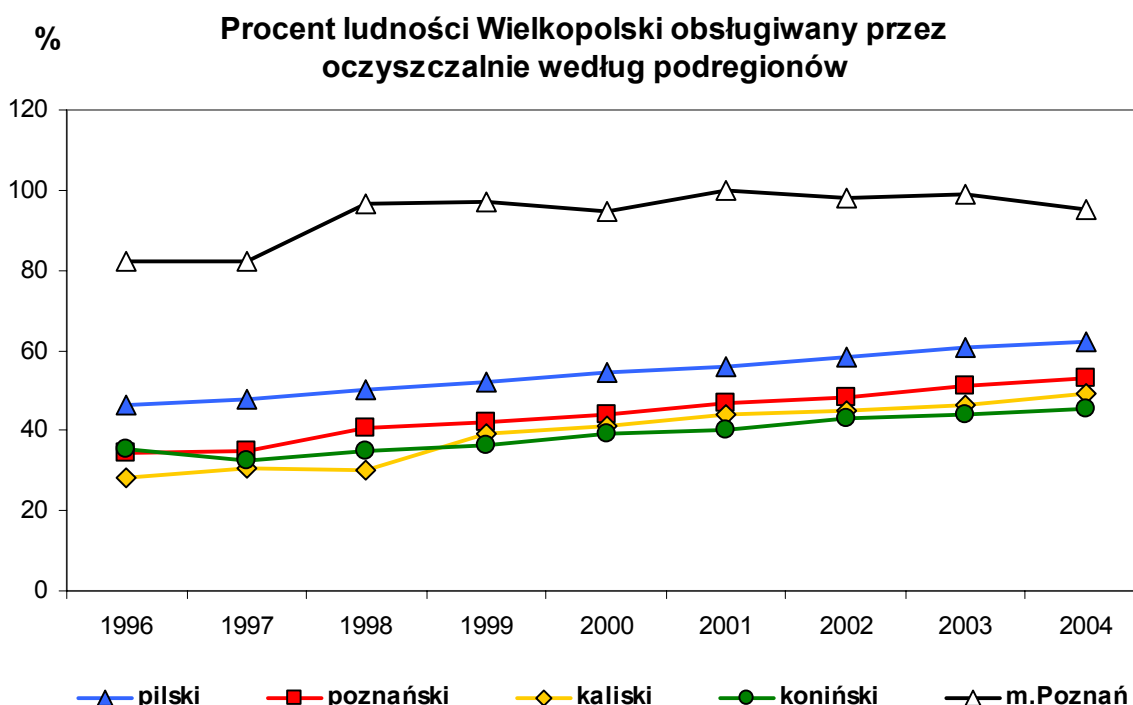
2.4.2. Infrastruktura ochrony środowiska

a) Gospodarka wodno-ściekowa

Wielkość zużycia wody w Wielkopolsce to 17,3% całkowitego poboru wód w Polsce. Łączny pobór wód w regionie w 2004r. osiągnął wielkość 1882,3 hm³ (1942,2 hm³ w 2003r.), co daje średnie zużycie wody ok.56 l/mieszk., gdy średnia krajowa wynosi 27,5 l, a w niektórych regionach Hiszpanii i Grecji przekracza 270 l. Około 84,5% wody pobrano na potrzeby przemysłu, 6,2% - gospodarki komunalnej, a 9,3% - pozostałych gałęzi gospodarki, głównie rolnictwa i leśnictwa. Prawie 90% ogólnego zapotrzebowania na wodę w regionie pokrywają wody powierzchniowe, których zasoby są ograniczone z powodu występowania w Wielkopolsce deficytu opadowego. Z uwagi na cechy klimatyczne regionu zasoby wód powierzchniowych i wód gruntowych są bardzo zmienne w ciągu roku. Powoduje to okresowe braki w zaopatrzeniu w wodę. Zasoby wód podziemnych przeznaczane są przede wszystkim na zaopatrzenie ludności w wodę do picia (około 90% poboru całej wody podziemnej w 2004 roku stanowiły wody pitne).

Dostępność do wody pitnej, wyrażona wskaźnikiem długości wodociągowej sieci rozdzielczej na 100 km², jest w Wielkopolsce (91,0 km) lepsza niż średnio w kraju (76,5 km). Gęstość rozdzielczej sieci kanalizacyjnej średnio w województwie wynosi 22,9 km/100 km² (Polska – 23,6 km). We wszystkich podregionach (z wyjątkiem Poznania = 272,4 km) wskaźnik ten jest niższy od średniej wojewódzkiej i średniej krajowej.

W roku 2004 z terenu województwa wielkopolskiego odprowadzono do wód powierzchniowych lub do ziemi 1877,6 hm³ ścieków (1850,7 hm³ w 2003r.) - 1748,3 hm³ przemysłowych (razem z wodami chłodniczymi) i 129,3 hm³ komunalnych, przy czym oczyszczono 98,5% odprowadzanych ścieków wymagających oczyszczenia. Największa ilość ścieków była oczyszczana z podwyższonym usuwaniem biogenów – 47%. W 2004 roku w Wielkopolsce na potrzeby 109 miast pracowało ogółem 408 oczyszczalni ścieków (114 przemysłowych i 294 komunalnych) o łącznej przepustowości 1 471,2 hm³/dobę. W roku 2004 w Wielkopolsce korzystało z oczyszczalni średnio 59% ludności regionu (podobnie w kraju, przy średniej UE-15 równej 50%, a w krajach nordyckich 80-90%).

Zwiększyła się w ostatnich latach ilość ścieków zrzucanych na terenach wiejskich, przy czym wzrostowi konsumpcji wody z wodociągów grupowych nie towarzyszy równoległa budowa równoważnych im systemów kanalizacyjnych i oczyszczalni ścieków.

Wnioski:

- Niewystarczające wyposażenie w infrastrukturę sanitarną, zwłaszcza na wsi.
- Niski stopień oczyszczania ścieków.
- Braki w zaopatrzeniu w wodę pitną.

b) Gospodarka odpadami

W Wielkopolsce w 2004 roku wytworzono łącznie ok. 5306,8 tys. Mg odpadów (4783 tys. Mg w 2003r.), z czego 4304,1 tys. Mg to odpady pochodzące z działalności gospodarczej (3,5% ilości krajowej). Najwięcej odpadów przemysłowych powstało w powiatach grodzkich: konińskim i poznańskim oraz w powiatach ziemskich: tureckim i gostyńskim. Spośród wytworzonych odpadów przemysłowych w 2004r. odzyskowi poddano 3373,5 tys. Mg, a unieszkodliwiono przez składowanie 1339,6 tys. Mg (w tym na terenach zakładowych tymczasowo składowano 149,8 tys. Mg). W 2004r. działało w regionie 169 składowisk odpadów. Ilość odpadów zgromadzonych na wysypiskach na jednego mieszkańca wynosiła ok. 420 kg, przy średniej UE-15 ok. 300 kg.

W 2004r. w regionie w wyniku działalności gospodarczej wytworzono 30,5 tys. Mg odpadów niebezpiecznych, co stanowiło prawie 0,6% ogólnej ilości odpadów. Około 7,9 tys. Mg tych odpadów poddano odzyskowi, 7,2 tys. Mg unieszkodliwiono przez składowanie, 15,4 tys. Mg unieszkodliwiono poza składowaniem, a 0,8 tys. Mg magazynowano na terenie zakładów. Duże zagrożenie dla środowiska stanowią mogilniki. W 2002r. było w województwie 26 mogilników. W latach 2002-2004 wydobyto i przekazano do spalarni w Niemczech ok. 1826 Mg odpadów z 13 mogilników. W wyniku prac likwidacyjnych zalesiono i obsiano trawą obszar o powierzchni 3 ha. W latach 2005-2006 kontynuowana była likwidacja pozostałych 13 mogilników. W roku 2005 uruchomiono w Poznaniu akcję selektywnej zbiórki odpadów niebezpiecznych.

Gospodarka odpadami przemysłowymi i komunalnymi na terenie województwa nie jest zadowalająca. Preferowane jest gromadzenie odpadów na składowiskach, konieczne jest wdrażanie nowych sposobów - recykling, termiczna utylizacja, kompostowanie.

Wnioski:

- Nie w pełni uporządkowana gospodarka odpadami.
- Brak zadowalającego systemu zagospodarowania odpadów niebezpiecznych.
- Zbyt niski stopień przetwarzania i segregacji odpadów.

c) Ochrona powietrza

W 2004r. emisja zanieczyszczeń gazowych (z CO₂) i pyłów z terenu województwa wynosiła 17300,3 tys. Mg (18156,4 tys. Mg w 2003r.), w tym 135480 Mg SO₂ oraz 28275 Mg NO_x. Zanieczyszczenia emitowały głównie sektory: energetyczny, przemysłowy, górnictwo i kopalnictwo. Główne źródła emisji zanieczyszczeń zlokalizowane są w dużych miastach (58% emisji pyłów i 72% emisji gazów). Innego rodzaju zanieczyszczeniem jest tzw. emisja niska, pochodząca z lokalnych kotłowni węglowych i indywidualnych palenisk domowych, oraz kopalni odkrywkowych, składowisk odpadów i prac przeładunkowych. W Wielkopolsce występują również emisje komunikacyjne, przy czym na terenie dużych miast udział emisji komunikacyjnej w całkowitej emisji CO wynosi około 80%, a NO_x około 50%.

Wzrasta, choć powoli, wykorzystywanie energii odnawialnej (lokalne elektrownie wodne, pompy ciepłe, kolektory słoneczne, energia wiatru i biomasy). Problemem jest także w Wielkopolsce „import” – napływ zanieczyszczeń powietrza z obszarów sąsiednich.

Wnioski:

- Systematyczna poprawa stanu środowiska w zakresie zanieczyszczeń atmosfery
- Rosnący udział zanieczyszczeń komunikacyjnych powietrza.

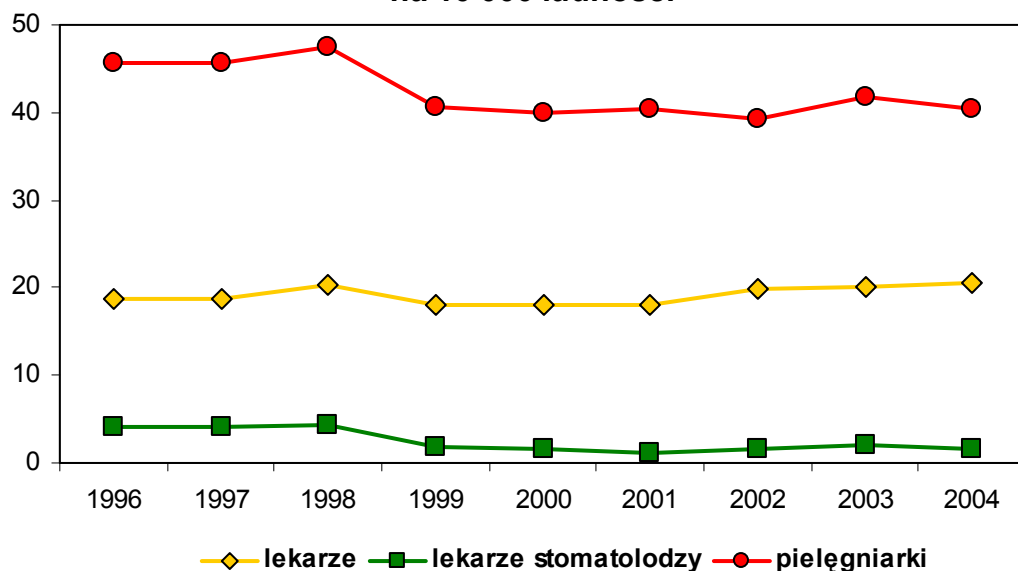
2.4.3. Infrastruktura społeczna

W 2004 roku funkcjonowały w województwie 62 szpitale ogólne, dysponujące 15976 łózkami. Na 10 tys. ludności przypadało w województwie 47,6 łózek, a więc nieco mniej niż średnio w kraju (48 łózek) oraz w UE (ok.55 łózek), natomiast zdecydowanie mniej niż w Czechach (110 łózek- max unijne).

W Wielkopolsce wskaźnik liczby lekarzy na 10 000 mieszkańców w 2004 roku wyniósł 20,6 (w 2003r. 20,2) i był niższy od średniej krajowej (21,8). W przypadku lekarzy stomatologów wskaźnik dla kraju wyniósł 2,6, dla Wielkopolski 1,7, w przypadku pielęgniarek odpowiednio 46,5 i 40,3.

Odnosnie pomocy społecznej w 2004r. w województwie funkcjonowało 106 placówek pomocy stacjonarnej, dysponujących 7598 miejscami, jednak około 900 osób oczekiwało nadal na umieszczenie w takich placówkach. W regionie działały w 2004r. 33 żłobki, dysponujące 1767 miejscami. Liczba żłobków i dzieci z nich korzystających zmniejsza się z roku na rok i jest to tendencja ogólnokrajowa.

**Personel medyczny w Wielkopolsce
na 10 000 ludności**

W województwie wielkopolskim zapotrzebowanie na świadczenia opieki społecznej jest bardzo duże i spowodowane m.in. wzrostem populacji ludzi starych i niepełnosprawnych (13,7% mieszkańców regionu jest w wieku poprodukcyjnym), przewlekle chorych i inwalidów (ok.15,2% ogółu mieszkańców regionu to osoby niepełnosprawne i chorzy psychicznie). Zasadniczą przyczyną korzystania ze świadczeń pomocy społecznej jest ubóstwo – około 85 tys. (10%) rodzin w regionie korzysta z pomocy społecznej z powodu ubóstwa.

Wnioski:

- Dysproporcje w dostępności przestrzennej placówek służby zdrowia na poziomie podstawowym.
- Problem przystosowania infrastruktury służby zdrowia i opieki społecznej do potrzeb wynikających z nasilania się procesu „starzenia się” społeczeństwa województwa.

2.4.4. Mieszkalnictwo

Sytuacja mieszkaniowa w Wielkopolsce jest generalnie podobna do średniej sytuacji krajowej. Ilość mieszkań w regionie w 2004 r. wynosiła 1 032 728 (4 064 222 izb mieszkalnych), co stanowiło 8,14 % zasobów krajowych. W regionie w roku 2004 oddano do użytku 11 093 mieszkań (10,3 % ilości oddanych do użytku mieszkań w kraju). Przy przeciętnej liczbie osób na mieszkanie równej 3,25 (3,28 w 2003 r.) plasowało to Wielkopolskę w sytuacji nieco gorszej od średniej krajowej (3,01 osób/mieszkanie). Nasylenie mieszkaniem, tj. liczba mieszkań na 1000 mieszkańców jest w Wielkopolsce niższe od średniej krajowej (w 2004 r. 307,6 mieszkań/1000 mieszkańców, gdy średnia krajowa 332,2). Wskaźnik nasylenia mieszkaniem plasuje Polskę na jednym z ostatnich miejsc wśród państw Unii Europejskiej (wg Eurostatu w 2000 r. od 315 w Słowacji do 471 w Danii).

Lepiej natomiast na tle kraju wygląda sytuacja regionu, co do wyposażenia mieszkań. Odnosnie wybranych elementów wyposażenia w roku 2004 przedstawiało się to następująco: mieszkania zwodociągowane - Wielkopolska 97,6%, Polska 95%; mieszkania wyposażone w centralne ogrzewanie - Wielkopolska 77,9%, Polska 77,2%; mieszkania wyposażone w łazienkę - Wielkopolska 89,1%, Polska 86,2%. Odbiega od tego stanu tylko wskaźnik wyposażenia mieszkań w gaz sieciowy - Wielkopolska 49,2%, Polska 55,5%. Poziom wyposażenia mieszkań w instalacje najbardziej nas niestety oddala od standardów unijnych (np. wyposażenie w łazienkę w latach 1995-2000 w krajach UE15 od 91% w Finlandii do 100% w Holandii). Problemem w regionie jest zjawisko drastycznej dekapitalizacji istniejących zasobów mieszkaniowych. Kryzys ten dotyka przede wszystkim ośrodków miejskich, gdzie najostrzej występuje problem luki remontowej. Osobnym problemem jest też stale rosnący niedobór mieszkań, co w sposób bezpośredni wpływa na wzrost cen mieszkań oraz obniża mobilność siły roboczej, a co za tym idzie także efektywność procesów restrukturyzacji gospodarki. Utrwała to również wewnątrzregionalne różnice w poziomie bezrobocia oraz zjawisko ubóstwa i zagrożenie wykluczeniem społecznym.

zmienna *	przekrój terytorialny	2000	2001	2002 **	2003	2004
Ilość mieszkań ogółem	Polska	11 844 838	11 945 941	11 763 540	12 595 891	12 683 392
	Wielkopolska	962 843	971 446	962 461	1 023 264	1 032 728
Ilość mieszkań na 1000 mieszkańców	Polska	309,6	312,3	307,7	329,8	332,2
	Wielkopolska	288,5	290,6	287,5	304,5	307,6
Ilość mieszkań oddanych do użytku	Polska	87 789	105 967	97 595	162 686	108 117
	Wielkopolska	7266	8 798	9 357	12 724	11 093
Mieszkania zwodociągowane w %	Polska	92,6	93,3		95,0	95,0
	Wielkopolska	95,7	95,8		97,5	97,6
Mieszkania wyposażone w centralne ogrzewanie w %	Polska	72,1	72,9		77,0	77,2
	Wielkopolska	70,3	70,9		77,7	77,9
Mieszkania wyposażone w łazienkę w %	Polska	81,5	82,2		86,1	86,2
	Wielkopolska	82,3	82,8		89,0	89,1
Mieszkania zgazyfikowane (gaz sieciowy) w %	Polska	56,7	57,2		55,4	55,5
	Wielkopolska	51,3	51,6		49,1	49,2

* w latach 2000-2002 ilość mieszkań obliczano wg mieszkań zamieszkałych, od 2003 roku bierze się pod uwagę wszystkie mieszkania,
** w roku 2002 ilość mieszkań oblicza się wg mieszkań zamieszkałych, natomiast wyposażenie dla wszystkich mieszkań

2.5. Pomoc publiczna dla województwa wielkopolskiego

2.5.1. Wsparcie krajowe

Kontrakty wojewódzkie

a) Kontrakt wojewódzki 2001 – 2003

W latach 2001 – 2003 województwo wielkopolskie otrzymało pomoc publiczną ze środków Programu wsparcia na lata 2001 – 2003 w ramach kontraktu wojewódzkiego zawartego między Radą Ministrów a Samorządem Województwa Wielkopolskiego w dniu 19 czerwca 2001 roku oraz późniejszych zmian dokonanych w drodze renegotjacji.

Ze środków kontraktu wojewódzkiego na terenie Wielkopolski współfinansowane były działania w ramach 4 priorytetów Programu wsparcia, m.in. działania inwestycyjne z zakresu infrastruktury komunikacyjnej, ochrony zdrowia, szkolnictwa wyższego, kultury i ochrony środowiska, a także działania tworzące warunki dla rozwoju przedsiębiorczości.

W ramach Programu wsparcia strona rządowa przeznaczyła na realizację zadań wynikających z Programu wojewódzkiego następujące środki:

1. 123.760 tys. PLN na rozliczenie inwestycji wieloletnich jednostek samorządu terytorialnego,
2. 175.270 tys. PLN na inwestycje i zakupy inwestycyjne realizowane przez podmioty uprawnione na podstawie porozumień z organami samorządu,
3. 10.327 tys. PLN na dofinansowanie inwestycji i zakupów inwestycyjnych jednostek samorządu terytorialnego ze środków będących w dyspozycji Wojewody.

Najważniejsze zadania kontraktu wojewódzkiego współfinansowane z budżetu państwa w latach 2001-2003 to m.in.:

- inwestycje drogowe na drogach krajowych i wojewódzkich,
- dokończenie budowy Centralnej Oczyszczalni Ścieków w Poznaniu,
- rozpoczęcie realizacji zbiornika retencyjnego „Wielowieś Klasztorna” na rzece Prośnie,
- rozbudowa infrastruktury lotniska „Ławica” w Poznaniu,
- rozbudowa Wielkopolskiego Centrum Onkologii,
- budowa Wojewódzkiego Szpitala Zespołowego w Koninie,
- budowa Szpitala ZOZ Nowe Miasto,
- przebudowa i modernizacja „Teatru Nowego” w Poznaniu,
- rozbudowa Muzeum Narodowego w Poznaniu,
- budowa Biblioteki Akademii Wychowania Fizycznego w Poznaniu,
- budowa sieciowego systemu wspierania i rozwijania przedsiębiorczości w Północnej Wielkopolsce,
- wsparcie kapitałowe funduszu poręczeń kredytowych.

Łącznie w okresie 2001 – 2003 realizowane były 163 zadania, współfinansowane ze środków budżetu państwa w ramach Programu wsparcia. Podmioty realizujące te zadania wydatkowały łącznie 405.585 tys. PLN, z czego 309.357 tys. PLN udostępniła strona rządowa w formie dotacji z budżetu państwa. Pozostałe 23,7% środków to środki własne jednostek samorządu terytorialnego i podmiotów uprawnionych.

b) Kontrakt wojewódzki 2004

W roku 2004 Województwo Wielkopolskie otrzymało pomoc publiczną ze środków Programu wsparcia w ramach kontraktu wojewódzkiego, zawartego 21 czerwca 2004r. pomiędzy Radą Ministrów a Samorządem Województwa Wielkopolskiego (łącznie z późniejszymi zmianami w ramach renegotjacji).

Strona rządowa przeznaczyła na realizację zadań objętych Kontraktem kwotę 69.367.000 PLN, w tym:

- na realizację zadań własnych jednostek samorządu terytorialnego kwotę 55.167.000 PLN,
- na współfinansowanie projektów zawartych wg ramach ZPORR oraz Inicjatywy Wspólnotowej INTERREG III kwotę 14.200.000 PLN.

Ponadto strona rządowa udostępniła Samorządowi Województwa kwotę 12.500.000 PLN z przeznaczeniem na inwestycje w zakresie regionalnych pasażerskich przewozów kolejowych.

Środki przeznaczono na następujące działania:

Działanie 1.3 Wzmocnienie systemu ochrony środowiska

Działanie 1.4 Unowocześnienie i rozbudowa systemu ochrony zdrowia

Działanie 1.5 Restrukturyzacja i unowocześnianie bazy; oświatowo-wychowawczej, szkolnictwa wyższego, turystyczno – sportowo –rekreacyjnej i kulturalnej,

Działanie 1.6 Modernizacja bazy i podnoszenie standardu instrumentów pomocy społecznej,

Działanie 2.1 Tworzenie i dokapitalizowanie regionalnych funduszy kredytowych, pożyczkowych i gwarancyjnych.

Najważniejsze zadania kontraktu wojewódzkiego współfinansowane z budżetu państwa:

- rozbudowa Wielkopolskiego Centrum Onkologii
- budowa Wojewódzkiego Szpitala Zespołonego Koninie
- budowa Szpitala ZOZ Nowe Miasto
- wykup nieruchomości pod budowę zbiornika retencyjnego „Wielowieś Klasztorna”
- budowa i modernizacja 4 domów pomocy społecznej
- dekapitalizowanie regionalnego funduszu pożyczkowego
- budowa, rozbudowa i modernizacja 29 obiektów oświatowych
- wyposażenie 5 nauczycielskich kolegiów językowych

Rozpoczęto również realizację projektów w ramach Inicjatywy Wspólnotowej INTERREG III C.

Łączna wartość kontraktu na 2004 rok wyniosła 91.072 tys. PLN, z czego 69.367 tys. PLN udostępniła strona rządowa, a 21.705 tys. PLN strona samorządowa.

c) Kontrakt wojewódzki 2005 – 2006

Kontrakt wojewódzki dla województwa wielkopolskiego na lata 2005-2006 został zawarty między Radą Ministrów a Samorządem Województwa Wielkopolskiego w dniu 30 czerwca 2005 roku.

Strona rządowa przeznaczyła w roku 2005 na realizację zadań objętych Kontraktem kwotę 23.645 tys. PLN oraz środki przypadające dla województwa wielkopolskiego na współfinansowanie działań ze Zintegrowanego Programu Operacyjnego Rozwoju Regionalnego oraz projektów realizowanych w ramach Inicjatywy Wspólnotowej INTERREG.

Środki przeznaczono na następujące działania:

Działanie 1.3 Regionalna infrastruktura społeczna

Działanie 4.3 Rozbudowa lokalnej infrastruktury społecznej

Łącznie zrealizowano 64 zadania. Na ich realizację w sumie wypłacono kwotę 20.767.624 PLN.

Do realizacji w ramach kontraktu wojewódzkiego wybrano także 5 projektów ubiegających się o wsparcie w ramach inicjatywy wspólnotowej INTERREG III C, na które wydatkowano 124.094 PLN.

Ponadto w roku 2005 wydatkowano kwotę 6.832.000 PLN na zadanie z zakresu inwestycji w środki trwałe w zakresie regionalnych pasażerskich przewozów kolejowych – zakup szynobusów, zapisane w Kontrakcie dla województwa wielkopolskiego na rok 2004. Pozostałe środki w kwocie 5.668.000 PLN zostaną rozliczone w terminie do 30 czerwca 2006 r.

Fundusz Pracy

Wojewódzki Urząd Pracy przy współpracy powiatowych urzędów pracy województwa wielkopolskiego, realizuje programy mające na celu aktywizację osób bezrobotnych oraz

przeciwdziałanie negatywnym skutkom bezrobocia. Do realizacji ww. celów służą m.in. środki Funduszu Pracy.

W ramach Funduszu Pracy na aktywizację osób bezrobotnych, która obejmowała: szkolenia, staże, prace interwencyjne, roboty publiczne oraz inne formy pomocy, w latach 1999-2005 przeznaczono 573.990 tys. PLN. W podziale na rodzaje aktywizacji kwota ta przedstawia się następująco;

- Staże 185.195 tys. PLN, liczba beneficjentów 550.348 osób,
- Prace interwencyjne 92.650 tys. PLN, liczba beneficjentów 41.936 osoby,
- Roboty publiczne 83.399 tys. PLN, liczba beneficjentów 25.518 osoby,
- Szkolenia 51.882,3 tys. PLN, liczba beneficjentów 58.574 osób,
- Inne formy 154.862,4 tys. PLN, liczba beneficjentów 26.283 osób.

2.5.2. Wsparcie zagraniczne

PAOW

W latach 2001-2005 w ramach Programu Aktywizacji Obszarów Wiejskich PAOW na terenie województwa wielkopolskiego realizowano pomoc w dwóch komponentach:

- komponent C - infrastruktura (budowa i modernizacja dróg, kanalizacja i oczyszczalnie ścieków, zaopatrzenie w wodę i zagospodarowanie odpadów),
- komponent B- edukacja (remonty szkół).

W ramach komponentu C udzielono pomocy dla 61 kontraktów w kwocie 21.743. 899 PLN (w tym 8.337.652 PLN dotacja z Banku Światowego + środki krajowe 13.406.247 PLN).

W ramach komponentu B udzielono pomocy dla 120 kontraktów w kwocie 12.094,3565 PLN (w tym 4.090.466 PLN dotacja z Banku Światowego + środki krajowe 8.003.890 PLN (przy czym jeden kontrakt jest jeszcze w trakcie realizacji).

Łącznie w latach 2001-2005 w programie PAOW w województwie wielkopolskim udzielono pomocy w kwocie 33.838.255 PLN (w tym 12.428.118 PLN dotacja z Banku Światowego + środki krajowe 21.410.137 PLN).

Środki przedakcesyjne

Przed wejściem do struktur Unii Europejskiej wszystkie przyszłe kraje członkowskie, w tym również Polska mogły korzystać ze wsparcia udzielanego w ramach środków przedakcesyjnych ISPA, SAPARD oraz PHARE. Łączna suma pomocy finansowej udzielonej Polsce w ramach instrumentów przedakcesyjnych wynosi 6 mld €, przy czym wartość alokacji dla poszczególnych programów kształtuje się następująco:

- ISPA – 1,4 mld €
- SAPARD – 0,7 mld €
- PHARE – 0,7 mld €

ISPA

W latach 2000-2004 w ramach programu Przedakcesyjnego Instrumentu Polityki Strukturalnej ISPA wspierano projekty inwestycyjne dostosowujące infrastrukturę transportu i ochrony środowiska do standardów UE.

W dziedzinie ochrony środowiska na terenie województwa wielkopolskiego przyznano pomoc dla 3 projektów (zagospodarowanie odpadów, zaopatrzenie w wodę i oczyszczalnia ścieków) na kwotę 126,302 mln € (73,124 mln € ze środków ISPA + środki krajowe 53,178 mln €).

W dziedzinie transportu przyznano pomoc dla 1 projektu (modernizacja węzła kolejowego) na kwotę 50,6 mln € ze środków ISPA.

Łącznie w latach 2002-2004 w programie ISPA w województwie wielkopolskim udzielono pomocy w kwocie 126,302 mln € (w tym środki krajowe 53,178 mln €).

SAPARD

W ramach Programu Rozwoju Rolnictwa i Terenów Wiejskich SAPARD na terenie województwa wielkopolskiego udzielano pomocy w czterech działaniach:

- poprawa przetwórstwa i marketingu artykułów rolnych i rybnych,
- inwestycje w gospodarstwach rolnych,
- rozwój i poprawa infrastruktury obszarów wiejskich,
- różnicowanie działalności gospodarczej na obszarach wiejskich.

W ramach działania 1 udzielono pomocy dla 226 kontraktów na kwotę 284,7 mln PLN (w tym środki SAPARD 213,525 mln PLN + środki krajowe 71,175 mln PLN).

W ramach działania 2 udzielono pomocy dla 1807 kontraktów na kwotę 95 mln PLN (w tym środki SAPARD 71,25 mln PLN + środki krajowe 23,75 mln PLN).

W ramach działania 3 udzielono pomocy dla 504 kontraktów na kwotę 225,2 mln PLN (w tym środki SAPARD 168,9 mln PLN + środki krajowe 56,3 mln PLN).

W ramach działania 4 udzielono pomocy dla 560 kontraktów na kwotę 60,1 mln PLN (w tym środki SAPARD 45,075 mln PLN + środki krajowe 15,025 mln PLN).

Łącznie w latach 2002-2004 udzielono pomocy w kwocie 665 mln PLN (w tym środki SAPARD 498,75 mln PLN + środki krajowe 166,25 mln PLN).

Ogólnie, pomoc publiczna z programów PAOW i SAPARD do końca 2004 r. wynosiła w województwie wielkopolskim 698.821.846 PLN (w tym środki krajowe 187.643.727 PLN + środki unijne 511.178.119 PLN).

PHARE

Na terenie województwa wielkopolskiego finansowane są projekty w ramach Programu Krajowego Phare 2000 oraz w ramach edycji 2001, 2002 i 2003 Phare Spójność Społeczno-Gospodarcza.

Krajowy program Phare 2000

Łączna kwota dotacji przyznanych przedsiębiorcom w województwie wielkopolskim w Programie Phare 2000 wyniosła 4,5 mln. €. Kwota ta stanowiła około 16% wszystkich zakontraktowanych środków, a Wielkopolska znajdowała się na drugim miejscu w kraju pod względem ilości zakontraktowanych środków.

Program regionalny Promocja Rozwoju MSP finansowany ze środków Phare 2001 SSG to:

- Program Rozwoju Przedsiębiorstw – budżet woj. Wielkopolskiego - 147,4 tys. €,
- Program Rozwoju Przedsiębiorstw Eksportowych – budżet woj. Wielkopolskiego – 510,23 tys. €,
- Program Rozwoju Przedsiębiorstw Internetowych - budżet woj. Wielkopolskiego 79,86 tys. €,
- Fundusz Dotacji Inwestycyjnych - budżet woj. Wielkopolskiego – 4,52 mln. €.

Łączny budżet Programu regionalnego Promocja Rozwoju MSP Phare 2001 SSG w województwie wielkopolskim po realokacji wynosił 5,26 mln €. Regionalny Program Phare 2001 SSG rozpoczął funkcjonowanie na terenie województwa wielkopolskiego od lipca 2003r. Działania realizowane przez przedsiębiorców w ramach w/w programów zakończyły w grudniu 2004r.

Łącznie zawarto 340 umów dotacji na kwotę 5,26 mln €. Stopień wykorzystania budżetu należał do najwyższych w kraju i wyniósł 86,51%.

W ramach **programu horyzontalnego Phare 2001 SSG** realizowany był również program Rozwój zasobów ludzkich, obejmujący cztery podprojekty:

- Aktywne działania na rzecz rynku pracy - objął pomocą 1120 osób,
- Promocja przedsiębiorczości – objął pomocą 285 osób,
- Promocja zdolności adaptacyjnych – objął pomocą 534 osoby z 246 firm,
- Lokalne partnerstwa na rzecz zatrudnienia – szkolenia objęły 80 osób, a w efekcie powstało 15 lokalnych partnerstw edukacyjnych.

Wysokość środków zaangażowanych w te podprojekty wyniosła 1.776.347 €, w tym 1.322.266 euro to środki funduszu Phare, a reszta – środki budżetu państwa.

Regionalny Program Bezpieczeństwa i Higieny Pracy w Sektorze MSP Phare 2002 SSG to;

- Program na usługi doradcze
- Program dotacji na inwestycje

Program wdrażany był na terenie województw wielkopolskiego, dolnośląskiego lubuskiego i opolskiego przez Agencję Rozwoju Regionalnego S.A. w Koninie. Budżet Programu dla tych czterech województw wyniósł 1,87 mln €. Z tej kwoty w województwie wielkopolskim do dnia 31 grudnia 2004 roku zawarto 61 umów na kwotę 1,07 mln €.

Krajowy Program MSP i Innowacyjność Phare 2002 składał się z Funduszu Wsparcia na Doradztwo (Fund) i Krajowego Funduszu Dotacji Inwestycyjnych (KADI).

W województwie wielkopolskim do KFDI przyznano 98 dotacji (przy średniej krajowej na województwo – 45,5) a do FWnD zostało przyznanych 200 dotacji, przy średniej krajowej na województwo – 82,2).

W ramach Programu **Phare 2003** na terenie województwa wielkopolskiego finansowane były następujące inwestycje drogowe:

- Budowa obejścia drogowego m. Nowy Tomyśl o długości 4,33 km udział środków Phare wyniósł - 2.339.274€
- Przebudowa drogi 305 łączącej obwodnicę Nowego Tomyśla z autostradą A2 udział środków Phare wyniósł - 245.102€

Jedną z największych inwestycji realizowanych na terenie województwa wielkopolskiego ze środków Phare jest budowa obwodnicy miasta Poznania w ciągu autostrady A2, realizowana w latach 1999 – 2002, dofinansowanie z programu Phare wyniosło - 165.184 tys. PLN.

Pomoc strukturalna

Podstawą wydatkowania środków funduszy strukturalnych i Funduszu Spójności w Polsce w latach 2004-2006 jest Narodowy Plan Rozwoju oraz opracowane na jego podstawie programy operacyjne, programy Inicjatyw Wspólnotowych oraz Strategia Wykorzystania Funduszu Spójności. Łączna suma środków publicznych (zarówno krajowych, jak i wspólnotowych), jakie mogą być zaangażowane w realizację NPR 2004-2006 w całym kraju sięga kwoty 17.673 mln €. Wartość dostępnych środków wspólnotowych wynosi 12.809 mln €.

ZPORR

W ramach Zintegrowanego Programu Operacyjnego Rozwoju Regionalnego współfinansowanego ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego i Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, na wsparcie województwa wielkopolskiego ze środków wspólnotowych przewidziano kwotę 196.027.956 € (32.936.184 € ze środków EFS i 163.091.772 € ze środków EFRR).

Na koniec 2005 roku w województwie wielkopolskim podpisano 288 umów o dofinansowanie realizacji projektów na łączną kwotę dofinansowania wspólnotowego 669,4 mln PLN.

Priorytet/działanie	Liczba	Wartość przyznanego dofinansowania z funduszy UE w mln PLN
<u>Priorytet I: Rozbudowa i modernizacja infrastruktury służącej wzmocnieniu konkurencyjności regionów</u>	75	450,5
1.1 Modernizacja i rozbudowa regionalnego układu transportowego	30	214,9
1.2 Infrastruktura ochrony środowiska	10	75,9
1.3 Regionalna infrastruktura społeczna	22	78,7
1.4 Rozwój turystyki i kultury	7	34,4
1.5 Infrastruktura społeczeństwa informacyjnego	2	8,8

1.6 Rozwój transportu publicznego w aglomeracjach	4	37,8
Priorytet II: Wzmocnienie rozwoju zasobów ludzkich w regionach	219	83,5
2.1 Rozwój umiejętności powiązany z potrzebami regionalnego rynku pracy i możliwości kształcenia ustawicznego w regionie	20	17,2
2.2 Wyrównywanie szans edukacyjnych poprzez programy stypendialne	147	28,7
2.3 Reorientacja zawodowa osób odchodzących z rolnictwa	11	10,1
2.4 Reorientacja zawodowa osób zagrożonych procesami restrukturyzacyjnymi	16	14,1
2.5 Promocja przedsiębiorczości	11	7,8
2.6 Regionalne strategie innowacyjne i transfer wiedzy	14	5,5
Priorytet III: Rozwój lokalny	208	135,4
3.1 Obszary wiejskie	80	89,8
3.2 Obszary podlegające restrukturyzacji	2	4,6
3.3 Zdegradowane obszary miejskie, przemysłowe i powojkowe	2	0,8
3.4 Mikroprzedsiębiorstwa	109	6,5
3.5 Lokalna infrastruktura społeczna	15	33,6
Razem ZPORR	288	669,4

Od początku realizacji Programu łącznie wypłacono 73.645.810 PLN ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego oraz 3.476.858 PLN ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego.

Sektorowy Program Operacyjny „Transport”

W ramach SPO Transport według stanu na styczeń 2006 roku z terenu województwa wielkopolskiego zakwalifikowano do realizacji 4 projekty:

- projekt „Przeprawa przez rzekę Wartę – nowy przebieg drogi krajowej nr 25 w Koninie”, dla którego dofinansowanie z EFRR wynosi 148.521.266 PLN
- projekt „Przebudowa obiektów inżynierskich w ciągu dróg krajowych nr 5 i 11 w Poznaniu”, dla którego dofinansowanie EFRR wynosi 79.563.750 PLN
- projekt „Remont i przebudowa ul. Głogowskiej w Poznaniu na odcinku od wiaduktu Górczyńskiego do ul. Rawickiej – 7.500.000 zł dofinansowania ze środków EFRR
- projekt „Przebudowa ulicy Głogowskiej w Poznaniu od autostrady A2 do węzła Górczyn, etap I od autostrady A2 do Strumienia Junikowskiego – 63.324.288 zł dofinansowania ze środków EFRR

Sektorowy Program Operacyjny „Wzrost konkurencyjności przedsiębiorstw”

W ramach Sektorowego Programu Operacyjnego „Wzrost konkurencyjności przedsiębiorstw” beneficjenci z terenu województwa wielkopolskiego otrzymali wsparcie m.in. na dekapitalizowanie funduszy mikro-pożyczkowych oraz funduszy poręczeń kredytowych, tworzenie korzystnych warunków dla rozwoju firm (5 projektów na łączną kwotę dofinansowania 30.987.964 PLN), dostosowanie do wymogów ochrony środowiska (7 projektów). Największym zainteresowaniem cieszyły się Działania 2.1 „Wzrost konkurencyjności małych i śred-

nich przedsiębiorstw poprzez doradztwo” (115 umów na kwotę 2.225.159,56 PLN) oraz działanie 2.3 „Wzrost konkurencyjności małych i średnich przedsiębiorstw poprzez inwestycje” (169 zawartych umów na kwotę 102.184.347,06 PLN).

Sektorowy Program Operacyjny „Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego i rozwój obszarów wiejskich”

Do końca 2005 roku w ramach wszystkich działań Programu podpisano 3.757 umów o dofinansowanie projektów na łączną kwotę dofinansowania 495.516.856 PLN. Największym zainteresowaniem cieszyło się działanie 1.2 „Ułatwianie startu młodym rolnikom, w którym podpisano 1.848 umów. Do końca 2005 roku nie wpłynął natomiast ani jeden wniosek do Działania 2.2 „Scalanie gruntów”.

Sektorowy Program Operacyjny „Rybolówstwo i przetwórstwo ryb”

W ramach SPO „Rybolówstwo i przetwórstwo ryb” w województwie wielkopolskim do końca 2005 roku podpisano 15 umów o dofinansowanie projektów na łączną kwotę dofinansowania ze środków wspólnotowych 7.686.738 PLN.

Sektorowy Program Operacyjny „Rozwój zasobów ludzkich”

W ramach działań Sektorowego Programu Operacyjnego „Rozwój zasobów ludzkich”, dla których beneficjentem końcowym jest Wojewódzki Urząd Pracy w Poznaniu podpisano 42 umowy na łączną wartość 52.533.099 PLN w Działaniu 1.2 „Perspektywy dla młodzieży” oraz 37 umów na łączną kwotę 35.571.210 PLN w Działaniu 1.3 „Przeciwdziałanie i zwalczanie długotrwałego bezrobocia”.

Beneficjenci z terenu województwa wielkopolskiego byli również aktywni w ubieganiu się o wsparcie w ramach Działania 2.3 „Rozwój kadr nowoczesnej gospodarki”. Dofinansowanie otrzymało 45 projektów na łączną kwotę 37.846.441 PLN.

Ze względu na specyfikę Programu, dla części działań SPO RZL niemożliwe jest wyodrębnienie informacji dotyczącej wartości projektów realizowanych w poszczególnych województwach.

Fundusz Spójności

Od maja 2004 roku, czyli od momentu wejścia Polski do Unii Europejskiej, projekty z zakresu środowiska i transportu dotąd finansowane w ramach funduszu przedakcesyjnego ISPA, są finansowane z Funduszu Spójności.

Na terenie województwa wielkopolskiego dofinansowanie ze środków Funduszu Spójności otrzymały następujące projekty:

- „Uporządkowanie systemu odbioru ścieków w Kaliszu” – dofinansowanie ze środków Funduszu Spójności w kwocie 7.990.921 € i 8.391.796 € z budżetu państwa,
- Realizacja systemu gospodarki odpadami i osadami ściekowymi dla miasta Leszna i gmin subregionu leszczyńskiego – dofinansowanie ze środków Funduszu Spójności w wysokości 18.601.320 € i 6.619.680 € z budżetu państwa,

- „Budowa autostrady A2 odcinek Konin-Emilia – dofinansowanie ze środków Funduszu Spójności w kwocie 312.092.000 € i 90.908.000 € z budżetu państwa. Można przyjąć, że ok. 50% tej kwoty (ok. 156 mln € z Funduszu Spójności i ok. 46 mln € z budżetu państwa) przypadnie na odcinek w granicach Wielkopolski - do miejscowości Dąbie.

Inicjatywy Wspólnotowe

INTERREG

Na terenie województwa wielkopolskiego realizowane są dwa komponenty Inicjatywy Wspólnotowej INTERREG - B (charakter ponadnarodowy) i C (współpraca międzyregionalna). W ramach komponentu B do końca 2005 roku podpisano 17 umów na kwotę 79.027 PLN. Ponadto w województwie wielkopolskim w ramach Inicjatywy Wspólnotowej INTERREG III B – BSR Region Morza Bałtyckiego realizowany jest projekt pod nazwą: „Las Bałtycki – źródło zrównoważonego rozwoju i planowania przestrzennego w Regionie Morza Bałtyckiego”, którego planowany budżet na działania dla Wielkopolski wynosi 300.000 €, a w ramach IW INTERREG III C projekt SUFALNET – Zrównoważone użytkowanie byłych i opuszczonych składowisk odpadów, którego całkowity budżet wynosi 1.324.200 €.

EQUAL

W ramach Inicjatywy Wspólnotowej EQUAL na terenie województwa wielkopolskiego realizowanych jest 6 projektów o wartości 1.253.706 PLN.

2.5.3. Wnioski (efekty i ocena kierunków udzielonego wsparcia)

Województwo wielkopolskie od 2000 roku jest beneficjentem krajowych i zagranicznych środków pomocy publicznej.

Pierwszymi programami krajowymi, z założenia ukierunkowanymi na wsparcie rozwoju województw, były Programy wsparcia wprowadzone od 2001 roku, których instrumentami realizacji stały się kontrakty wojewódzkie. Województwo wielkopolskie w ramach kontraktów wojewódzkich w latach 2001-2005 otrzymało wsparcie z budżetu państwa w łącznej wysokości ok. 392 mln PLN (nie licząc środków na współfinansowanie Zintegrowanego Programu Operacyjnego Rozwoju Regionalnego i Inicjatywy Wspólnotowej Interreg III). Środkami tymi wspierano przede wszystkim inwestycje wieloletnie: trwającą od wielu lat budowę szpitali ogólnych w Poznaniu i Koninie oraz rozbudowę Wielkopolskiego Centrum Onkologii, a także budowę Centralnej Oczyszczalni Ścieków w Poznaniu. Wsparcie, jakie można było przeznaczyć na realizację tych przedsięwzięć, okazało się wystarczające do zakończenia tylko jednej z tych inwestycji – Centralnej Oczyszczalni Ścieków w Poznaniu, co w zdecydowany sposób wpłynęło na stan czystości wód rzeki Warty poniżej aglomeracji poznańskiej. W przypadku wymienionych szpitali możliwa była tylko realizacja kolejnych etapów ich budowy. Środki uzyskane w ramach kontraktów pozwoliły też na rozbudowanie infrastruktury poznańskiego lotniska „Ławica”, co zaowocowało zwiększeniem liczby obsługiwanych pasażerów i zdecydowaną poprawę warunków ich obsługi. Dzięki środkom kontraktowym możliwe było podjęcie przygotowań do budowy zbiornika retencyjnego „Wielowieś Klasztorna” na

rzece Prośnie. Środków wystarczyło co prawda tylko na wykupienie większości gruntów pod budowę zbiornika, ale samo rozpoczęcie prac przy tej tak ważnej dla dużej części obszaru Wielkopolski i regionów sąsiednich inwestycji ma istotne znaczenie, tym bardziej, że realizacja samego zbiornika ma szansę uzyskać wsparcie ze środków Funduszu Spójności w perspektywie finansowej 2007-2013. Zrealizowane przy wsparciu środkami kontraktowymi inwestycje drogowe na drogach krajowych i wojewódzkich nie mogły (z powodu stosunkowo skromnych w stosunku do występujących potrzeb nakładów) doprowadzić do znaczącej poprawy stanu całego systemu drogowego regionu, ale pozwoliły na wzmocnienie jakości powiązań komunikacyjnych kilku obszarów Wielkopolski. Środki pozyskane w ramach kontraktów pozwoliły także na realizację innych projektów o charakterze regionalnym z zakresu infrastruktury kultury, edukacji, wspierania przedsiębiorczości oraz o charakterze subregionalnym i lokalnym z zakresu edukacji i infrastruktury społecznej.

Generalnie środki skierowane w ramach kontraktów wojewódzkich do Wielkopolski w latach 2001-2005 jedynie w minimalnym stopniu wpłynęły na rozwój regionu z powodu ich stosunkowo niewielkiej wysokości - pomoc wyniosła w sumie ok. 116 PLN na 1 mieszkańca.

W latach 1999-2005 Wielkopolska wykorzystwała na różne formy aktywizacji osób bezrobotnych 574 mln PLN. Z tych środków skorzystało ok. 700 tys. beneficjentów, co daje 817 PLN wsparcia na 1 beneficjenta. Były to więc znaczące środki, które przyczyniły się do zaktywizowania (przynajmniej czasowego) sporej liczby osób bezrobotnych.

W latach 2001-2004 województwo wielkopolskie otrzymywało wsparcie środkami budżetu państwa i Banku Światowego na rozwój obszarów wiejskich w ramach Programu Aktywizacji Obszarów Wiejskich (PAOW). Środki przeznaczono na rozbudowę podstawowej infrastruktury obszarów wiejskich (budowę i modernizację dróg, kanalizacji i oczyszczalni ścieków, zaopatrzenie w wodę i zagospodarowanie odpadów) oraz na remonty szkół wiejskich. Łącznie w ramach PAOW udzielono wsparcia w kwocie łącznej ok. 33,8 mln PLN, z czego 21,4 mln PLN to środki krajowe i 12,4 mln PLN - dotacja Banku Światowego. Mimo stosunkowo niewielkiej wysokości środków (ok. 23,5 PLN na 1 mieszkańca obszarów wiejskich) - przy występujących ogromnych potrzebach rozbudowy i modernizacji infrastruktury na obszarach wiejskich Wielkopolski - efekt udzielonej pomocy lokalnie jest zauważalny, choć nie można tego powiedzieć o obszarze całego regionu.

Województwo wielkopolskie jest beneficjentem przedakcesyjnych programów PHARE Spójność Społeczna i Gospodarcza - edycji 2000, 2001, 2002 i 2003, mających na celu zmniejszanie opóźnień i nierównomierności rozwoju regionów poprzez promowanie aktywności gospodarczej, rozwiązywanie problemów społecznych związanych z rynkiem pracy, restrukturyzację oraz rozwój infrastruktury. Jednak Wielkopolska - postrzegana jako jeden z lepiej rozwiniętych regionów kraju - w niewielkim stopniu korzysta z wsparcia środkami PHARE. W ramach zakończonych już programów PHARE SSG 2000 i 2001 łącznie region otrzymał wsparcie w kwocie ok. 11,6 mln €, z czego 9,8 mln € przeznaczono na dotacje dla przedsiębiorców, a 1,8 mln € na rozwój zasobów ludzkich. Ponadto w ramach programu PHARE 2000, realizowany był komponent regionalny, obejmujący umowę bliźniaczą, której celem było przygotowanie struktur instytucjonalnych, administracyjnych i budżetowych do uczestnictwa w polityce spójności społeczno-gospodarczej Unii Europejskiej. Na ten cel przeznaczono ok. 160 tys. €.

Poważniejsze wsparcie środkami PHARE - ok. 165 mln € - region uzyskał w latach 1999-2002 na realizację obwodnicy Poznania w ciągu autostrady A2. Realizacja tego przed-

sięwzięcia pozwoliła na eliminację ruchu tranzytowego na kierunku wschód-zachód z obszaru miasta Poznania.

Edycje programów PHARE 2002 i 2003 są realizowane aktualnie i obecnie nie jest jeszcze możliwe podsumowanie wielkości środków skierowanych w ich ramach do Wielkopolski, ani tym bardziej dokonanie oceny ich wykorzystania w regionie.

Tak więc środki PHARE skierowane do Wielkopolski w latach 2001-2005 jedynie w minimalnym stopniu wpłynęły na rozwój regionu z powodu ich stosunkowo niewielkiej wielkości - pomoc wyniosła w sumie tylko ok. 3,5 € na 1 mieszkańca w tym okresie, a łącznie ze środkami przeznaczonymi na budowę autostradowego obejścia Poznania - 52,6 € na 1 mieszkańca województwa.

W latach 2000-2004 województwo wielkopolskie uzyskało również wsparcie w ramach Przedakcesyjnego Instrumentu Polityki Strukturalnej ISPA. Wsparcie dotyczyło trzech projektów inwestycyjnych z zakresu ochrony środowiska oraz 1 projektu z zakresu infrastruktury transportu na łączną kwotę 126,3 mln €. Realizacja projektów pozwala na rozwiązanie problemu oczyszczania ścieków w aglomeracji poznańskiej, co w efekcie będzie miało pozytywny wpływ na stan czystości wód zlewni rzeki Warty poniżej Poznania. Zostaną także rozwiązane problemy z zaopatrzeniem w wodę pitną mieszkańców miast: Poznania i Piły. Pozwoli to uzyskać poprawę dostępności do wysokiej jakości wody pitnej ok. 640 tys. mieszkańców tych miast, którzy stanowią 19,2% populacji całego województwa.

W dziedzinie transportu wsparcie uzyskał projekt dotyczący modernizacji poznańskiego węzła kolejowego. Realizacja tego projektu dopiero została rozpoczęta, ale już w tej chwili można przewidywać, iż po zakończeniu prac aglomeracja poznańska będzie dysponowała nowoczesnym, dostosowanym do wymogów współczesności, systemem kolejowym, funkcjonującym w ramach jednego centralnego węzła. Pozytywny wpływ tej inwestycji dotyczyć będzie w praktyce znacznej części obszaru województwa.

Środki Programu Rozwoju Rolnictwa i Terenów Wiejskich SAPARD skierowane do Wielkopolski w łącznej kwocie 665 mln € pozwoliły na udzielenie pomocy dla 3097 kontraktów. Była to już pomoc zauważalna - wielkość środków, jaka przypadła na 1 mieszkańca obszarów wiejskich województwa osiągnęła kwotę 462 PLN i była 20-krotnie większa, niż uzyskana w ramach Programu Aktywizacji Obszarów Wiejskich. Największe wsparcie dotyczyło działań w zakresie poprawy przetwórstwa i marketingu artykułów rolnych i rybnych oraz rozwoju i poprawy infrastruktury obszarów wiejskich. Z kolei największą liczbę beneficjentów objęły działania: inwestycje w gospodarstwach rolnych oraz różnicowanie działalności gospodarczej na obszarach wiejskich.

W sumie spośród programów przedakcesyjnych w Wielkopolsce najbardziej znacząca pomoc - zarówno w wymiarze finansowym, jak i w wymiarze efektów - została skierowana do beneficjentów na obszarach wiejskich i tam też wykorzystanie środków jest najbardziej efektywne.

Od drugiej połowy 2004 roku województwo wielkopolskie jest beneficjentem pomocy w ramach funduszy strukturalnych i Funduszu Spójności. Ocena wykorzystania środków pomocowych i uzyskanych efektów będzie możliwa dopiero po zakończeniu realizacji wszystkich przedsięwzięć.

Bez wątpienia jednak największe znaczenie dla rozwoju Wielkopolski w okresie programowania 2004-2006 ma wsparcie środkami Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i Europejskiego Funduszu Społecznego oraz budżetu państwa w ramach Zintegrowanego Programu Operacyjnego Rozwoju Regionalnego. Dotychczas największe wsparcie w ramach ZPORR uzyskują projekty dotyczące modernizacji i rozbudowy regionalnego układu drogowego. Jednak ograniczona wielkość środków pozwala jedynie na realizację stosunkowo krótkich odcinków dróg w kilkudziesięciu miejscach regionu. W związku z tym poprawa powiązań transportowych jest zauważalna jedynie lokalnie, a nie dotyczy całego systemu powiązań komunikacyjnych Wielkopolski. Znaczne środki wspierają projekty z zakresu regionalnej infrastruktury społecznej (głównie ochrona zdrowia) i ochrony środowiska (głównie oczyszczanie ścieków). Kilka projektów dotyczących rozwoju transportu miejskiego będzie miało pewien wpływ na funkcjonowanie transportu miejskiego w aglomeracji poznańskiej. Istotne w wymiarze regionalnym – choć oczywiście niewystarczające – jest wsparcie projektów z zakresu kultury. Bardzo duże zainteresowanie dofinansowaniem realizacji przedsięwzięć dotyczących rozwoju lokalnego w ramach ZPORR świadczy o występujących ogromnych potrzebach w zakresie wszystkich elementów podstawowej infrastruktury lokalnej, przede wszystkim kanalizacji i oczyszczalni ścieków, dróg lokalnych (powiatowych i gminnych), infrastruktury społecznej (przede wszystkim edukacyjnej, ochrony zdrowia i kulturalnej). Dotychczas zdecydowanie największe wsparcie w zakresie rozwoju lokalnego uzyskują obszary wiejskie oraz przedsięwzięcia z zakresu lokalnej infrastruktury społecznej. Realizowane w województwie w ramach ZPORR projekty wzmacniające rozwój zasobów ludzkich powinny mieć pewien wpływ na podniesienie kompetencji mieszkańców, ale tylko na wybranych obszarach. Cieszące się ogromnym zainteresowaniem projekty promujące rozwój przedsiębiorczości powinny również w pewien sposób wzmocnić rozwój drobnej przedsiębiorczości w województwie.

Największe (pod względem wielkości środków) wsparcie uzyska Wielkopolska w ramach Funduszu Spójności. Będzie to kwota ok. 245 mln € (licząc łącznie z wkładem budżetu państwa). Z tego znakomita większość przeznaczona jest na realizację odcinka autostrady A2 na odcinku Konin-Dąbie, którego ukończenie będzie jednoznaczne z ukończeniem budowy autostrady na całym odcinku wielkopolskim. Dwa pozostałe projekty, które uzyskały wsparcie to projekty z zakresu ochrony środowiska, które pozwolą na uporządkowanie systemu odbioru ścieków w Kaliszu oraz stworzenie systemu gospodarki odpadami i osadami ściekowymi w subregionie leszczyńskim.

Realizowane w ramach Sektorowego Programu Operacyjnego „Transport” projekty drogowe w Poznaniu i Koninie, dotyczące tras w ciągach dróg krajowych, w sposób zdecydowany przyczynią się do poprawy systemu komunikacyjnego aglomeracji poznańskiej oraz miasta Konina.

W ramach Sektorowego Programu Operacyjnego „Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego i rozwój obszarów wiejskich” największe znaczenie dla Wielkopolski ma wsparcie inwestycji w gospodarstwach rolnych, działań mających na celu poprawę przetwórstwa i marketingu artykułów rolnych, a także działań ułatwiających start młodym rolnikom. Dla położonych w strefie niedoboru wody obszarów Wielkopolski istotne znaczenie ma wsparcie działań w zakresie gospodarowania rolniczymi zasobami wodnymi. Ważne są także działania mające wpływ na rozwój obszarów wiejskich, szczególnie w zakresie odnowy wsi, zachowania i ochrony dziedzictwa kulturowego.

W ramach Sektorowego Programu Operacyjnego „Wzrost konkurencyjności przedsiębiorstw” największą popularnością wśród beneficjentów z obszaru Wielkopolski cieszy się

jak dotąd wsparcie dla projektów dotyczących inwestycji w przedsiębiorstwach, usługi doradcze oraz dokapitalizowanie funduszy mikropożyczkowych i poręczeń kredytowych. Realizowane projekty z powodu zbyt małych środków nie będą miały znaczącego wpływu na rozwój przedsiębiorstw w całym regionie, można tu jedynie mówić o wpływie o charakterze punktowym.

Ze środków Sektorowego Programu Operacyjnego „Rozwój zasobów ludzkich” wspierane są w Wielkopolsce przede wszystkim działania mające poprawę perspektyw dla młodzieży, rozwój kadr nowoczesnej gospodarki oraz przeciwdziałanie i zwalczanie długotrwałego bezrobocia.

W chwili obecnej środki rozdysponowane w ramach programów operacyjnych dla wykorzystania funduszy strukturalnych i Funduszu Spójności w okresie programowania 2004-2006 dla projektów z obszaru Wielkopolski osiągnęły wielkość ok. 3,4 mld PLN. Jest to kwota nieco ponad 1 tys. PLN na 1 mieszkańca regionu. Można przewidywać, iż takie środki skierowane na wsparcie działań rozwojowych, przyniosą raczej umiarkowane efekty w skali całego województwa, ale w niektórych obszarach i dziedzinach będą już odczuwalne.

Podsumowując, można stwierdzić, że pomoc publiczna przeznaczona na rozwój województwa wielkopolskiego uzyskiwana od 1999 roku ze środków krajowych i zagranicznych jest zbyt mała, aby w sposób znaczący wpłynąć na sytuację społeczno-gospodarczą całego regionu. Istotny wpływ jest zauważalny na niektórych obszarach i tylko w pewnych dziedzinach. Nie można natomiast mówić o kompleksowym rozwoju nawet pojedynczych obszarów czy dziedzin. Powodem jest zbyt mała dostępność zewnętrznych środków pomocowych dla potencjalnych beneficjentów. Zainteresowanie środkami pomocowymi w Wielkopolsce znacznie przekracza alokacje przeznaczone dla województwa w ramach wszystkich programów. Z analizy projektów zgłaszanych do realizacji w ramach dotychczas dostępnych programów wynika, że największe zapotrzebowanie na środki pomocowe występuje w zakresie infrastruktury komunikacyjnej, ochrony środowiska (przede wszystkim oczyszczanie ścieków), infrastruktury społecznej (głównie edukacyjnej, ochrony zdrowia i kulturalnej), rozwoju przedsiębiorczości i wzmocnienia kapitału ludzkiego. Tę tendencję potwierdzają projekty zgłaszane wstępnie do realizacji w perspektywie finansowej lat 2007-2013.

3. Analiza SWOT

3.1. Potencjał wewnętrzny

SILNE STRONY	SŁABE STRONY
PRZESTRZEŃ	
<ul style="list-style-type: none"> • korzystne położenie w przestrzeni europejskiej • położenie centralnej części województwa w strefie największego wzrostu, na osi zachód wschód • dobrze wykształcona, wielofunkcyjna aglomeracja poznańska • atrakcyjne tereny inwestycyjne • dobrze wykształcona sieć osadnicza • potencjał ośrodków subregionalnych • bogate dziedzictwo kulturowe 	<ul style="list-style-type: none"> • duża rozciągłość południkowa potencjalnym źródłem marginalizacji północnego i południowego krańca regionu • ograniczone oddziaływanie aglomeracji poznańskiej na pozostałą część regionu • niewystarczająca podaż odpowiednio przygotowanych terenów inwestycyjnych • brak planów zagospodarowania przestrzennego • pogłębiające się dysproporcje między aglomeracją poznańską a resztą województwa
ŚRODOWISKO PRZYRODNICZE	
<ul style="list-style-type: none"> • duży odsetek obszarów o niskim poziomie degradacji środowiska • duży odsetek obszarów chronionych • potencjał przyrodniczy stanowiące bazę dla turystyki • duże zasoby surowców • dobry stan przestrzeni rolniczej • gospodarczy i turystyczny potencjał lasów • zmniejszanie się emisji zanieczyszczeń 	<ul style="list-style-type: none"> • zły stan infrastruktury zabezpieczającej środowisko • niewykorzystane zasoby naturalne • występowanie miejsc degradacji środowiska • niewystarczające zasoby wodne • niski stopień lesistości

ZASOBY LUDZKIE	
<ul style="list-style-type: none"> • wysoka aktywność mieszkańców • dobra baza edukacyjna i akademicka • nadwyżka dobrze wykształconej siły roboczej • duża liczba studiujących 	<ul style="list-style-type: none"> • niski poziom wykształcenia • wysoki poziom bezrobocia • niewystarczająca i niedostosowana do potrzeb oferta edukacyjna • liczne grupy i środowiska zagrożone marginalizacją • ograniczony dostęp do infrastruktury społeczeństwa informacyjnego
GOSPODARKA	
<ul style="list-style-type: none"> • wysoki poziom nakładów samorządów na cele rozwojowe • zróżnicowana i dynamiczna gospodarka • duży potencjał produkcyjny • duży potencjał i wysoka aktywność MSP • duże zaangażowanie kapitału zagranicznego • duży areal użytków rolnych • ponadprzeciętna wydajność gospodarstw rolnych • dobra baza surowcowa i potencjał przetwórstwa środków spożywczych • wysokie kwalifikacje zasobów pracy • duży potencjał naukowo-badawczy 	<ul style="list-style-type: none"> • niski poziom PKB poza aglomeracją poznańską • niskie tempo wzrostu PKB • dysproporcje efektywności gospodarki wewnątrz województwa • dysproporcje dochodów samorządów • niski udział sektorów wysokiej szansy oraz przedsiębiorstw innowacyjnych • niski stopień powiązań kooperacyjnych • niewystarczająca oferta okołobiznesowa • niski stan sanitarny części gospodarstw rolnych i przedsiębiorstw przetwórczych • dysproporcje aktywności i rozwoju gospodarczego na terenie województwa • brak powiązań nauki z gospodarką
INFRASTRUKTURA	
<ul style="list-style-type: none"> • główny pas infrastruktury komunikacyjnej zachód- wschód (autostrada A2 i trasa kolejowa E20) • lotnisko Ławica • Międzynarodowe Targi Poznańskie • rozwój infrastruktury logistycznej • dobre naturalne warunki rozwoju transportu rzecznoego 	<ul style="list-style-type: none"> • dekapitalizacja części infrastruktury • nakłady na odtworzenie nie przeciwdziałające dekapitalizacji • dysproporcje w rozmieszczeniu • niewystarczający rozwój komunikacji zbiorowej • niewystarczająca infrastruktura społeczna • bariery dla niepełnosprawnych • niewystarczający rozwój infrastruktury społeczeństwa informacyjnego

3.2. Otoczenie

SZANSE	ZAGROŻENIA
PRZESTRZEŃ	
<ul style="list-style-type: none"> • inwestycje w infrastrukturę komunikacyjną • wzrastająca ranga aglomeracji poznańskiej • aktywizacja terenów wzdłuż autostrady A2 	<ul style="list-style-type: none"> • marginalizacja obszarów i ośrodków niekonkurencyjnych • niedostatek terenów inwestycyjnych
ŚRODOWISKO PRZYRODNICZE	
<ul style="list-style-type: none"> • popyt na zdrową żywność • popyt na usługi turystyczne i rekreacyjne 	<ul style="list-style-type: none"> • zewnętrzne źródła zagrożeń • wzrastająca antropopresja
ZASOBY LUDZKIE	
<ul style="list-style-type: none"> • integracja europejska (otwarcie unijnego systemu edukacji dla młodzieży) • polityka społeczna Unii Europejskiej 	<ul style="list-style-type: none"> • drenaż wykwalifikowanych kadr • marginalizacja grup o najniższym wykształceniu, upośledzonych pod względem społecznym i fizycznym, • wzrost patologii społecznych • pogorszenie stanu zdrowia mieszkańców • marginalizacja rodzimej kultury
GOSPODARKA	
<ul style="list-style-type: none"> • wzrost udziału nakładów zewnętrznych (prywatnych i publicznych) • integracja europejska zwiększająca popyt na towary i usługi • postęp technologiczny • inwestycje zewnętrzne 	<ul style="list-style-type: none"> • wzrost dystansu względem średniej Unii Europejskiej • marginalizacja kapitału rodzimego • upadek podmiotów niekonkurencyjnych
INFRASTRUKTURA	
<ul style="list-style-type: none"> • inwestycje finansowane ze środków strukturalnych 	<ul style="list-style-type: none"> • kumulacja braków w infrastrukturze

4. Strategia programu

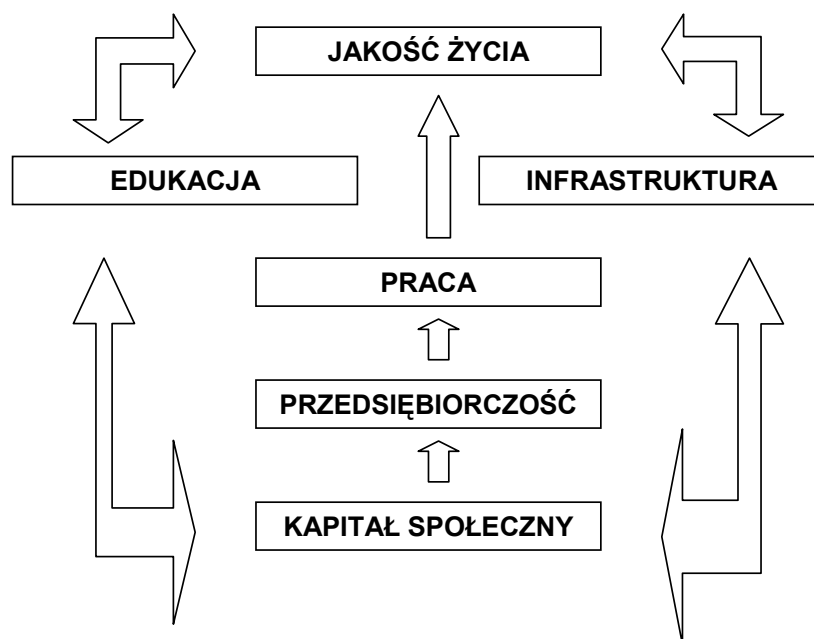
4.1. Cel główny programu

Cel główny Regionalnego Programu Operacyjnego wynika ze Strategii Rozwoju Województwa Wielkopolskiego. W dokumencie tym nakreślono wizję regionu, zgodnie z którą w perspektywie 2020 roku, Wielkopolska ma być regionem zintegrowanym i konkurencyjnym. Tak nakreślona wizja rozwoju jest zgodna z założeniami odnowionej Strategii Lizbońskiej, z kierunkami polityki spójności Unii Europejskiej, z głównymi celami Strategii Rozwoju Kraju, Narodowej Strategii Spójności oraz ze Strategicznymi Wytycznymi Wspólnoty.

Urzeczywistnieniu wizji rozwoju województwa, opisanego stwierdzeniem, iż Wielkopolska ma być regionem zintegrowanym i konkurencyjnym, służy osiągnięcie następującego celu generalnego strategii:

Poprawa jakości przestrzeni województwa, systemu edukacji, rynku pracy, gospodarki oraz sfery społecznej skutkująca wzrostem poziomu życia mieszkańców

Cel generalny Strategii Rozwoju Województwa Wielkopolskiego wynika z określonej w tym dokumencie, następującej hierarchii priorytetów rozwojowych:

Z przyjętego schematu wynika, iż kapitał społeczny, przedsiębiorczość, wspomagane przez infrastrukturę i edukację są ostatecznie czynnikami kształtującymi jakość życia. Z kolei zakłada się, iż poprawa jakości życia następuje wtedy, gdy zmniejszają się dysproporcje gospodarcze, społeczne i terytorialne, poprzez poprawę warunków dla wzrostu gospodarczego i zatrudnienia.

Cel generalny strategii ma wymiar perspektywiczny, do 2020 roku. W skali operacyjnej, do 2013 roku, jego osiągnięciu służyć będzie realizacja celu głównego Wielkopolskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2007 – 2013, którym jest:

Wzmocnienie potencjału rozwojowego Wielkopolski na rzecz wzrostu konkurencyjności i zatrudnienia

Wzrost gospodarczy oraz liczba miejsc pracy w dłuższej perspektywie są podstawowymi czynnikami warunkującymi poziom życia mieszkańców. Zatem realizację celu WRPO służy także osiągnięciu celów strategii regionalnej.

4.2. Cele szczegółowe programu

Wzmocnienie potencjału rozwojowego Wielkopolski skutkujące wzrostem konkurencyjności oraz odpowiednią liczbą nowych miejsc pracy wymaga realizacji następujących celów szczegółowych:

- **Poprawa warunków inwestowania**
- **Wzrost aktywności zawodowej mieszkańców**
- **Wzrost udziału wiedzy i innowacji w gospodarce regionu**

Cele szczegółowe realizowane będą poprzez priorytety programu oraz określone w nich obszary interwencji i projekty. Relacja celów szczegółowych programu względem poszczególnych priorytetów ma charakter horyzontalny. Oznacza to, iż poszczególne priorytety, bezpośrednio oraz pośrednio, przyczyniają się do osiągnięcia celów szczegółowych, lecz w różnym stopniu.

Cele szczegółowe programu są ilustracją spójności zaprojektowanego pola interwencji oraz spodziewanej synergii wynikającej z realizacji poszczególnych priorytetów.

Cele programu realizowane będą poprzez następujące priorytety:

- Potencjał gospodarczy regionu
- Infrastruktura o podstawowym znaczeniu dla rozwoju
- Środowisko
- Restrukturyzacja i wzmocnienie potencjałów rozwojowych
- Infrastruktura dla kapitału ludzkiego
- Pomoc techniczna.

Relacja między celami szczegółowymi programu a jego priorytetami:

		Priorytety WRPO				
		Potencjał gospodarczy regionu	Infrastruktura o podstawowym znaczeniu dla rozwoju	Środowisko	Restrukturyzacja i wzmocnienie potencjałów rozwojowych	Infrastruktura dla kapitału ludzkiego
Cele szczegółowe WRPO	Poprawa warunków inwestowania	X	X	X	X	
	Wzrost aktywności zawodowej mieszkańców	X	X		X	X
	Wzrost udziału wiedzy i innowacji w gospodarce regionu	X	X		X	X

Potencjał gospodarczy regionu jest specyficznym priorytetem, który ma na celu bezpośrednie oddziaływanie na przedsiębiorstwa w regionie. Realizacja pozostałych priorytetów działań będzie pośrednio poprzez poprawę warunków funkcjonowania przedsiębiorstw. Podstawowa infrastruktura przyczyniać się będzie do wzrostu przepływu towarów, usług, informacji i energii, odpowiedni stan środowiska zapewni harmonijny i zrównoważony rozwój, a infrastruktura społeczna wzmocni zasoby ludzkie na rynku pracy. Uzupełniające względem tych oddziaływań będą odnowa miast, restrukturyzacja pewnych obszarów, inicjatywy lokalne na rzecz rozwoju oraz turystyka.

Pola interwencji poszczególnych priorytetów mieszczą się w obrębie pól interwencji priorytetów Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego.

Priorytety ERDF a priorytety WRPO

		Priorytety WRPO				
		Potencjał gospodarczy regionu	Infrastruktura o podstawowym znaczeniu dla rozwoju	Środowisko	Restrukturyzacja i wzmocnienie potencjałów rozwojowych	Infrastruktura dla kapitału ludzkiego
Priorytety ERDF	Badania i rozwój technologiczny, innowacje i przedsiębiorczość	X			X	
	Społeczeństwo informacyjne	X	X		X	X
	Inicjatywy lokalne w zakresie zatrudnienia i rozwoju oraz wsparcie struktur świadczących usługi lokalne w tworzeniu nowych miejsc pracy	X			X	
	Środowisko			X		
	Zapobieganie i zwalczanie zagrożeń przyrodniczych i technologicznych			X		
	Turystyka				X	
	Inwestycje w kulturę				X	X
	Inwestycje w transport	X	X		X	
	Inwestycje energetyczne		X	X	X	
	Inwestycje w kształcenie (zwłaszcza zawodowe)					X
Inwestycje w infrastrukturę ochrony zdrowia oraz w infrastrukturę społeczną					X	

4.3. Spójność celów programu z celami innych polityk

4.3.1. Cel główny WRPO

Cel główny WRPO realizuje równocześnie cele innych polityk sformułowane w następujących dokumentach:

Dokument programowy	Cel główny/strategiczny
Odnowiona Strategia Lizbońska (Zintegrowane Wytyczne w sprawie wzrostu gospodarczego i zatrudnienia na lata 2005 - 2008)	Wzrost gospodarczy i zatrudnienie
Polityka spójności Unii Europejskiej (<i>Strategiczne Wytyczne Wspólnotowe</i>)	Odnowa podstaw konkurencyjności, zwiększenie potencjału wzrostu i wydajności oraz wzmocnienie spójności społecznej przy szczególnym nacisku na wiedzę, innowacyjność i optymalne wykorzystanie kapitału ludzkiego
Strategia Rozwoju Kraju	Podniesienie poziomu i jakości życia mieszkańców Polski: poszczególnych obywateli i rodzin
Narodowa Strategia Spójności	Tworzenie warunków dla wzrostu konkurencyjności gospodarki polskiej opartej na wiedzy i przedsiębiorczości zapewniającej wzrost zatrudnienia oraz wzrost poziomu spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej Polski w ramach Unii Europejskiej i wewnątrz kraju
Polityka wewnątrzregionalna (Strategia rozwoju województwa wielkopolskiego do 2020 roku)	Poprawa jakości przestrzeni województwa, systemu edukacji, rynku pracy, gospodarki oraz sfery społecznej skutkująca wzrostem poziomu życia mieszkańców

4.3.2. Cele szczegółowe WRPO

Cel szczegółowy WRPO	Cele szczegółowe innych polityk				
	Odnowiona Strategia Lizbońska	Strategiczne Wytyczne Wspólnoty	Strategia Rozwoju Kraju	Narodowa Strategia Spójności	Strategia rozwoju województwa wielkopolskiego do 2020 roku
<ul style="list-style-type: none"> • Poprawa warunków inwestowania 	<ul style="list-style-type: none"> • Europa jako bardziej atrakcyjne miejsce do lokowania inwestycji 	<ul style="list-style-type: none"> • Uczynienie z Europy i jej regionów miejsca bardziej atrakcyjnego dla inwestowania i pracy 	<ul style="list-style-type: none"> • Poprawa stanu infrastruktury podstawowej: technicznej i społecznej • Rozwój regionalny i podniesienie spójności terytorialnej 	<ul style="list-style-type: none"> • Tworzenia warunków dla utrzymania trwałego i wysokiego tempa wzrostu gospodarczego • Budowa i modernizacja infrastruktury technicznej, mającej podstawowe znaczenie dla wzrostu konkurencyjności Polski i jej regionów • Wzrost konkurencyjności polskich regionów i przeciwdziałanie ich marginalizacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej • Rozwój obszarów wiejskich 	<ul style="list-style-type: none"> • Dostosowanie przestrzeni do wyzwań XXI wieku • Zwiększenie efektywności wykorzystania potencjałów rozwojowych województwa
<ul style="list-style-type: none"> • Wzrost aktywności zawodowej mieszkańców 	<ul style="list-style-type: none"> • Tworzenie większej ilości i lepszych miejsc pracy 	<ul style="list-style-type: none"> • Większa liczba lepszych miejsc pracy 	<ul style="list-style-type: none"> • Wzrost zatrudnienia i podniesienie jego jakości • Budowa zintegrowanej wspólnoty społecznej i 	<ul style="list-style-type: none"> • Tworzenia warunków dla utrzymania trwałego i wysokiego tempa wzrostu gospodarczego • Wzrost zatrudnienia 	<ul style="list-style-type: none"> • Zwiększenie efektywności wykorzystania potencjałów rozwojowych województwa • Wzrost kompetencji

			jej bezpieczeństwa •Rozwój regionalny i podniesienie spójności terytorialnej	poprzez rozwój kapitału ludzkiego i społecznego •Wzrost konkurencyjności polskich regionów i przeciwdziałanie ich marginalizacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej •Rozwój obszarów wiejskich	mieszkańców i promocja zatrudnienia •Wzrost spójności i bezpieczeństwa społecznego
• Wzrost udziału wiedzy i innowacji w gospodarce regionu	•Wiedza i innowacyjność na rzecz wzrostu	•Rozwój wiedzy i innowacyjności na rzecz wzrostu gospodarczego	•Wzrost konkurencyjności i innowacyjności gospodarki •Rozwój regionalny i podniesienie spójności terytorialnej	•Tworzenia warunków dla utrzymania trwałego i wysokiego tempa wzrostu gospodarczego •Podniesienie konkurencyjności polskich przedsiębiorstw, w tym szczególnie sektora usług •Wzrost konkurencyjności polskich regionów i przeciwdziałanie ich marginalizacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej •Rozwój obszarów wiejskich	•Zwiększenie efektywności wykorzystania potencjałów rozwojowych Województwa •Wzrost kompetencji mieszkańców i promocja zatrudnienia

Powyższa tabela przedstawia relacje pomiędzy celami szczegółowymi WRPO a celami szczegółowymi innych polityk. Tabela pokazuje również, w jakich relacjach cele WRPO są spójne z celami szczegółowymi Narodowej Strategii Spójności. Otóż wszystkie trzy cele szczegółowe WRPO („Poprawa warunków inwestowania”, „Wzrost aktywności zawodowej mieszkańców” oraz „Wzrost udziału wiedzy i innowacji w gospodarce regionu”) korespondują zarówno z celem 1. NSS - „Tworzenie warunków dla utrzymania trwałego i wysokiego tempa wzrostu gospodarczego”, z celem 5. - „Wzrost konkurencyjności polskich regionów i przeciwdziałanie ich marginalizacji” oraz z celem 6. „Rozwój obszarów wiejskich”. Cel 1 WRPO - „Poprawa warunków inwestowania” jest jednocześnie zbieżny z celem 4. NSS „Budowa i modernizacja infrastruktury technicznej, mającej podstawowe znaczenie dla wzrostu konkurencyjności Polski i jej regionów”, a cel 2. WRPO - „Wzrost aktywności zawodowej mieszkańców” koresponduje z celem 2. NSS - „Wzrost zatrudnienia poprzez rozwój kapitału ludzkiego oraz społecznego”.

5. Priorytety programu

Priorytet 1. Potencjał gospodarczy regionu

1. Cele priorytetu

Cel główny:

- Poprawa warunków dla podniesienia konkurencyjności gospodarki regionalnej

Cel główny osiągany będzie poprzez następujące cele szczegółowe:

- Zwiększenie potencjału ekonomicznego przedsiębiorstw
- Wzmocnienie regionalnego systemu innowacyjnego
- Rozwój instytucjonalnych, finansowych i usługowych instrumentów wsparcia przedsiębiorstw
- Przygotowanie terenów inwestycyjnych
- Wdrażanie gospodarki przyjaznej dla środowiska.

2. Uzasadnienie i opis

Do najważniejszych czynników konkurencyjności, obok kapitału ludzkiego oraz szeroko rozumianej infrastruktury, należą nowoczesność i różnorodność struktury gospodarczej, a także wyspecjalizowane otoczenie biznesu. Obecnie podstawowe znaczenie dla zapewnienia konkurencyjności gospodarki mają innowacje. Jak wynika z diagnozy, Wielkopolska cechuje się zróżnicowaną strukturą gospodarki oraz znacznym udziałem małych i średnich przedsiębiorstw. Z drugiej strony, mimo wysokich w skali kraju nakładów na badania i rozwój, przedsiębiorstwa regionu charakteryzują się niskim poziomem innowacyjności. Niedostateczny jest także rozwój instytucji otoczenia biznesu, szczególnie takich, które oferują specjalistyczne wsparcie usługowe i finansowe.

Mając to na uwadze, cel główny priorytetu będzie realizowany w regionie poprzez działania prowadzące do wzmocnienia potencjału przedsiębiorstw, ich innowacyjności, powiązań kooperacyjnych oraz współpracy z nauką. Ponadto przewidziane jest wsparcie rozwoju instytucji otoczenia biznesu oferujących różnorodny pakiet usług informacyjnych, doradczych, szkoleniowych, finansowych, wsparcie technologiczne, jak również pomoc we wstępnej fazie tzw. inkubowania przedsiębiorstwa.

Bardzo istotnym elementem poprawy innowacyjności będzie wsparcie dla powiązań o charakterze klastrów, gdzie zaangażowane będą jednostki naukowo-badawcze i przedsiębiorstwa, jak i same przedsiębiorstwa.

W celu poprawy konkurencyjności wielkopolskich przedsiębiorstw przewidziano w programie wsparcie inwestycyjne, które umożliwi wdrażanie nowych rozwiązań czy przyczyni się do poprawy eksportu. Ponadto dotacje inwestycyjne przewidziane są dla firm tworzących nowe miejsca pracy, a także świadczących usługi związane z turystyką.

Jak wynika z diagnozy społeczno-gospodarczej regionu, mimo dużej dynamiki przedsiębiorczości, pogłębiają się dysproporcje w przestrzennym rozmieszczeniu aktywności gospodarczej. W celu poprawy tej sytuacji przewidziano w programie wsparcie inwestycyjne dla firm powstających na terenach o niskim poziomie przedsiębiorczości.

Jedną z przyczyn dużych wewnętrznych różnicowań społeczno-gospodarczych w województwie jest różny poziom atrakcyjności inwestycyjnej. W celu poprawy istniejącej sytuacji w programie operacyjnym przewidziano jedno z pól interwencji dotyczące infrastruktury terenów inwestycyjnych, w ramach którego realizowane będą projekty umożliwiające budowę dróg dojazdowych i wewnętrznych, bocznic kolejowych oraz zajmujące się gospodarką wodno-ściekową, dostarczaniem energii, a także infrastrukturą informatyczną.

W Wielkopolsce, jak wynika z danych GUS, rośnie z roku na rok ilość odpadów, z czego około 86% to odpady pochodzące z działalności gospodarczej. Problemem są także odpady niebezpieczne powstające w małych zakładach pracy. Podobnie odnotowano wzrost emisji zanieczyszczeń gazowych i pyłów oraz ścieków. Sytuacja ta, biorąc pod uwagę normy unijne w ochronie środowiska, zmusza do podjęcia działań wpływających zwiększenie roli przedsiębiorstw w ochronie środowiska. Planowane działania ogniskować się będą na wprowadzeniu skutecznego systemu zarządzania środowiskiem, przyjęcie i wykorzystanie technologii zapobiegania zanieczyszczeniom, jak również włączenie czystych technologii do działalności produkcyjnej przedsiębiorstw.

Realizacja głównego celu priorytetu poprzez poszczególne działania doprowadzi do podwyższenia konkurencyjności regionalnej gospodarki przy wykorzystaniu istniejącego potencjału.

Spójność obszaru interwencji priorytetu z obszarami interwencji innych polityk przedstawia poniższa tabela:

Priorytet Wielkopolskiego Regionalnego Programu Operacyjnego	Strategiczne Wytyczne Wspólnoty	Wytyczne w sprawie wzrostu gospodarczego i zatrudnienia – odnowiona Strategia Lizbońska	Narodowa Strategia Spójności	Strategia Rozwoju Województwa	Strategia Rozwoju Kraju
Priorytet 1 Potencjał gospodarczy regionu	Wytyczna 2 Rozwój wiedzy i innowacyjności na rzecz wzrostu gospodarczego Wytyczna 3 Większa liczba lepszych miejsc pracy	Wytyczna 3 Promowanie efektywnej alokacji zasobów zorientowanej na wzrost i zatrudnienie Wytyczna 7 Zwiększenie i poprawa inwestycji w dzie-	Cel 1 Tworzenie warunków dla utrzymania trwałego i wysokiego tempa wzrostu gospodarczego Cel 3 Podniesienie konkuren-	Cel operacyjny 1.5 Przygotowanie i racjonalne wykorzystanie terenów inwestycyjnych Cel operacyjny 2.2 Wzrost konkurencyjności przedsię-	Priorytet 1 Wzrost konkurencyjności i innowacyjności gospodarki Priorytet 5 Rozwój regionalny i podniesienie spójności terytorialnej

		dzinie badania i rozwój w celu utworzenia Europejskiej Przestrzeni Wiedzy Wytuczna 8 Wspieranie innowacji Wytuczna 10 Wzmocnienie konkurencyjnej przewagi europejskiej bazy przemysłowej	cyjności polskich przedsiębiorstw	biorstw Cel operacyjny 2.3 Wzrost udziału nauki i badań w rozwoju regionu Cel operacyjny 3.3 Rozwój przedsiębiorczości i promocja samozatrudnienia Cel horyzontalny 4 Innowacje	
--	--	--	-----------------------------------	--	--

Pola interwencji:

- Potencjał inwestycyjny przedsiębiorstw
- Finansowe instrumenty wsparcia przedsiębiorczości
- Regionalna Strategia Innowacji
- Instytucje otoczenia biznesu
- Promocja regionalnej gospodarki
- Sieci i kooperacja
- Tereny inwestycyjne
- Gospodarka przyjazna dla środowiska

3. Kategorie interwencji

Kod kategorii interwencji	Kategorie interwencji
	Badania i rozwój technologii (B+RT), innowacje i przedsiębiorczość
03	Transfer technologii i doskonalenie sieci współpracy między MŚP, pomiędzy MŚP a innymi podmiotami gospodarczymi i uczelniami, wszelkiego rodzaju instytucjami szkolnictwa policealnego, administracją regionalną, ośrodkami badawczymi oraz „biegunami nauki i technologii” (parkami naukowymi i technologicznymi, technopolami)
04	Wspieranie badań i rozwoju technologicznego, w szczególności dla MŚP (w tym dostęp do usług związanych z badaniami i rozwojem technologicznym w ośrodkach badawczych)
05	Zaawansowane usługi wsparcia dla przedsiębiorstw i grup przedsiębiorstw

06	Pomoc udzielana MŚP na cele promocji produktów i procesów produkcyjnych przyjaznych dla środowiska (wprowadzenie skutecznego systemu zarządzania środowiskiem, przyjęcie i wykorzystanie technologii zapobiegania zanieczyszczeniom, włączenie czystych technologii do działalności produkcyjnej przedsiębiorstw)
07	Inwestycje w przedsiębiorstwa bezpośrednio związane z badaniami i innowacjami (technologie innowacyjne, tworzenie nowych przedsiębiorstw przez uczelnie, istniejące ośrodki badawcze i rozwoju technologicznego, przedsiębiorstwa itp.)
08	Inne inwestycje w przedsiębiorstwa
09	Inne działania służące stymulowaniu innowacji i przedsiębiorczości w MŚP
	Spółeczeństwo informacyjne
10	Infrastruktura telekomunikacyjna (w tym sieci szerokopasmowe)
14	Usługi i aplikacje dla MŚP (handel drogą elektroniczną, edukacja i szkolenia, tworzenie sieci itp.)
15	Inne działania mające na celu poprawę dostępu MŚP do ICT i ich wydajne wykorzystanie
	Transport
16	Trasy kolejowe
23	Drogi regionalne/lokalne
	Energetyka
33	Energia elektryczna
35	Gaz ziemny
	Ochrona środowiska i zapobieganie zagrożeniom
45	Woda pitna (zarządzanie i dystrybucja)
46	Wody użytkowe (oczyszczanie)

4. Spodziewane typy projektów

Pola interwencji	Typy projektów
Potencjał inwestycyjny przedsiębiorstw	<p>Dotacje dla start-up'ów (dla mikroprzedsiębiorstw do 1 roku)</p> <p>Dotacje inwestycyjne dla mikroprzedsiębiorstw (działających powyżej 1 roku)</p> <p>Dotacje inwestycyjne dla MSP (o wartości do 2 mln euro), wspierające w szczególności:</p> <ul style="list-style-type: none"> • innowacje, • tworzenie nowych miejsc pracy • tworzenie firm na terenach o niskim poziomie przedsiębiorczości, • wzrost eksportu, • usługi związane z turystyką

Finansowe instrumenty wsparcia przedsiębiorczości	Tworzenie i rozwój instrumentów zewnętrznego finansowania: <ul style="list-style-type: none"> • fundusze pożyczkowe, • fundusze poręczeniowe
Regionalna Strategia Innowacji	Tworzenie i rozwój instytucji wspierających rozwój innowacji i nowych technologii oraz sieci tych instytucji Transfer technologii
Instytucje otoczenia biznesu	Wsparcie tworzenia nowych i rozwoju istniejących ośrodków wspierania przedsiębiorczości oraz ich sieci Tworzenie i rozwój inkubatorów przedsiębiorczości i parków przemysłowych Badania dotyczące przedsiębiorczości
Promocja regionalnej gospodarki	Budowa systemu obsługi inwestora i rozwój marketingu regionalnego
Sieci i kooperacja	Dotacje na tworzenie i rozwój powiązań kooperacyjnych przedsiębiorców, tzw. klastrów, o zasięgu lokalnym lub regionalnym Dotacje na wspólne inwestycje i działania marketingowe
Przygotowanie terenów inwestycyjnych	Uzbrojenie terenów inwestycyjnych (w tym przede wszystkim drogi dojazdowe i wewnętrzne, bocznicę kolejową, gospodarka wodno-ściekowa, dostarczanie energii, infrastruktura informatyczna)
Gospodarka przyjazna dla środowiska	Inwestycje środowiskowe w przedsiębiorstwach (dotacje inwestycyjne o wartości do 2 mln euro)

5. Efekty realizacji

a) Produkty

Nazwa wskaźnika	Wartość w roku bazowym	Zakładana wartość w roku docelowym	Źródło danych/częstość pomiaru
<ul style="list-style-type: none"> • Liczba zrealizowanych projektów, służących przepływowi informacji pomiędzy nauką a przedsiębiorstwami oraz w obrębie sfery produkcyjnej (szt.) 	0		Dane beneficjenta
<ul style="list-style-type: none"> • Liczba nowopowstałych wyspecjalizowanych instytucji wspierających przedsiębiorczość np. inkubatory przedsiębiorczości, centra transferu technologii, parki przemysłowe itp.(szt.) 	0		Dane beneficjenta
<ul style="list-style-type: none"> • Liczba wspartych funduszy pożyczkowych, poręczeń kredytowych (szt.) 	0		Dane beneficjenta
<ul style="list-style-type: none"> • Liczba nowozamontowanych lub zmodernizowanych instalacji ograniczających emisję zanieczyszczeń pyłowych i gazowych w przedsiębiorstwach regionu (szt.) 	0		Dane beneficjenta

• Powierzchnia uzbrojonych terenów inwestycyjnych (m ²)	0		Dane beneficjenta
---	---	--	-------------------

b) Rezultaty

Nazwa wskaźnika	Wartość w roku bazowym	Zakładana wartość w roku docelowym	Źródło danych/częstość pomiaru
• Liczba nowo powstałych przedsiębiorstw opartych na wykorzystaniu nowych technologii, które uzyskały wsparcie (szt.)	0		Dane beneficjenta
• Nakłady przedsiębiorstw na działalność innowacyjną (PLN)			GUS
• Liczba przedsiębiorstw, które wdrożyły projekty dotyczące efektywności (szt.)	0		Dane beneficjenta
• Liczba miejsc pracy utworzonych na uzbrojonych terenach inwestycyjnych (szt.)	0		Dane beneficjenta

6. Beneficjenci

- przedsiębiorstwa ze szczególnym uwzględnieniem sektora MSP działające w regionie
- grupy przedsiębiorców, w tym: klastry, łańcuchy produkcyjne MSP i dużych przedsiębiorców, konsorcja, grupy producenckie, itp.
- powstające firmy o charakterze innowacyjnym start-up
- sieci technologiczne (MSP i jednostki badawcze),
- podmioty realizujące projekty badawcze na rzecz przedsiębiorstw
- regionalne i lokalne fundusze pożyczkowe i poręczeń kredytowych
- instytucje wspierające rozwój innowacyjny regionów (np. parki przemysłowe, inkubatory przedsiębiorczości, agencje rozwoju lokalnego i regionalnego) i sieci tych instytucji
- szkoły wyższe, jednostki badawczo-rozwojowe
- organizacje i instytucje działające na rzecz przedsiębiorców: ośrodki informacji gospodarczej, fundacje, stowarzyszenia, kluby oraz inne organizacje przedsiębiorców i pracodawców
- jednostki samorządu terytorialnego oraz działające w ich imieniu jednostki organizacyjne.

7. Spójność z innymi programami

Priorytet jest komplementarny względem:

- Programu Operacyjnego Konkurencyjna Gospodarka: Priorytet 1 „Badania i rozwój nowoczesnych technologii” – Działanie 1.3 „Wsparcie projektów badawczych i celowych na rzecz przedsiębiorców”, Priorytet 2 „Infrastruktura sfery B+R” – Działanie 2.1 „Rozwój ośrodków o wysokim potencjale badawczym”, Priorytet 3 „Kapitał dla innowacji” – Działanie 3.1 „Inicjowanie działalności innowacyjnej”, Priorytet 4 „Inwestycje w innowacyjne przedsiębiorstwa” – Działanie 4.1 „Inwestycje w B+R w przedsiębiorstwach”, Działanie 4.3 „Nowe inwestycje o wysokim potencjale innowacyjnym”, Priorytet 5 „Dyfuzja innowacji” – Działanie 5.1 „Wspieranie powiązań kooperacyjnych o znaczeniu ponadregionalnym”, Działanie 5.2 „Wspieranie sieci proinnowacyjnych instytucji otoczenia biznesu o znaczeniu ponadregionalnym”, Działanie 5.3 „Wspieranie ośrodków innowacyjności”, Priorytet 6 – Działanie 6.2 „Rozwój sieci centrów obsługi inwestorów oraz stref inwestycyjnych”,
- Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko: Priorytet 4 „Przedsięwzięcia dostosowujące przedsiębiorstwa do wymogów ochrony środowiska” - Działanie 4.1 „Wsparcie systemów zarządzania środowiskowego”, Działanie 4.2 „Racjonalizacja gospodarki zasobami i odpadami”, Działanie 4.3 „Wsparcie dla przedsiębiorstw w zakresie wdrażania najlepszych dostępnych technik (BAT)”, Działanie 4.4 „Wsparcie dla przedsiębiorstw w zakresie gospodarki wodno-ściekowej”, Działanie 4.5 „Wsparcie dla przedsiębiorstw w zakresie ochrony powietrza”, Działanie 4.6 „Wsparcie dla przedsiębiorstw w zakresie odzysku i unieszkodliwienia odpadów specyficznych i niebezpiecznych”.
- Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki: Priorytet II „Rozwój zasobów ludzkich i potencjału adaptacyjnego przedsiębiorstw”, Priorytet VII „Regionalny kadry gospodarki”,
- Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich 2007 – 2013: Oś „Jakość życia na obszarach wiejskich i różnicowanie gospodarki wiejskiej” - Działanie 3.4 „Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw”.

Priorytet 2. Infrastruktura o podstawowym znaczeniu dla rozwoju

1. Cele priorytetu

Cel główny:

- Zwiększenie wymiany gospodarczej z otoczeniem.

Cel główny osiągany będzie poprzez następujące cele szczegółowe:

- Podniesienie jakości infrastruktury drogowej, kolejowej, transportu zbiorowego, łączności, informatycznej oraz energetycznej
- Likwidacja różnic wewnątrzregionalnych w zakresie ww. rodzajów infrastruktury
- Powiązanie ww. rodzajów infrastruktury regionalnej z systemami zewnętrznymi

2. Uzasadnienie i opis

Nieograniczony przepływ towarów, usług, osób, informacji i energii to podstawowy czynnik kształtujący konkurencyjność regionu. Wielkopolska w porównaniu z innymi regionami Unii Europejskiej jest regionem o niskim poziomie i jakości infrastruktury drogowej, kolejowej, transportu zbiorowego, łączności, informatycznej oraz energetycznej. Poziom ten jest ponadto silnie zróżnicowany przestrzennie. Wpływa to znacząco na konkurencyjność oraz możliwości inwestowania i tworzenia miejsc pracy. Z kolei, zróżnicowanie przestrzenne dostępu do poszczególnych rodzajów infrastruktury jest jedną z głównych przyczyn wewnętrznych zróżnicowań poziomu rozwoju skutkujących postępującą marginalizacją poszczególnych części województwa oraz grup mieszkańców. Ogranicza to pełne wykorzystanie wewnętrznego potencjału rozwojowego.

Województwo wielkopolskie położone jest na trasie Berlin – Warszawa - Moskwa. Z tej renty lokalizacyjnej, czyli dobrego położenia geograficznego, nie może niestety skorzystać cały region, a jedynie jego środkowa część. Północny i południowy kraniec regionu są słabo powiązane z obszarem centralnym. Poza tym, w województwie od lat obserwowana jest postępująca degradacja dróg, będąca skutkiem ich przeciążenia i narastających zaległości remontowych, w wyniku czego w sposób istotny pogarsza się także bezpieczeństwo ruchu drogowego. Niezbędne są zatem inwestycje w drogi wojewódzkie, powiatowe i gminne oraz obiekty inżynieryjne na drogach. Ze względu na potrzebę koncentracji środków przeznaczonych w ramach Programu na infrastrukturę drogową, wsparciu będą podlegały drogi o ściśle określonych parametrach (np. długość, szerokość, nośność), w szczególności stanowiące istotny element regionalnego układu komunikacyjnego. Nie przewiduje się wsparcia projektów dotyczących dróg wewnętrznych.

Wg danych GUS za rok 2004 miejski transport zbiorowy funkcjonuje w 30 miastach województwa wielkopolskiego. Nie jest on jednak dostosowany do potrzeb mieszkańców

regionu, na co wskazuje nasilające się zatłoczenie dróg miejskich komunikacją indywidualną, skutkujące pogarszającym się bezpieczeństwem ruchu drogowego oraz wzrostem emisji zanieczyszczeń ze środków transportu do powietrza. W związku z powyższym w ramach Programu przewidziane jest wsparcie dla projektów dotyczących unowocześnienia, modernizacji infrastruktury, uzupełnienia istniejących linii komunikacji zbiorowej łącznie z wyposażeniem w nowy, przyjazny dla środowiska tabor i inną infrastrukturę. Priorytetowo będą traktowane projekty z zakresu integracji różnych form transportu zbiorowego funkcjonujących na terenach miejskich i podmiejskich.

Tendencja spadkowa w zakresie przewozów pasażerów i ładunków towarowych koleją, obserwowana w ostatnich latach w Wielkopolsce, jest spowodowana złym stanem technicznym regionalnych linii kolejowych oraz postępującym niszczeniem taboru kolejowego. W celu wsparcia procesu odwracania tej tendencji przewiduje się skierowanie części środków strukturalnych dostępnych w ramach Programu na projekty modernizacji regionalnych linii kolejowych i zakupu taboru kolejowego

Wielkopolska ma korzystny układ wodnych dróg śródlądowych, które wykorzystywane są w niewielkim stopniu, zarówno dla transportu, jak i dla turystyki. W bardzo złym stanie technicznym są zarówno same szlaki wodne z elementami infrastruktury hydrotechnicznej, jak i infrastruktura związana z samym transportem wodnym śródlądowym (porty rzeczne, przeładownie, nabrzeża). W ramach priorytetu możliwe jest zatem wsparcie inwestycji ukierunkowanych na umożliwienie lub ułatwienie funkcjonowania transportu wodnego śródlądowego w regionie oraz poprawę dostępu do portów śródlądowych i przystani.

Ze względu na wzrastające potrzeby mieszkańców w zakresie transportu lotniczego projekty z tego zakresu realizowane w ramach Programu powinny koncentrować się na umożliwieniu obsługi większej liczby lotów i pasażerów oraz podwyższaniu standardu lotnisk w województwie.

W regionie występują znaczne dysproporcje wyposażenia w infrastrukturę energetyczną. Szczególnie obszary wiejskie cechują się znacznym niedoborem energii. Właśnie tam jest największy deficyt w zakresie napowietrznych linii energetycznych sieci rozdzielczej średnich i niskich napięć. Zły stan techniczny linii przesyłowych, ich częste awarie przyczyniają się do zahamowania rozwoju gospodarczego regionu. Stąd w Programie przewidziano wsparcie dla projektów dotyczących reelektryfikacji poprzez budowę i modernizację sieci rozdzielczych średniego i niskiego napięcia, stacji transformatorowych.

Możliwości techniczne, jakie oferują rozwijające się bardzo szybko technologie informacyjne - teleinformatyka i informatyka oraz cyfrowe media audiowizualne, a także aspiracje cywilizacyjne Polski w procesie integracji europejskiej, stawiają wyzwanie przeprowadzenia przemysłnej i skoordynowanej informatyzacji regionu. Z tego względu, określając pola interwencji Programu dostrzeżono, że pełne wykorzystanie potencjału informatyzacji nie będzie mogło być wykorzystane bez rozbudowy infrastruktury teleinformatycznej, w szczególności regionalnych sieci szkieletowych (w tym również bezprzewodowego dostępu do Internetu) oraz bez włączenia administracji publicznej do korzystania z nowych możliwości technicznych.

Spójność obszaru interwencji priorytetu z obszarami interwencji innych polityk przedstawia poniższa tabela:

Priorytet Wielkopolskiego Regionalnego Programu Operacyjnego	Strategiczne Wytyczne Wspólnoty	Wytyczne w sprawie wzrostu gospodarczego i zatrudnienia – odnowiona Strategia Lizbońska	Narodowa Strategia Spójności	Strategia Rozwoju Województwa	Strategia Rozwoju Kraju
Priorytet 2 Spójność komunikacyjna	<p>Wytyczna 1.1 Rozszerzenie i poprawa infrastruktury transportowej</p> <p>Wytyczna 2.3 Promowanie społeczeństwa informacyjnego dla wszystkich</p>	<p>Wytyczna 9 Ułatwienie roz-powszechniania i efektywnego wykorzystania technologii informacyjno-komunikacyjnych (ICT) oraz tworzenia powszechnego społeczeństwa informacyjnego</p> <p>Wytyczna 16 Rozszerzenie i poprawa infrastruktury europejskiej</p>	<p>Cel 1 Tworzenie warunków dla utrzymania trwałego i wysokiego tempa wzrostu gospodarczego</p> <p>Cel 4 Budowa i modernizacja infrastruktury technicznej mającej podstawowe znaczenie dla wzrostu konkurencyjności Polski i jej regionów</p>	<p>Cel operacyjny 1.2 Wzrost spójności komunikacyjnej oraz powiązań z otoczeniem</p> <p>Cel horyzontalny 3 Społeczeństwo informacyjne</p>	<p>Priorytet 2 Poprawa stanu infrastruktury podstawowej: technicznej i społecznej</p> <p>Priorytet 5 Rozwój regionalny i podniesienie spójności terytorialnej</p>

Pola interwencji:

- Infrastruktura drogowa i bezpieczeństwa ruchu drogowego
- Regionalne przewozy pasażerskie
- Miejski transport zbiorowy
- Infrastruktura lotnisk
- Śródlądowy transport wodny
- Zaopatrzenie w energię
- Infrastruktura społeczeństwa informacyjnego

3. Kategorie interwencji

Kod kategorii interwencji	Kategorie interwencji
	Społeczeństwo informacyjne

10	Infrastruktura telekomunikacyjna (w tym sieci szerokopasmowe)
11	Technologie informacyjne i telekomunikacyjne (dostęp, bezpieczeństwo, interoperacyjność, zapobieganie zagrożeniom, badania, innowacje, treści cyfrowe itp.)
13	Usługi i aplikacje dla obywateli (e-zdrowie, e-administracja, e-kształcenie, e-integracja)
	Transport
16	Trasy kolejowe
18	Tabory kolejowe
22	Drogi krajowe
23	Drogi regionalne/lokalne
25	Transport miejski
28	Inteligentne systemy transportowe
29	Lotniska
30	Porty
31	Drogi wodne śródlądowe (regionalne i lokalne)
	Energetyka
33	Energia elektryczna
35	Gaz ziemny
	Ochrona środowiska i zapobieganie zagrożeniom
52	Promocja czystego miejskiego transportu publicznego

4. Spodziewane rodzaje projektów

Pola interwencji	Typy projektów
Infrastruktura drogowa i bezpieczeństwa ruchu drogowego	Budowa i modernizacja dróg krajowych w miastach na prawach powiatu (z wyjątkiem obwodnic), wojewódzkich, powiatowych, gminnych Budowa mostów, wiaduktów i innych obiektów drogowych na drogach wojewódzkich, powiatowych i gminnych Wsparcie techniczne systemu ratownictwa na drogach
Regionalne przewozy pasażerskie	Zakup taboru dla kolejowych połączeń regionalnych oraz modernizacja regionalnej sieci kolejowej
Miejski transport zbiorowy	Rozbudowa i modernizacja infrastruktury transportu publicznego w miastach Promocja czystego miejskiego transportu publicznego w miastach (w poznańskim obszarze metropolitalnym projekty o wartości do 25 mln euro)
Infrastruktura lotnisk	Rozbudowa infrastruktury lotnisk o znaczeniu regionalnym oraz lotniska Poznań-Ławica (projekty o wartości do 10 mln euro)
Śródlądowy transport wodny	Rozbudowa i modernizacja portów rzecznych, nabrzeży, przeładowni, obiektów hydrotechnicznych na drogach wodnych
Zaopatrzenie w energię	Rozwój infrastruktury produkcyjnej i dystrybuującej energię elektryczną, ciepło i paliwa gazowe (projekty o wartości do 5 mln euro)
Infrastruktura społeczeń-	Budowa szkieletowych lokalnych i regionalnych sieci sze-

stwa informacyjnego	szerokopasmowych łączonych z siecią szerokopasmową na poziomie centralnym Systemy bezprzewodowego dostępu do Internetu Platformy elektroniczne na poziomie regionalnym i lokalnym Publiczne Punkty Dostępu do Internetu Projekty z zakresu e-administracji
---------------------	--

5. Efekty realizacji

a) Produkty

Nazwa wskaźnika	Wartość w roku bazowym	Zakładana wartość w roku docelowym	Źródło danych/częstotliwość pomiaru
• Długość nowych/zmodernizowanych dróg (km)	0		Dane beneficjentów
• Długość nowych/zmodernizowanych linii komunikacji zbiorowej (km)	0		Dane beneficjentów
• Pojemność taboru komunikacji zbiorowej (miejsca)			Dane beneficjentów
• Liczba zbudowanych węzłów dostępowych umożliwiających dostęp do sieci szerokopasmowej (szt.)	0		Dane beneficjentów
• Liczba zbudowanych Publicznych Punktów Dostępu do Internetu (PIAP) (szt.)	0		Dane beneficjentów
• Długość nowych/zmodernizowanych odcinków sieci przesyłowych - nośników energii (km)	0		Dane beneficjentów
• Liczba samochodów ratownictwa technicznego (szt.)	49 (2005 r.)		Komenda Wojewódzka Państwowej Straży Pożarnej

b) Rezultaty

Nazwa wskaźnika	Wartość w roku bazowym	Zakładana wartość w roku docelowym	Źródło danych/częstotliwość pomiaru
• Udział nowowybudowanych i zmodernizowanych dróg w ogólnej długości dróg publicznych regionu (%)	0		Dane beneficjentów +GUS
• Liczba osób korzystających z transportu zbiorowego w wyniku realizacji projektów (osoby)			Dane beneficjentów

<ul style="list-style-type: none"> • Liczba instytucji publicznych, które uzyskały dostęp szerokopasmowy do Internetu w wyniku zrealizowanych projektów (szt.) 	0		Dane beneficjentów
<ul style="list-style-type: none"> • Liczba miejsc pracy utworzonych do obsługi technologii informacyjnych na podstawie zrealizowanych projektów (szt.) 	0		Dane beneficjentów
<ul style="list-style-type: none"> • Liczba odbiorców podłączonych do nowo-wybudowanej/zmodernizowanej sieci przesyłowych - nośników energii (osoby) 	0		Dane beneficjentów
<ul style="list-style-type: none"> • Wielkość obszaru regionu objętego skuteczną interwencją zespołu ratownictwa technicznego (poniżej 15 min.) (%) 	70		Komenda Wojewódzka Państwowej Straży Pożarnej

6. Beneficjenci

- jednostki samorządu terytorialnego
- związki, porozumienia i stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego,
- spółki z udziałem jednostek samorządu terytorialnego
- jednostki sektora finansów publicznych
- organizacje pozarządowe
- instytucje zarządzające drogami wodnymi
- instytucje zarządzające lotniskami
- podmioty zarządzające siecią energetyczną

7. Spójność z innymi programami

Priorytet jest komplementarny względem:

- Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko: Priorytet VI „Transeuropejskie sieci transportowe TEN-T” - Działanie 6.1 „Rozwój sieci drogowej TEN-T”, Działanie 6.2 „Rozwój sieci lotniczej TEN-T”; Priorytet VII „Transport przyjazny środowisku” - Działanie 7.1 „Rozwój transportu kolejowego”, Działanie 7.3 „Transport miejski w obszarach metropolitalnych”; Priorytet VIII „Bezpieczeństwo transportu i krajowe sieci transportowe” - Działanie 8.1 „Bezpieczeństwo ruchu drogowego”, Działanie 8.2 „Drogi krajowe poza siecią TEN-T”, Działanie 8.3 „Rozwój Inteligentnych Systemów Transportowych”; Priorytet X „Infrastruktura energetyczna przyjazna środowisku” - Działanie 10.1 „Zwiększenie stopnia wykorzystania energii pierwotnej w sektorze energetycznym i obniżanie energochłonności sektora publicznego”; Priorytet XI „Bezpieczeństwo energetyczne” - Działanie 11.1 „Rozwój systemów przesyłowych energii elektrycznej, gazu ziemnego i ropy naftowej oraz budowa i rozbudowa magazynów gazu ziemnego”
- Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich 2007 – 2013: Działanie 3.2 „Podstawowe usługi dla gospodarki i ludności wiejskiej”

- Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka: Priorytet 7. „Informatyzacja administracji na rzecz przedsiębiorstw”

Zakres interwencji oraz pakiet projektów realizowanych w ramach działania wzajemnie się uzupełniają oraz są spójne z celami interwencji realizowanej w ramach wymienionych wyżej programów. PO Infrastruktura i Środowisko wpisuje polską przestrzeń w system europejski poprzez inwestycje, przede wszystkim w infrastrukturę sieci TEN-T. Jednocześnie realizuje inwestycje o dużej wartości, w tym dla aglomeracji. Inwestycje infrastrukturalne RPO uzupełniają ten system poprzez inwestycje wpisujące przestrzeń regionalną w system europejski i przyspieszają dyfuzję zewnętrznych czynników rozwojowych na całą przestrzeń regionu. Komplementarny względem RPO jest Program Rozwoju Obszarów Wiejskich 2007 – 2013, współfinansujący lokalną infrastrukturę komunikacyjną, na poziomie obszarów wiejskich.

W dokumentach krajowych określone zostaną kryteria pozwalające określić granice między cechami projektów realizowanych w ramach poszczególnych programów.

Priorytet 3. Środowisko

1. Cele priorytetu

Cel główny:

- Poprawa stanu środowiska i racjonalne gospodarowanie zasobami przyrodniczymi regionu

Cel główny osiągany będzie poprzez następujące cele szczegółowe:

- Zmniejszenie rozmiarów emisji zanieczyszczeń do środowiska
- Poprawa zaopatrzenia w wodę
- Poprawa gospodarki odpadami
- Ochrona przyrody
- Rozbudowa systemów bezpieczeństwa środowiskowego i technologicznego
- Zwiększenie wykorzystania odnawialnych źródeł energii

2. Uzasadnienie i opis

Uczynienie Wielkopolski, zgodnie z odnowioną Strategią Lizbońską, atrakcyjnym miejscem inwestowania i pracy nie jest możliwe bez podniesienia ogólnego poziomu jakości przestrzeni regionu. Jest to zagadnienie kompleksowe, obejmujące stan środowiska oraz związane z tym bezpieczeństwo ekologiczne i technologiczne.

Zły stan środowiska oraz nieracjonalne wykorzystanie jego zasobów są jednym z najważniejszych czynników ograniczających konkurencyjność regionu. Priorytet ten jest kompleksową propozycją poprawy stanu w tym obszarze. W szczególności chodzi o: zredukowanie ilości zanieczyszczeń odprowadzanych do wód, ziemi i emitowanych do atmosfery, poprawę jakości stanu ekologicznego powietrza, wód i gruntów, wzrost racjonalności gospodarowania zasobami środowiska oraz prowadzenie rekultywacji terenów zdegradowanych.

W zakresie gospodarki wodnej z uwagi na niewystarczające wyposażenie w infrastrukturę sanitarną, zwłaszcza na wsi, a także niski stopień oczyszczania ścieków szczególnie nacisk będzie położony na ograniczenie (bądź docelowo całkowitą likwidację) odprowadzania zanieczyszczeń do wód i gruntu poprzez działania dotyczące przede wszystkim budowy, rozwoju i modernizacji systemów kanalizacyjnych, przepompowni i zbiorników ścieków oraz różnych typów oczyszczalni ścieków i systemów zbierania i oczyszczania ścieków. Braki w zaopatrzeniu w wodę pitną będą zmniejszane lub likwidowane poprzez działania dotyczące przede wszystkim budowy, rozwoju i modernizacji systemów wodociągowych, przepompowni i zbiorników wody oraz urządzeń i systemów poboru i ujęć wody. Zapewni to dostawę odpowiedniej ilości wody, zaspokajającej potrzeby dla ludności i gospodarki regionu. Ograniczenie strat będących bezpośrednim skutkiem negatywnych zjawisk naturalnych wymagać będzie działań dotyczących infrastruktury przeciwpowodziowej (w tym powstrzymanie deka-

pitalizacji oraz budowy i odnowy wałów przeciwpowodziowych, urządzeń hydrotechnicznych i zbiorników retencyjnych oraz polderów i naturalnych terenów zalewowych).

Potrzeba racjonalizacji gospodarowania zasobami środowiska oraz poprawienia jakości przestrzeni regionu bezpośrednio powoduje konieczność intensyfikacji działań dotyczących rewitalizacji terenów zdegradowanych na cele przyrodnicze wraz z przygotowaniem terenów zdegradowanych do rekultywacji. Projekty w tym zakresie dotyczyć będą przede wszystkim rekultywacji terenów przemysłowych, w tym wyrobisk pokopalnianych i hałd przemysłowych, oraz rewitalizacji (w kierunku przyrodniczym) terenów powojkowych.

Nie w pełni uporządkowana gospodarka odpadami oraz w szczególności niezadowolający system zagospodarowania odpadów niebezpiecznych będą wymagały działań dotyczących modernizacji i tworzenia nowych systemów zagospodarowania odpadów. Szczególny nacisk położony będzie na nowoczesne systemy, obejmujące przede wszystkim systemy przetwarzania i segregacji odpadów, takie jak np. recykling, kompostownie, urządzenia do odzysku biogazu, spalarnie odpadów i instalacje do termicznej obróbki odpadów z odzyskiem energii oraz systemy zbiórki i unieszkodliwiania odpadów niebezpiecznych.

Od kilku lat poprawia się w Wielkopolsce stan zanieczyszczenia powietrza. W celu utrzymania tego trendu prowadzone będą działania zmierzające do ograniczenia emisji szkodliwych gazów i pyłów do atmosfery poprzez projekty dotyczące np. instalacji nowoczesnych systemów grzewczych z elementami odnawialnych źródeł energii oraz systemów przesyłowych energii cieplnej, termomodernizacji, instalacji urządzeń filtrujących gazy (np. odsiarczanie) i urządzeń odpylających itp.

Bezpośrednią konsekwencją konieczności poprawy jakości przestrzeni Wielkopolski są również działania mające na celu utrzymanie stanu przyrody i jej ochronę. Będą one dotyczyć między innymi odbudowy zdegradowanych siedlisk naturalnych, promocji obszarów chronionych, w szczególności obszarów Natura 2000, czy znoszenia barier migracji zwierząt oraz ochrony gatunków fauny i flory o zagrożonej puli genowej.

Ważnym obszarem interwencji będzie też zapewnienie optymalnego poziomu bezpieczeństwa środowiskowego i technologicznego. Efektywne osiągnięcie celów w tej dziedzinie wymaga tworzenia zintegrowanych systemów umożliwiających przeciwdziałanie i reagowanie oraz monitoring nadzwyczajnych zagrożeń. Będzie to realizowane poprzez działania dotyczące m.in. wyposażenia systemów ratownictwa ekologicznego i technicznego w sprzęt specjalistyczny oraz wsparcia systemów dowodzenia ratownictwa.

W zakres interwencji priorytetu włączono także działania na rzecz wzrostu udziału energii odnawialnej, co z jednej strony zapewni dywersyfikację źródeł zaopatrzenia w energię, a z drugiej, ograniczy presję gospodarki na środowisko. Realizować to można poprzez projekty dotyczące odnawialnych źródeł energii, takich jak np.: energia biomasy, energia wiatrowa i geotermiczna, energia słoneczna, hydroelektryczna oraz projekty stosujące odnawialne źródła energii jako uzupełnienie rozwiązań konwencjonalnych w energetyce.

Spójność obszaru interwencji priorytetu z obszarami interwencji innych polityk przedstawia poniższa tabela:

Priorytet Wielkopolskiego Regionalnego Programu Operacyjnego	Strategiczne Wytyczne Wspólnoty	Wytyczne w sprawie wzrostu gospodarczego i zatrudnienia – odnowiona Strategia Lizbońska	Narodowa Strategia Spójności	Strategia Rozwoju Województwa	Strategia Rozwoju Kraju
Priorytet 3 Środowisko	Wytyczna 1.2 Wzmocnienie synergii pomiędzy ochroną środowiska a wzrostem gospodarczym Wytyczna 1.3 Zajęcie się intensywnym wykorzystaniem przez Europę tradycyjnych źródeł energii	Wytyczna 11 Wspieranie zrównoważonego wykorzystania zasobów Wytyczna 16 Rozszerzenie i poprawa infrastruktury europejskiej	Cel 4 Budowa i modernizacja infrastruktury technicznej mającej podstawowe znaczenie dla wzrostu konkurencyjności Polski i jej regionów Cel 5 Wzrost konkurencyjności polskich regionów i przeciwdziałanie ich marginalizacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej	Cel operacyjny 1.1 Poprawa stanu środowiska i racjonalne gospodarowanie zasobami przyrodniczymi Cel operacyjny 4.4 Wzrost bezpieczeństwa	Priorytet 2 Poprawa stanu infrastruktury podstawowej: technicznej i społecznej Priorytet 5 Rozwój regionalny i podniesienie spójności terytorialnej

Pola interwencji:

- Infrastruktura ochrony środowiska
- Ochrona przyrody
- Zaopatrzenie w wodę i gospodarka wodna
- Ochrona przeciwpowodziowa
- Bezpieczeństwo środowiskowe i technologiczne
- Energia odnawialna

3. Kategorie interwencji

Kod kategorii interwencji	Kategorie interwencji
	Ochrona środowiska i zapobieganie zagrożeniom
44	Zarządzanie odpadami komunalnymi i przemysłowymi
45	Woda pitna (zarządzanie i dystrybucja)
46	Wody użytkowe (oczyszczanie)
47	Jakość powietrza
48	Zapobieganie i zintegrowana kontrola zanieczyszczeń
50	Regeneracja obszarów przemysłowych i terenów skażonych
51	Promocja bioróżnorodności i ochrona przyrody (w tym program NATURA 2000)
53	Zapobieganie zagrożeniom (w tym opracowanie i wdrażanie planów i działań w celu zapobiegania zagrożeniom naturalnym i technologicznym)
54	Inne działania na rzecz ochrony środowiska i zapobiegania zagrożeniom
	Energetyka
39	Energia odnawialna: wiatrowa
40	Energia odnawialna: słoneczna
41	Energia odnawialna: biomasa
42	Energia odnawialna: hydroelektryczna, geotermiczna i inne

4. Spodziewane rodzaje projektów

Pola interwencji	Typy projektów
Infrastruktura ochrony środowiska	<p>Oczyszczanie ścieków - projekty oznaczone w KPOŚK od 2000 RLM do 15000 RLM (projekty o wartości poniżej 5 mln euro)</p> <p>Inwestycje służące eliminowaniu szkodliwych oddziaływań poprzez ograniczanie i zapobieganie emisjom zanieczyszczeń środowiska (projekty o wartości poniżej 5 mln euro)</p> <p>Gospodarka odpadami – tylko gdy jest w Wojewódzkim Programie Gospodarki Odpadami (projekty o wartości poniżej 5 mln euro)</p> <p>Rewitalizacja terenów zdegradowanych na cele przyrodnicze wraz z przygotowaniem terenu do rekultywacji (projekty o wartości poniżej 5 mln euro)</p>
Ochrona przyrody	<p>Odbudowa zdegradowanych siedlisk nieleśnych, leśnych i wodnych (projekty o wartości do 0,1 mln euro)</p> <p>Przejścia dla zwierząt i przepławki dla ryb (projekty o wartości do 0,5 mln euro)</p> <p>Ochrona gatunków o zagrożonych pulach genowych (projekty o wartości do 0,1 mln euro)</p>

	Budowa infrastruktury służącej promocji obszarów Natura 2000, w tym centrów edukacji ekologicznej, łącznie z kształceniem personelu
Zaopatrzenie w wodę i gospodarka wodna	Mała retencja wodna (projekty o wartości poniżej 10 mln euro) Zaopatrzenie w wodę - projekty o wartości poniżej 10 mln euro
Ochrona przeciwpowodziowa	Zapobieganie powodziom: <ul style="list-style-type: none"> • regulacja cieków wodnych (projekty o wartości poniżej 10 mln euro) • tworzenie polderów (w tym zalesianie) oraz odtwarzanie naturalnych terenów zalewowych (projekty o wartości poniżej 10 mln euro) • modernizacja i budowa małych zbiorników wielozadaniowych (o pojemności mniejszej niż 10 mln m³) i stopni wodnych
Bezpieczeństwo środowiskowe i technologiczne	Budowanie i doskonalenie stanowisk do analizowania i prognozowania zagrożeń naturalnych i awarii technologicznych (w tym zakup sprzętu specjalistycznego), projekty o wartości poniżej 1 mln euro Wsparcie techniczne regionalnego systemu ratownictwa chemiczno-ekologicznego (projekty o wartości poniżej 1 mln euro) Wsparcie lokalnego monitoringu środowiska w aspekcie zanieczyszczeń
Energia odnawialna	Przedsięwzięcia na rzecz wykorzystywania alternatywnych źródeł energii – o mocy do 50 MW (projekty o wartości do 5 mln euro)

5. Efekty realizacji

a) Produkty

Nazwa wskaźnika	Wartość w roku bazowym	Zakładana wartość w roku docelowym	Źródło danych/częstotliwość pomiaru
• Długość wybudowanych i wyremontowanych sieci wodociągowych (km)	0		Dane beneficjentów
• Liczba wybudowanych, zmodernizowanych i wyremontowanych urządzeń technologii ścieków (oczyszczalni, przepompowni, zbiorników itp.) (szt.)	0		Dane beneficjentów
• Liczba wybudowanych, zmodernizowanych i wyremontowanych urządzeń redukcji emitowanych zanieczyszczeń powietrza (szt.)	0		Dane beneficjentów

<ul style="list-style-type: none"> Liczba wybudowanych, zmodernizowanych i wyremontowanych urządzeń hydrotechnicznych (zbiorników wodnych, stopni wodnych, wałów przeciwpowodziowych, przepompowni itp.) (szt.) 	0		Dane beneficjentów
<ul style="list-style-type: none"> Liczba wybudowanych, zmodernizowanych i wyremontowanych systemów utylizacji odpadów (szt.) 	0		Dane beneficjentów
<ul style="list-style-type: none"> Moc zainstalowana nowo wybudowanych urządzeń wykorzystujących odnawialne źródła energii (MWh) 	0		Dane beneficjentów
<ul style="list-style-type: none"> Długość wybudowanych, zmodernizowanych i wyremontowanych systemów przesyłu energii cieplnej (km) 	0		Dane beneficjentów
<ul style="list-style-type: none"> Liczba zrealizowanych projektów w zakresie ochrony przyrody (szt.) 	0		Dane beneficjentów
<ul style="list-style-type: none"> Liczba zrealizowanych projektów w zakresie bezpieczeństwa środowiskowego i technologicznego (szt.) 	0		Dane beneficjentów
<ul style="list-style-type: none"> Liczba ciężkich pojazdów ratownictwa chemiczno-ekologicznego (szt.) 	1 (2005 r.)		Komenda Wojewódzka Państw. Straży Pożarnej

b) Rezultaty

Nazwa wskaźnika	Wartość w roku bazowym	Zakładana wartość w roku docelowym	Źródło danych/częstotliwość pomiaru
<ul style="list-style-type: none"> Ludność korzystająca z oczyszczalni ścieków (%) 	59 (2004r.)		GUS
<ul style="list-style-type: none"> Odsetek rocznego odpływu magazynowany w sztucznych zbiornikach wodnych regionu (%) 	0,6 (2004r.)		WIOŚ
<ul style="list-style-type: none"> Mieszkania z dostępem do sieci wodno-kanalizacyjnej (%) 	97,6 (2004r.)		GUS
<ul style="list-style-type: none"> Odsetek mieszkańców regionu objętych skuteczną interwencją ekologiczną (dojazd do 30 min.) (%) 	55 (2005r.)		Komenda Wojewódzka Państw. Straży Pożarnej
<ul style="list-style-type: none"> Odsetek zakładów przemysłowych. zaliczanych do kategorii zwiększonego i dużego ryzyka wystąpienia poważnej awarii, zabezpieczonych przed skutkami takiej awarii (%) 	70 (2005r.)		Komenda Wojewódzka Państw. Straży Pożarnej

6. Beneficjenci

- jednostki samorządu terytorialnego i ich związki oraz jednostki podległe samorządom lub działające na ich zlecenie instytucje i przedsiębiorstwa
- regionalne jednostki administracji rządowej (w tym zespolonej)
- wojsko
- Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe i jego jednostki organizacyjne
- przedsiębiorstwa działające na terenie Wielkopolski
- organizacje pozarządowe, jednostki rządowe, samorządowe i inne podmioty sprawujące nadzór lub zarządzające ochroną obszarów chronionych
- zarządcy dróg i linii kolejowych
- spółki wodne

7. Spójność z innymi programami

Priorytet jest komplementarny względem:

- Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko: Priorytet I „Gospodarka wodno-ściekowa” - Działanie 1.1 „Gospodarka wodno-ściekowa w aglomeracjach powyżej 15 tys. RLM”, Działanie 1.2 „Gospodarka wodno-ściekowa w aglomeracjach od 2 do 15 tys. RLM”; Priorytet II „Gospodarka odpadami i ochrona powierzchni ziemi” - Działanie 2.1 „Kompleksowe przedsięwzięcia z zakresu gospodarki odpadami komunalnymi ze szczególnym uwzględnieniem odpadów niebezpiecznych”, Działanie 2.2 „Rekultywacja terenów powojennych oraz zdegradowanych przez przemysł i górnictwo na cele przyrodnicze”; Priorytet III „Bezpieczeństwo przeciwpowodziowe” - Działanie 3.1 „Retencjonowanie wody i poprawa stanu bezpieczeństwa technicznego istniejących urządzeń wodnych oraz zapewnienie bezpiecznego przejścia wód powodziowych i lodów”, Działanie 3.2 „Zapobieganie i ograniczanie skutków zagrożeń naturalnych oraz przeciwdziałanie poważnym awariom”, Działanie 3.3 „Monitoring środowiska”; Priorytet V „Ochrona przyrody i kształtowanie postaw ekologicznych” - Działanie 5.1 „Wspieranie kompleksowych projektów z zakresu ochrony siedlisk przyrodniczych (ekosystemów) na obszarach chronionych oraz zachowanie różnorodności gatunkowej”, Działanie 5.2 „Zwiększenie drożności korytarzy ekologicznych”; Priorytet X „Infrastruktura energetyczna przyjazna środowisku” Działanie 10.2 „Zwiększenie wytwarzania energii ze źródeł odnawialnych, w tym biopaliw”
- Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007 – 2013, Działanie 2.3 „Program rolnośrodowiskowy oraz inwestycje nieprodukcyjne”, Działanie 3.1 „Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej”, Działanie 3.2 „Podstawowe usługi dla gospodarki i ludności wiejskiej”

Priorytet 4. Restrukturyzacja i wzmocnienie potencjałów rozwojowych

1. Cele priorytetu

Cel główny:

- Zmniejszenie wewnątrzregionalnych różnic rozwojowych

Cel główny osiągany będzie poprzez następujące cele szczegółowe:

- Wzmocnienie i odnowa ośrodków miejskich
- Restrukturyzacja wybranych obszarów i sektorów
- Wzmocnienie lokalnych potencjałów rozwojowych
- Wzrost zatrudnienia w miejscowościach i obszarach będących obecnie w stagnacji
- Wzrost znaczenia turystyki w rozwoju regionu

2. Uzasadnienie i opis

Pozostałe priorytety Wielkopolskiego Regionalnego Programu Operacyjnego stanowią ofertę dla całego obszaru Wielkopolski, mającą na celu wzmocnienie gospodarki regionu i jej innowacyjności, poprawę wyposażenia w infrastrukturę, podniesienie poziomu bezpieczeństwa, w tym szczególnie ekologicznego.

Priorytet „Restrukturyzacja i wzmocnienie potencjałów rozwojowych” jest propozycją wsparcia wybranych obszarów i dziedzin, mających szczególne znaczenie dla rozwoju regionu, w których nagromadziło się najwięcej problemów lub ich potencjał jest niewłaściwy, bądź w niewystarczającym stopniu wykorzystany.

Priorytet realizuje przede wszystkim terytorialny wymiar polityki spójności określony w Strategicznych Wytycznych Wspólnoty.

Działania realizowane w ramach priorytetu wymagają przedsięwzięć ukierunkowanych na pewne specyficzne potencjały rozwojowe. Są dziedziny, obszary, sektory oraz grupy mieszkańców, wymagające wsparcia dostosowanego do ich potrzeb, wzmacniające jego wykorzystanie. Do najważniejszych z nich należą funkcje rozwojowe miast, rewitalizacja obszarów o niewłaściwym potencjale oraz wsparcie inicjatyw na rzecz rozwoju, wykorzystujących głównie lokalne atuty (np. w zakresie turystyki).

Działania podejmowane w ramach priorytetu „Restrukturyzacja i wzmocnienie potencjałów rozwojowych” będą obejmować trzy pola interwencji: odnowę miast, rewitalizację obszarów zdegradowanych oraz turystykę.

Interwencja w zakresie odnowy miast dotyczyć będzie miast - lokalnych i ponadlokalnych ośrodków rozwoju, o liczbie mieszkańców do 50 tys., których rozwój ogranicza degradacja ich znacznych powierzchni, będąca skutkiem przemian ustrojowych i gospodarczych ostatnich kilkunastu lat oraz niedostosowanie do współczesnych potrzeb społecznych i gospodarczych. W miastach tych występują często znaczne obszary, charakteryzujące się degradacją fragmentów zabudowy (często o dużych walorach historycznych i architektonicznych), wysokim stopniem dekapitalizacji infrastruktury technicznej, niedostępnością transportową, koncentracją negatywnych zjawisk społecznych. W ramach tego pola interwencji wspierane będą kompleksowe projekty, wynikające z planów rozwoju lokalnego, przyczyniające się do wykształcenia bądź wzmocnienia potencjału rozwojowego danego obszaru. Wsparcie tych działań musi uwzględniać także rozwiązania w zakresie takich problemów, jak m.in. wykluczenia społeczne, wysoki poziom przestępczości, ogólne pogarszanie się jakości życia na zubożonych terenach miejskich. Na zdegradowanych, bądź zagrożonych degradacją fizyczną i wykluczeniem społecznym obszarach miejskich istotnym problemem społecznym jest również zły stan zasobów mieszkaniowych. Możliwe będzie również wspieranie poprawy stanu infrastruktury mieszkaniowej (bez prac w indywidualnych mieszkaniach), w ramach projektów kompleksowych. W tej grupie ośrodków miejskich wsparcie będzie mogło zostać udzielone także projektom kompleksowej rewitalizacji, ujętym w zintegrowanych planach rewitalizacji danego obszaru.

Działania w ramach rewitalizacji obszarów zdegradowanych dotyczyć będą trzech rodzajów obszarów zdegradowanych: miejskich, w ośrodkach subregionalnych i aglomeracji poznańskiej (miasta powyżej 50 tys. mieszkańców), przemysłowych i powojkowych.

W dużych miastach Wielkopolski istnieją obszary, dzielnice, charakteryzujące się różnymi przejawami niedostosowania do standardów współczesności i znacznym nieraz stopniem degradacji ich substancji trwałej (zabudowa, wyposażenie infrastrukturalne, przestrzeń publiczna) i marginalizacji społecznej. Wspierane będą projekty kompleksowej rewitalizacji wybranych obszarów miast, polegające na unowocześnieniu ich zagospodarowania infrastrukturalnego, podnoszeniu standardu zamieszkiwania ludności, przywracaniu wartości historycznych tych obszarów, wprowadzaniu nowych funkcji społeczno-gospodarczych charakterystycznych dla współczesnych obszarów miejskich. Projekty obejmować powinny również przedsięwzięcia oddziałujące na struktury społeczne, prowadzące do redukcji wykluczeń społecznych, poprawy poziomu bezpieczeństwa i integracji mieszkańców. W ramach kompleksowych projektów rewitalizacyjnych możliwe będzie także wspieranie poprawy stanu infrastruktury mieszkaniowej (bez prac w indywidualnych mieszkaniach). Projekty będą mogły być realizowane pod warunkiem ujęcia ich w zintegrowanych planach rewitalizacji danego obszaru.

Rewitalizacja obszarów przemysłowych i powojkowych będzie możliwa zarówno w obszarach miejskich i pozamiejskich. Są to często tereny o atrakcyjnym położeniu, wymagające wzmocnienia ich atutów rozwojowych. Będą wspierane projekty przywracające walory użytkowe tych obszarów, wprowadzające na nich nowe funkcje społeczno-gospodarcze. Projekty powinny obejmować zarówno działania ściśle techniczne, jak również działania w kierunku rozwiązywania problemów społecznych, występujących na danym obszarze.

Rewitalizacja zdegradowanych obszarów miejskich, a także terenów przemysłowych i powojkowych może odgrywać istotną rolę przy wzmocnianiu infrastruktury niezbędnej dla zrównoważonego rozwoju gospodarczego.

Dla spójności społecznej istotne są działania wzmacniające bezpieczeństwo, promujące integrację gospodarczą, społeczną i kulturową tych obszarów, zwalczające różne formy dyskryminacji oraz poprawiające podaż i dostępność kluczowych usług.

W województwie wielkopolskim istnieje duże zapotrzebowanie na wsparcie projektów z zakresu rewitalizacji obszarów miejskich i odnowy miast. Świadczy o tym znaczna ilość projektów zgłaszanych do Zintegrowanego Programu Operacyjnego Rozwoju Regionalnego (w okresie programowania 2004-2006), jak i wstępnie do Systemu Ewidencji Przedsięwzięć na lata 2007-2013.

Występująca w Wielkopolsce różnorodność atrakcyjnych walorów turystycznych jest istotnym, ale w niedostatecznym stopniu wykorzystanym potencjałem rozwojowym na znacznym obszarze regionu. Znaczną część infrastruktury turystycznej cechuje niska jakość i zły stan techniczny. Niedostatecznie jest rozwinięta baza noclegowa, obiekty sportowo-rekreacyjne, wypoczynku specjalistycznego, turystyki kwalifikowanej.

Działania w zakresie rozwoju turystyki w regionie będą koncentrować się z jednej strony na stworzeniu zintegrowanej, zróżnicowanej oferty turystycznej atrakcyjnej w skali krajowej i międzynarodowej, z drugiej strony na wykorzystaniu lokalnych atutów i aktywizacji inicjatyw lokalnych. Wiąże się to z koniecznością rozwoju lokalnych i regionalnych produktów turystycznych. W ramach tego pola interwencji będzie także możliwy rozwój infrastruktury specjalistycznych form turystyki, jak turystyka kongresowa i konferencyjna, uzdrowskowa i inne. Tworzenie obiektów infrastruktury turystycznej musi być ściśle powiązane z promocją i informacją turystyczną zarówno na poziomie lokalnym, jak i regionalnym, ale także w wymiarze krajowym i międzynarodowym.

Wszystkie podejmowane formy działalności turystycznej i z nią związanej muszą mieć na uwadze ochronę walorów turystycznych i ich racjonalne wykorzystanie.

Spójność obszaru interwencji priorytetu z obszarami interwencji innych polityk przedstawia poniższa tabela:

Priorytet Wielkopolskiego Regionalnego Programu Operacyjnego	Strategiczne Wytyczne Wspólnoty	Wytyczne w sprawie wzrostu gospodarczego i zatrudnienia – odnowiona Strategia Lizbońska	Narodowa Strategia Spójności	Strategia Rozwoju Województwa	Strategia Rozwoju Kraju
Priorytet 4 Restrukturyzacja i wzmocnienie potencjałów rozwojowych	Uwzględnienie terytorialnego wymiaru polityki spójności		Cel 5 Wzrost konkurencyjności polskich regionów i przeciwdziałanie ich	Cel operacyjny 1.7 Wielofunkcyjny rozwój ośrodków subregionalnych i lokalnych	Priorytet 2 Poprawa stanu infrastruktury podstawowej: technicznej i społecznej Priorytet 3

			marginalizacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej Cel 6 Rozwój obszarów wiejskich	Cel operacyjny 1.8 Restrukturyzacja obszarów o niewłaściwym potencjale rozwojowym Cel operacyjny 2.4 Zwiększenie udziału usług turystycznych i rekreacji w gospodarce regionu	Wzrost zatrudnienia i podniesienie jego jakości Priorytet 4 Budowa zintegrowanej wspólnoty społecznej i jej bezpieczeństwa Priorytet 5 Rozwój regionalny i podniesienie spójności terytorialnej
--	--	--	--	--	---

Pola interwencji:

- Odnowa miast
- Rewitalizacja obszarów zdegradowanych
- Turystyka

3. Kategorie interwencji

Kod kategorii interwencji	Kategorie interwencji
	Transport
24	Ścieżki rowerowe
	Turystyka
55	Promocja zasobów naturalnych
56	Ochrona i waloryzacja dziedzictwa naturalnego
57	Inna pomoc w poprawie usług turystycznych
	Rewitalizacja obszarów miejskich/wiejskich
61	Zintegrowane projekty dla odnowienia obszarów miejskich/wiejskich
	Inwestycje w infrastrukturę społeczną
78	Infrastruktura mieszkaniowa

4. Spodziewane rodzaje projektów

Pola interwencji	Typy projektów
Odnowa miast	Kompleksowa odnowa obszarów miejskich,(projekty w miastach do 50 tys. mieszkańców, łącznie z poprawą stanu technicznego i standardu infrastruktury mieszkaniowej Inwestycje w podstawową infrastrukturę techniczną i społeczną

Rewitalizacja obszarów zdegradowanych	Rewitalizacja zdegradowanych terenów przemysłowych i powojkowych na cele inne niż środowiskowe Rewitalizacja zdegradowanych obszarów miejskich (zintegrowane projekty w miastach powyżej 50 tys. mieszkańców, łącznie z poprawą infrastruktury mieszkaniowej)
Turystyka	Infrastruktura turystyczna i rekreacyjna Programy rozwoju i promocji regionalnych i lokalnych produktów turystycznych Rozwój usług związanych z turystyką Promocja województwa Budowa infrastruktury na potrzeby turystyki kongresowej i konferencyjnej

5. Efekty realizacji

a) Produkty

Nazwa wskaźnika	Wartość w roku bazowym	Zakładana wartość w roku docelowym	Źródło danych/częstość pomiaru
• Powierzchnia obszarów odnowionych w wyniku realizacji projektów z zakresu odnowy miast i rewitalizacji (m ²)	0		Dane beneficjentów
• Liczba obiektów odnowionych w wyniku realizacji projektów z zakresu odnowy miast i rewitalizacji (szt.)	0		Dane beneficjentów
• Powierzchnia zmodernizowanych budynków mieszkalnych (m ²)	0		Dane beneficjentów
• Liczba nowych i zmodernizowanych obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej (szt.)	0		Dane beneficjentów

b) Rezultaty

Nazwa wskaźnika	Wartość w roku bazowym	Zakładana wartość w roku docelowym	Źródło danych/częstość pomiaru
• Nowe miejsca pracy utworzone w wyniku realizacji projektów (szt.)	0		Dane beneficjentów
• Liczba podmiotów gospodarczych zlokalizowanych na terenach objętych projektami (szt.)			Dane beneficjentów
• Liczba nowych rodzajów usług, oferowanych w wyniku realizacji projektów (szt.)	0		Dane beneficjentów

6. Beneficjenci

- Jednostki samorządu terytorialnego lub działające w ich imieniu jednostki organizacyjne
- Stowarzyszenia, związki i porozumienia jednostek samorządu terytorialnego
- Podmioty wykonujące usługi publiczne na zlecenie jednostek samorządu terytorialnego
- Podmioty dostarczające usługi użyteczności publicznej na zlecenie jednostek samorządu terytorialnego
- Organizacje pozarządowe nie działające dla zysku (stowarzyszenia, kościoły i związki wyznaniowe, fundacje, inne organizacje pożytku publicznego)
- Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe i jego jednostki organizacyjne
- Jednostki zaliczane do sektora finansów publicznych (np. policja, straż pożarna, wojsko)
- Regionalne i lokalne organizacje turystyczne
- Inne organizacje publiczne
- Spółdzielnie i wspólnoty mieszkaniowe

7. Spójność z innymi programami

Priorytet jest komplementarny względem:

- Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki: Priorytet VI „Rynek pracy otwarty dla wszystkich oraz promocja integracji społecznej”, Priorytet VII „Regionalne kadry gospodarki”, Priorytet VIII „Rozwój wykształcenia i kompetencji w regionach”, Priorytet IX „Aktywizacja obszarów wiejskich”
- Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko: Priorytet II „Gospodarka odpadami i ochrona powierzchni ziemi” – Działanie 2.2 „Rekultywacja terenów powojennych oraz zdegradowanych przez przemysł i górnictwo na cele przyrodnicze”
- Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich 2007 – 2013: działania Osi III: Działanie 3.1 „Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej”, Działanie 3.3 „Odnowa i rozwój wsi”, Działanie 3.4 „Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw”, Działanie 3.5 „Szkolenie i informowanie”

Priorytet 5. Infrastruktura dla kapitału ludzkiego

1. Cele priorytetu

Cel główny:

- Rozwój kapitału ludzkiego oraz wzmocnienie spójności społecznej regionu

Cel główny osiągany będzie poprzez następujące cele szczegółowe:

- Dostosowanie systemu edukacji do potrzeb rynku pracy
- Zmniejszenie poziomu zachorowalności na choroby społeczne
- Wzrost udziału kultury w życiu mieszkańców
- Wyrównywanie dysproporcji wewnątrzregionalnych w dostępie do infrastruktury społecznej

2. Uzasadnienie i opis

Zdolności adaptacyjne mieszkańców na rynku pracy zależą przede wszystkim od wykształcenia o profilu dostosowanym do potrzeb rynku pracy. Poziom zatrudnialności zależy ponadto od stanu zdrowia, systemu usług społecznych oraz udziału w życiu kulturalnym kształtującym tożsamość regionalną i budującym spójność społeczną.

Polska jest krajem o niskim stopniu aktywności zawodowej mieszkańców. Dotyczy to również Wielkopolski. Już w chwili obecnej na jednego pracującego przypada prawie jeden niepracujący. Skutkiem takiej sytuacji jest niska konkurencyjność gospodarki obniżana przez wysokie koszty pracy obciążone kosztami społecznymi. Sytuacja w najbliższych latach może ulegać pogorszeniu. Wzrastać będzie odsetek ludzi w podeszłym wieku. Rośnie także poziom zachorowań na choroby społeczne. Zatrzymanie bądź spowolnienie niekorzystnych tendencji w sferze aktywności zawodowej mieszkańców regionu wymaga poprawy infrastruktury edukacji, sfery społecznej, zdrowia, a także kultury, sportu i rekreacji.

Efektywna edukacja o wysokiej jakości jest kluczowym warunkiem rozwoju społeczeństwa, a także drogą do podnoszenia jakości życia. Urozmaicenie i zwiększenie liczby wszelkich form kształcenia powinno znacząco wpływać na wzrost konkurencyjności regionu i rozwój gospodarki opartej na wiedzy. W celu podniesienia poziomu edukacji w regionie niezbędne jest stworzenie odpowiednich warunków w zakresie infrastruktury i wyposażenia placówek edukacyjnych na wszystkich poziomach kształcenia. Biorąc pod uwagę specyfikę województwa wielkopolskiego, gdzie obserwowane są znaczne dysproporcje w zakresie stanu i wyposażenia placówek edukacyjnych, wsparciem w ramach Programu objęte zostaną m.in. projekty prowadzące do niwelowania różnic w tym zakresie. Stały wzrost liczby studentów w Wielkopolsce skłania natomiast do skierowania części środków strukturalnych, dostępnych w ramach Programu na wsparcie szkolnictwa wyższego.

Poziom rozwoju infrastruktury ochrony zdrowia w Wielkopolsce wykazuje znaczne zróżnicowanie w dostępności przestrzennej placówek służby zdrowia, zarówno na poziomie podstawowym, jak również, jeśli chodzi o wysokospecjalistyczną opiekę medyczną. Słabszy dostęp do odpowiedniej opieki medycznej skutkuje mniejszą wykrywalnością chorób. Realizacja priorytetu ma podnieść standard istniejących obiektów ochrony zdrowia, zwłaszcza tych oferujących specjalistyczne usługi, a także zwiększyć dostępność mieszkańców obszarów wiejskich i małych miast do usług zdrowotnych. Konieczne jest również przystosowanie infrastruktury opieki społecznej do potrzeb wynikających m.in. z nasilania się procesu „starzenia się” społeczeństwa województwa.

Kultura pełni znaczącą rolę w rozwoju kapitału intelektualnego społeczeństwa. Przekazywanie i ochrona dziedzictwa kulturowego oraz uczestnictwo w wydarzeniach kulturalnych mają wielki wpływ na formę i treść życia społecznego, gospodarczego, na wzajemne stosunki między ludźmi, a także na harmonijny rozwój regionu i wzrost jego konkurencyjności. Województwo wielkopolskie wyróżnia się bogatym dziedzictwem kultury materialnej w postaci zabytków architektury sakralnej i świeckiej, jednak stan techniczny obiektów zabytkowych ulega stałej degradacji. W tym celu część dostępnych środków będzie skierowana na inwestycje związane z ochroną dziedzictwa kulturowego regionu (w tym zabytków). Poprzez wsparcie inwestycji w infrastrukturę kultury, mieszkańcy regionu będą mieli ułatwiony udział w życiu kulturalnym.

W celu zwiększenia dostępu mieszkańców regionu do różnych form uprawiania sportu i rekreacji czynnej, w Programie przewidziano wsparcie dla rozwoju bazy obiektów sportowych poprzez ich budowę i modernizację.

W ramach priorytetu będzie także możliwe wspierania przedsięwzięć z zakresu e-edukacji, e-zdrowia, e-kultury.

Interwencja projektowana w ramach tego priorytetu jest uzupełnieniem, a jednocześnie tworzeniem warunków infrastrukturalnych dla interwencji realizowanej przez Europejski Fundusz Społeczny.

Spójność obszaru interwencji priorytetu z obszarami interwencji innych polityk przedstawia poniższa tabela:

Priorytet Wielkopolskiego Regionalnego Programu Operacyjnego	Strategiczne Wytyczne Wspólnoty	Wytyczne w sprawie wzrostu gospodarczego i zatrudnienia – odnowiona Strategia Lizbońska	Narodowa Strategia Spójności	Strategia Rozwoju Województwa	Strategia Rozwoju Kraju
Priorytet 5 Infrastruktura dla kapitału ludzkiego	Wytyczna 4.3.3 Zwiększenie inwestycji w kapitał ludzki poprzez lepszą edukację i zdobywanie		Cel 4.4.2 Wzrost zatrudnienia poprzez rozwój kapitału ludzkiego oraz społecznego	Cel operacyjny 1.3 Wzrost znaczenia i zachowanie dziedzictwa kulturowego Cel operacyjny 3.1 Ograniczenie	Priorytet 2 Poprawa stanu infrastruktury podstawowej: technicznej i społecznej Priorytet 3

	kwalifikacji Wytyczna 4.3.5 Pomoc w utrzymaniu zdrowej siły roboczej			barier w dostępie do edukacji Cel operacyjny 4.1 Poprawa sytuacji demograficznej oraz stanu zdrowia mieszkańców Cel operacyjny 4.3 Rozwój usług socjalnych Cel operacyjny 4.5 Ograniczenie skali patologii oraz wykluczeń społecznych Cel operacyjny 4.7 Wzrost udziału sportu i rekreacji w życiu mieszkańców	Wzrost zatrudnienia i podniesienie jego jakości Priorytet 5 Rozwój regionalny i podniesienie spójności terytorialnej
--	---	--	--	--	---

Pola interwencji:

- Edukacja
- Zdrowie
- Inna infrastruktura społeczna
- Kultura

3. Kategorie interwencji

Kod kategorii interwencji	Kategorie interwencji
	Społeczeństwo informacyjne
13	Usługi i aplikacje dla obywateli (e-zdrowie, e-administracja, e-kształcenie, e-integracja)
	Kultura
58	Ochrona i zachowanie dziedzictwa kulturowego
59	Rozwój infrastruktury kulturalnej
60	Inna pomoc w poprawie usług kulturalnych
	Inwestycje w infrastrukturę społeczną
75	Infrastruktura edukacyjna
76	Infrastruktura zdrowotna
77	Infrastruktura opieki nad dziećmi

79	Inne rodzaje infrastruktury społecznej
----	--

4. Spodziewane rodzaje projektów

Pola interwencji	Typy projektów
Edukacja	Wsparcie inwestycji z zakresu infrastruktury edukacji, w tym szkolnictwa wyższego Sieć placówek edukacyjnych służących wyrównaniu szans edukacyjnych (m.in. kształcenie ustawiczne) Wyposażenie placówek edukacyjnych w nowoczesny sprzęt i pomoce optymalizujące proces kształcenia
Zdrowie	Inwestycje w regionalną i lokalną infrastrukturę ochrony zdrowia, Wyposażenie placówek medycznych w nowoczesny sprzęt
Inna infrastruktura społeczna	Wsparcie inwestycji z zakresu infrastruktury społecznej (łącznie z wyposażeniem) Projekty budowy ogólnodostępnej infrastruktury sportu i rekreacji
Kultura	Projekty z zakresu utrzymania i ochrony dziedzictwa kulturowego o znaczeniu regionalnym i lokalnym (projekty o wartości do 5 mln euro, z wyłączeniem projektów kwalifikujących się do realizacji w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich) Rozwój regionalnej i lokalnej infrastruktury kulturalnej (projekty o wartości do 5 mln euro)

5. Efekty realizacji

a) Produkty

Nazwa wskaźnika	Wartość w roku bazowym	Zakładana wartość w roku docelowym	Źródło danych/częstotliwość pomiaru
• Powierzchnia nowych lub zmodernizowanych obiektów przeznaczonych na cele dydaktyczne i naukowo-badawcze (m ²)	0		Dane beneficjentów
• Liczba obiektów opieki zdrowotnej objętych wsparciem (szt.)	0		Dane beneficjentów
• Liczba jednostek aparatury medycznej zakupionych w wyniku realizacji projektów (szt.)	0		Dane beneficjentów
• Liczba nowych lub zmodernizowanych obiektów infrastruktury kultury (szt.)	0		Dane beneficjentów
• Liczba odrestaurowanych obiektów zabytkowych (szt.)	0		Dane beneficjentów

b) Rezultaty

Nazwa wskaźnika	Wartość w roku bazowym	Zakładana wartość w roku docelowym	Źródło danych/częstość pomiaru
<ul style="list-style-type: none"> Współczynnik skolaryzacji brutto na danym poziomie kształcenia w województwie (%) <ul style="list-style-type: none"> - poziom gimnazjalny - poziom średni - poziom wyższy 			GUS
<ul style="list-style-type: none"> Liczba osób obsługiwanych w obiektach opieki zdrowotnej objętych wsparciem (osoby) 	Zostanie określony po wyborze projektów	Zostanie określony po wyborze projektów	Dane beneficjentów
<ul style="list-style-type: none"> Średni wiek aparatury medycznej w zakładach opieki zdrowotnej objętych projektami (lata) 	Zostanie określony po wyborze projektów	Zostanie określony po wyborze projektów	Dane beneficjentów
<ul style="list-style-type: none"> Liczba osób korzystających z obiektów kulturalnych (odwiedzających teatry, sale koncertowe, muzea; zwiedzających obiekty dziedzictwa kulturowego) (osoby) 			Dane beneficjentów

6. Beneficjenci

- jednostki samorządu terytorialnego
- związki, porozumienia i stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego
- spółki z większościowym udziałem jednostek samorządu terytorialnego
- inne jednostki sektora finansów publicznych
- szkoły wyższe i jednostki naukowe
- organizacje pozarządowe
- zakłady opieki zdrowotnej
- kościoły i związki wyznaniowe

7. Spójność z innymi programami

Priorytet jest komplementarny względem:

- Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko: Priorytet XII „Kultura i dziedzictwo narodowe” - Działanie 12.1 „Ochrona i zachowanie dziedzictwa kulturowego o znaczeniu ponadregionalnym”, Działanie 12.2 „Rozwój oraz poprawa stanu infrastruktury kultury o znaczeniu ponadregionalnym”; Priorytet

XIII „Infrastruktura ratownictwa medycznego” - Działanie 13.1 „Rozwój systemu ratownictwa medycznego”

- Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki: Priorytet I: „Zatrudnienie i integracja społeczna”, Priorytet III: „Wysoka jakość edukacji odpowiadająca wymogom rynku pracy”, Priorytet V: „Profilaktyka, promocja i poprawa stanu zdrowia społeczeństwa”, Priorytet VIII: „Rozwój wykształcenia i kompetencji w regionach”
- Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich 2007 – 2013: Działanie 3.3 „Odnowa i rozwój wsi”

Priorytet 6. Pomoc techniczna

1. Cele priorytetu

Celem priorytetu jest budowa i wsparcie systemu administracyjnego ułatwiającego efektywne wykorzystanie środków strukturalnych w ramach programu.

Cel główny osiągnąć będzie przez realizację następujących celów szczegółowych:

- Zwiększenie skuteczności administracji publicznej w zakresie wdrażania WRPO poprzez zapewnienie odpowiedniej liczby wykwalifikowanych kadr oraz odpowiednich warunków pracy
- Zapewnienie sprawnego funkcjonowania systemu naboru, wyboru oraz wdrażania projektów
- Zapewnienie skuteczności kontroli wykorzystania środków
- Promocję oraz upowszechnianie informacji o realizacji RPO
- Wzmocnienie zdolności aplikacyjnych beneficjentów
- Obsługa Komitetu Monitorującego RPO
- Przygotowanie raportów, analiz badań oraz korzystanie z ekspertów zewnętrznych w celu optymalizacji systemu wdrażania Programu.

2. Uzasadnienie i opis

Funkcja Instytucji Zarządzającej Regionalnym Programem Operacyjnym dla Województwa Wielkopolskiego, jaką samorząd województwa będzie pełnił w okresie programowania 2007-2013 zmusza do zapewnienia odpowiedniego potencjału organizacyjnego, instytucjonalnego i osobowego, a także odpowiednich działań informacyjnych i promocyjnych w celu efektywnego wykorzystania środków strukturalnych. Niezbędne jest także wzmocnienie zdolności beneficjentów do aplikowania o środki.

Doświadczenia z wdrażania funduszy strukturalnych w województwie wskazują na istotne znaczenie w tym procesie czynnika ludzkiego. Zasoby ludzkie są bowiem podstawą funkcjonowania każdego systemu wdrażania pomocy strukturalnej. Dlatego też w ramach Priorytetu Pomoc Techniczna realizowane będą zadania zmierzające do wzmocnienia kadr w instytucjach i jednostkach organizacyjnych zaangażowanych w realizację Programu, podniesienie kwalifikacji zawodowych tych kadr oraz zapewnienie im właściwych warunków pracy.

W celu zwiększenia świadomości społecznej na temat możliwości korzystania ze środków strukturalnych, w ramach Priorytetu realizowane będą różnego rodzaju działania informacyjne dla potencjalnych beneficjentów (m.in. konferencje, seminaria, konsultacje, szkolenia, kampanie informacyjne) oraz promocyjne takie jak m.in. wydawnictwa, publikacje w mediach lokalnych, materiały reklamowe, imprezy promocyjne.

Sprawne wykorzystanie środków funduszy strukturalnych w ramach RPO wymagało będzie również pozyskiwania stosownych analiz i studiów przygotowywanych przez np. ośrodki akademickie oraz wsparcia eksperckiego przy np. merytorycznej ocenie projektów. Niezbędne będzie również zapewnienie wsparcia w zakresie organizacji prac różnych ciał zaangażowanych w realizację Programu, np. Komitetu Monitorującego, a także organizacji różnego typu narzędzi informatycznych, itp. usprawniających system realizacji Programu.

Działania realizowane w ramach priorytetu będą skierowane na wsparcie realizacji WR-PO na lata 2007-2013, działań informacyjnych i promocyjnych tego Programu oraz zapewnienia ciągłości programowania na lata 2014-2018.

3. Kategorie interwencji

Kod kategorii interwencji	Kategorie interwencji
	Pomoc techniczna
85	Przygotowanie, wdrażanie, skutki i kontrola
86	Ewaluacja, studia, konferencje, publikacje

4. Spodziewane rodzaje projektów

Pola interwencji	Typy projektów
Zatrudnienie kadr i wyposażenie instytucji przygotowujących i realizujących program	Zatrudnienie pracowników zaangażowanych w realizację Programu oraz uczestniczących w procesie programowania na lata 2014-2018 Wyposażenie stanowisk pracy dla osób zaangażowanych w realizację Programu oraz uczestniczących w procesie programowania na lata 2014-2018
Promocja, informacja i szkolenia	Promocja Programu Projekty związane z podnoszeniem kwalifikacji pracowników zaangażowanych w realizację Programu oraz uczestniczących w procesie programowania na lata 2014-2018 Działania informacyjne Szkolenia dla beneficjentów
Analizy, studia, przygotowanie systemów wspomagających zarządzanie (system informatyczny, bazy danych, itp.)	Ekspertyzy, analizy, opracowania na potrzeby realizacji Programu oraz procesu programowania na lata 2014-2018 Systemy informatyczne Bazy danych Obsługa Regionalnego Komitetu Monitorującego Pomoc ekspertów zewnętrznych

5. Efekty realizacji

a) Produkty

Nazwa wskaźnika	Wartość w roku bazowym	Zakładana wartość w roku docelowym	Źródło danych/częstość pomiaru
<ul style="list-style-type: none"> Liczba zatrudnionych przy przygotowaniu i wdrażaniu Programu, współfinansowanych ze środków pomocy technicznej (osoby) 	0		Dane beneficjentów
<ul style="list-style-type: none"> Liczba zrealizowanych projektów promocyjno-informacyjnych współfinansowanych ze środków pomocy technicznej (szt.) 			Dane beneficjentów
<ul style="list-style-type: none"> Liczba szkoleń współfinansowanych ze środków pomocy technicznej (szt.) 			Dane beneficjentów
<ul style="list-style-type: none"> Liczba jednostek sprzętu zakupionego na potrzeby wdrażania Programu współfinansowanych ze środków pomocy technicznej (szt.) 			Dane beneficjentów
<ul style="list-style-type: none"> Liczba zleconych opracowań współfinansowanych ze środków pomocy technicznej (szt.) 			Dane beneficjentów

b) Rezultaty

Nazwa wskaźnika	Wartość w roku bazowym	Zakładana wartość w roku docelowym	Źródło danych/częstość pomiaru
<ul style="list-style-type: none"> Liczba osób zaangażowanych we wdrażanie Programu, objętych szkoleniami współfinansowanymi ze środków pomocy technicznej (osoby) 			Dane beneficjentów
<ul style="list-style-type: none"> Liczba egzemplarzy publikacji promocyjno-informacyjnych nt. Programu współfinansowanych ze środków pomocy technicznej (szt.) 			Dane beneficjentów
<ul style="list-style-type: none"> Liczba osób uczestniczących w szkoleniach dla beneficjentów współfinansowanych ze środków pomocy technicznej (osoby) 			Dane beneficjentów

6. Beneficjenci

- Instytucja Zarządzająca WRPO
- Instytucje Pośredniczące
- Instytucje Wdrażające
- Inne instytucje uczestniczące we wdrażaniu Programu

7. Spójność z innymi programami

Priorytet jest komplementarny względem:

- Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna

6. Plan finansowy

W ramach realizacji Regionalnego Programu Operacyjnego dla Województwa Wielkopolskiego na lata 2007-2013 zostanie zaangażowane 1561,7 mln euro, z czego środki Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego stanowiąc będą 1127 mln euro, a krajowy wkład publiczny 137,2 mln euro.

W projekcie niniejszego Programu przyjęto wkład Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w odniesieniu do ogólnej kwoty kwalifikowanych wydatków obejmujących wydatki publiczne i prywatne. Wielkość środków prywatnych zaangażowanych we współfinansowanie Programu została wstępnie oszacowana na poziomie 297,5 mln euro.

Szacunki dotyczące zarówno publicznego jak i prywatnego wkładu krajowego zostaną zweryfikowane w wyniku dalszych prac nad Regionalnym Programem Operacyjnym.

Zgodnie z wytycznymi projektu Narodowej Strategii Spójności na lata 2007-2013 co najmniej 1/3 alokacji EFRR została przeznaczona na wsparcie rozwoju przedsiębiorczości (Priorytet I).

Projekt podziału środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego na poszczególne priorytety przedstawia poniższa tabela.

Priorytety RPO dla Województwa Wielkopolskiego na lata 2007-2013	Środki EFRR	
	w mln €	w %
Priorytet I Potencjał gospodarczy regionu	371,90	33,0%
Priorytet II Infrastruktura o podstawowym znaczeniu dla rozwoju	416,98	37,0%
Priorytet III Środowisko	112,70	10,0%
Priorytet IV Restrukturyzacja i wzmocnienie potencjałów rozwojowych	48,46	4,3%
Priorytet V Infrastruktura dla kapitału ludzkiego	86,78	7,7%
Priorytet VI Pomoc techniczna	33,81	3,0%
Rezerwa	56,35	5,0%
Ogółem	1 126,98	100,0%

Zgodnie z wytycznymi zawartymi w rozdziale II projektu Rozporządzenia ogólnego dotyczących przygotowania Programu Operacyjnego dokonano indykatywnego podziału środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego na kategorie interwencji w poszczególnych priorytetach Regionalnego Programu Operacyjnego⁴

Podział środków wg Priorytetów i kategorii interwencji w ramach WRPO na lata 2007-2013

Kod	Kategorie interwencji	Kategoria "lizbońska" (T/N)	Udział % w priorytecie	Wkład EFRR (mln €)	Wydatki „lizbońskie” (mln €)
Priorytet I Potencjał gospodarczy regionu				371,9	339,5
Badania i rozwój technologii (B+RT), innowacje i przedsiębiorczość				319,8	
3	Transfer technologii i doskonalenie sieci współpracy między MŚP, pomiędzy MŚP a innymi podmiotami gospodarczymi i uczelniami, wszelkiego rodzaju instytucjami szkolnictwa policealnego, administracją regionalną, ośrodkami badawczymi oraz „biegunami nauki i technologii” (parkami naukowymi i technologicznymi, technopolami)	T	6,5	24,2	24,2
4	Wspieranie badań i rozwoju technologicznego, w szczególności dla MŚP (w tym dostęp do usług związanych z badaniami i rozwojem technologicznym w ośrodkach badawczych)	T	1,5	5,6	5,6
5	Zaawansowane usługi wsparcia dla przedsiębiorstw i grup przedsiębiorstw	T	9,0	33,5	33,5
6	Pomoc udzielana MŚP na cele promocji produktów i procesów produkcyjnych przyjaznych dla środowiska (wprowadzenie skutecznego systemu zarządzania środowiskiem, przyjęcie i wykorzystanie technologii zapobiegania zanieczyszczeniom, włączenie czystych technologii do działalności produkcyjnej przedsiębiorstw)	T	9,5	35,3	35,3
7	Inwestycje w przedsiębiorstwa bezpośrednio związane z badaniami i innowacjami (technologie innowacyjne, tworzenie nowych przedsiębiorstw przez uczelnie, istniejące ośrodki badawcze i rozwoju technologicznego, przedsiębiorstwa itp.)	T	16,5	61,4	61,4
8	Inne inwestycje w przedsiębiorstwa	T	32,5	120,9	120,9
9	Inne działania służące stymulowaniu innowacji i przedsiębiorczości w MŚP	T	10,5	39,0	39,0
Społeczeństwo informacyjne				18,6	
10	Infrastruktura telekomunikacyjna (w tym sieci szerokopasmowe)	T	1,0	3,7	3,7
14	Usługi i aplikacje dla MŚP (handel drogą elektroniczną, edukacja i szkolenia, tworzenie sieci itp.)	T	2,0	7,4	7,4
15	Inne działania mające na celu poprawę dostępu MŚP do ICT i ich wydajne wykorzystanie	T	2,0	7,4	7,4
Transport				8,6	
16	Trasy kolejowe	T	0,3	1,1	1,1
23	Drogi regionalne/lokalne	N	2,0	7,4	0,0
Energetyka				8,9	
33	Energia elektryczna	N	1,2	4,5	0,0
35	Gaz ziemny	N	1,2	4,5	0,0
Ochrona środowiska i zapobieganie zagrożeniom				16,0	
45	Woda pitna (zarządzanie i dystrybucja)	N	2,0	7,4	0,0
46	Wody użytkowe (oczyszczanie)	N	2,3	8,6	0,0

⁴ Zgodnie z wymogami art. 36 ust. 1 lit. d) projektu rozporządzenia ustanawiającego przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu społecznego i Funduszu Spójności

Priorytet II Infrastruktura o podstawowym znaczeniu dla rozwoju				417,0	131,34
	Transport			338,3	
16	Trasy kolejowe	T	12,0	49,9	49,9
18	Tabory kolejowe	N	23,8	99,4	0,0
22	Drogi krajowe	N	3,8	15,8	0,0
23	Drogi regionalne/lokalne	N	32,3	134,7	0,0
25	Transport miejski	N	3,8	16,0	0,0
28	Inteligentne systemy transportowe	T	2,4	9,9	9,9
29	Lotniska	T	2,2	9,2	9,2
30	Porty	T	0,1	0,3	0,3
31	Drogi wodne śródlądowe (regionalne i lokalne)	N	0,7	3,0	0,0
	Energetyka			16,7	
33	Energia elektryczna	N	3,2	13,3	0,0
35	Gaz ziemny	N	0,8	3,3	0,0
	Ochrona środowiska i zapobieganie zagrożeniom			2,0	
52	Promocja czystego miejskiego transportu publicznego	T	0,5	2,0	2,0
	Społeczeństwo informacyjne			60,0	
10	Infrastruktura telekomunikacyjna (w tym sieci szerokopasmowe)	T	6,5	27,0	27,0
11	Technologie informacyjne i telekomunikacyjne (dostęp, bezpieczeństwo, interoperacyjność, zapobieganie zagrożeniom, badania, innowacje, treści cyfrowe itp.)	T	0,7	3,0	3,0
13	Usługi i aplikacje dla obywateli (e-zdrowie, e-administracja, e-kształcenie, e-integracja)	T	7,2	30,0	30,0
Priorytet III Środowisko				112,7	13,5
	Ochrona środowiska i zapobieganie zagrożeniom			99,2	
44	Zarządzanie odpadami komunalnymi i przemysłowymi	N	13,5	15,2	0,0
45	Woda pitna (zarządzanie i dystrybucja)	N	25,0	28,2	0,0
46	Wody użytkowe (oczyszczanie)	N	22,5	25,4	0,0
47	Jakość powietrza	N	4,5	5,1	0,0
48	Zapobieganie i zintegrowana kontrola zanieczyszczeń	N	2,3	2,5	0,0
50	Regeneracja obszarów przemysłowych i terenów skażonych	N	2,3	2,5	0,0
51	Promocja bioróżnorodności i ochrona przyrody (w tym program NATURA 2000)	N	2,0	2,3	0,0
53	Zapobieganie zagrożeniom (w tym opracowanie i wdrażanie planów i działań w celu zapobiegania zagrożeniom naturalnym i technologicznym)	N	4,0	4,5	0,0
54	Inne działania na rzecz ochrony środowiska i zapobiegania zagrożeniom	N	12,0	13,5	0,0
	Energetyka			13,5	
39	Energia odnawialna: wiatrowa	T	3,0	3,4	3,4
40	Energia odnawialna: słoneczna	T	3,0	3,4	3,4
41	Energia odnawialna: biomasa	T	3,0	3,4	3,4
42	Energia odnawialna: hydroelektryczna, geotermiczna i inne	T	3,0	3,4	3,4
Priorytet IV Restrukturyzacja i wzmocnienie potencjałów rozwojowych				48,5	0,0
	Transport			0,4	
24	Ścieżki rowerowe	N	0,9	0,4	0,0
	Turystyka			13,6	
55	Promocja zasobów naturalnych	N	11,6	5,6	0,0
56	Ochrona i waloryzacja dziedzictwa naturalnego	N	10,7	5,2	0,0
57	Inna pomoc w poprawie usług turystycznych	N	5,8	2,8	0,0
	Rewitalizacja obszarów miejskich/wiejskich			31,0	
61	Zintegrowane projekty dla odnowienia obszarów miejskich/wiejskich	N	63,9	31,0	0,0
	Inwestycje w infrastrukturę społeczną			3,4	
78	Infrastruktura mieszkaniowa	N	7,1	3,4	0,0

Priorytet V Infrastruktura dla kapitału ludzkiego				86,8	7,6
Społeczeństwo informacyjne				7,6	
13	Usługi i aplikacje dla obywateli (e-zdrowie, e-administracja, e-kształcenie, e-integracja)	T	8,8	7,6	7,6
Kultura				18,0	
58	Ochrona i zachowanie dziedzictwa kulturowego	N	13,8	12,0	0,0
59	Rozwój infrastruktury kulturalnej	N	4,6	4,0	0,0
60	Inna pomoc w poprawie usług kulturalnych	N	2,3	2,0	0,0
Inwestycje w infrastrukturę społeczną				61,2	
75	Infrastruktura edukacyjna	N	33,3	28,9	0,0
76	Infrastruktura zdrowotna	N	25,2	21,9	0,0
77	Infrastruktura opieki nad dziećmi	N	1,2	1,0	0,0
79	Inne rodzaje infrastruktury społecznej	N	10,8	9,4	0,0
Priorytet VI Pomoc techniczna				33,8	0,0
Pomoc techniczna				33,8	
85	Przygotowanie, wdrażanie, skutki i kontrola	N	70,0	23,7	0,0
86	Ewaluacja, studia, konferencje, publikacje	N	30,0	10,1	0,0
Rezerwa				56,3	
Ogółem				1 127,0	492,0
				Udział wydatków lizbońskich	43,7%

Indykatywna tabela finansowa dla Regionalnego Programu Operacyjnego dla województwa Wielkopolskiego na lata 2007-2013 w mln euro

Lata	Ogółem	Środki publiczne (UE + krajowe)	Wkład wspólnotowy						Krajowy wkład publiczny				Prywatne
			Ogółem	w tym					Ogółem	w tym			
				EFRR	ESF	FS	EFROW	EFR		Budżet państwa	Budżet jst	Inne	
	1=2+13	2=3+9	3=4+5+6+7+8	4	5	6	7	8	9=10+11+12	10	11	12	13
Priorytet I Potencjał gospodarczy regionu													
2007	100,5	55,0	53,6	53,6					1,4	0,0	1,4	0,0	45,5
2008	101,2	55,4	53,9	53,9					1,4	0,0	1,4	0,0	45,8
2009	101,2	55,4	53,9	53,9					1,4	0,0	1,4	0,0	45,8
2010	98,4	53,8	52,4	52,4					1,4	0,0	1,4	0,0	44,6
2011	98,4	53,8	52,4	52,4					1,4	0,0	1,4	0,0	44,6
2012	99,1	54,2	52,8	52,8					1,4	0,0	1,4	0,0	44,9
2013	99,1	54,2	52,8	52,8					1,4	0,0	1,4	0,0	44,9
2007-2013	697,9	381,7	371,9	371,9					9,8	0,0	9,8		316,1
Priorytet II Infrastruktura o podstawowym znaczeniu dla rozwoju													
2007	72,6	70,2	60,0	60,0					10,2	1,7	8,4	0,0	2,4
2008	73,1	70,7	60,5	60,5					10,2	1,7	8,5	0,0	2,4
2009	73,1	70,7	60,5	60,5					10,2	1,7	8,5	0,0	2,4
2010	71,1	68,8	58,8	58,8					10,0	1,7	8,3	0,0	2,4
2011	71,1	68,8	58,8	58,8					10,0	1,7	8,3	0,0	2,4
2012	71,6	69,2	59,2	59,2					10,0	1,7	8,3	0,0	2,4
2013	71,6	69,2	59,2	59,2					10,0	1,7	8,3	0,0	2,4
2007-2013	504,3	487,6	417,0	417,0					70,6	12,0	58,6		16,7

Priorytet III Środowisko													
2007	19,9	18,9	16,2	16,2					2,7	0,7	2,0	0,0	1,0
2008	20,0	19,1	16,3	16,3					2,7	0,7	2,0	0,0	1,0
2009	20,0	19,1	16,3	16,3					2,7	0,7	2,0	0,0	1,0
2010	19,5	18,5	15,9	15,9					2,6	0,7	1,9	0,0	1,0
2011	19,5	18,5	15,9	15,9					2,6	0,7	1,9	0,0	1,0
2012	19,6	18,7	16,0	16,0					2,7	0,7	2,0	0,0	1,0
2013	19,6	18,7	16,0	16,0					2,7	0,7	2,0	0,0	1,0
2007-2013	138,2	131,4	112,7	112,7					18,7	4,9	13,8		6,8
Priorytet IV Restrukturyzacja i wzmocnienie potencjałów rozwojowych													
2007	8,6	8,1	7,0	7,0					1,1	0,1	1,1	0,0	0,5
2008	8,7	8,2	7,0	7,0					1,2	0,1	1,1	0,0	0,5
2009	8,7	8,2	7,0	7,0					1,2	0,1	1,1	0,0	0,5
2010	8,4	8,0	6,8	6,8					1,1	0,1	1,0	0,0	0,5
2011	8,4	8,0	6,8	6,8					1,1	0,1	1,0	0,0	0,5
2012	8,5	8,0	6,9	6,9					1,1	0,1	1,0	0,0	0,5
2013	8,5	8,0	6,9	6,9					1,1	0,1	1,0	0,0	0,5
2007-2013	59,8	56,4	48,5	48,5					7,9	0,6	7,3		3,4
Priorytet V Infrastruktura dla kapitału ludzkiego													
2007	14,7	14,7	12,5	12,5					2,2	0,7	1,5	0,0	0,0
2008	14,8	14,8	12,6	12,6					2,2	0,7	1,6	0,0	0,0
2009	14,8	14,8	12,6	12,6					2,2	0,7	1,6	0,0	0,0
2010	14,4	14,4	12,2	12,2					2,2	0,6	1,5	0,0	0,0
2011	14,4	14,4	12,2	12,2					2,2	0,6	1,5	0,0	0,0
2012	14,5	14,5	12,3	12,3					2,2	0,7	1,5	0,0	0,0
2013	14,5	14,5	12,3	12,3					2,2	0,7	1,5	0,0	0,0
2007-2013	102,1	102,1	86,8	86,8					15,3	4,6	10,7		0,0

Priorytet VI Pomoc techniczna													
2007	5,7	5,7	4,9	4,9					0,9	0,1	0,8	0,0	0,0
2008	5,8	5,8	4,9	4,9					0,9	0,1	0,8	0,0	0,0
2009	5,8	5,8	4,9	4,9					0,9	0,1	0,8	0,0	0,0
2010	5,6	5,6	4,8	4,8					0,8	0,1	0,8	0,0	0,0
2011	5,6	5,6	4,8	4,8					0,8	0,1	0,8	0,0	0,0
2012	5,6	5,6	4,8	4,8					0,8	0,1	0,8	0,0	0,0
2013	5,6	5,6	4,8	4,8					0,8	0,1	0,8	0,0	0,0
2007-2013	39,8	39,8	33,8	33,8					6,0	0,6	5,4		0,0
Rezerwa													
2007	11,6	9,1	8,1	8,1					1,0	0,3	0,7	0,0	2,4
2008	11,6	9,2	8,2	8,2					1,0	0,3	0,7	0,0	2,5
2009	11,6	9,2	8,2	8,2					1,0	0,3	0,7	0,0	2,5
2010	11,3	8,9	7,9	7,9					1,0	0,3	0,7	0,0	2,4
2011	11,3	8,9	7,9	7,9					1,0	0,3	0,7	0,0	2,4
2012	11,4	9,0	8,0	8,0					1,0	0,3	0,7	0,0	2,4
2013	11,4	9,0	8,0	8,0					1,0	0,3	0,7	0,0	2,4
2007-2013	80,2	63,3	56,3	56,3					7,0	2,0	5,0		16,9
Ogółem													
2007	233,6	181,8	162,3	162,3					19,5	3,6	15,9	0,0	51,8
2008	235,2	183,0	163,4	163,4					19,6	3,6	16,0	0,0	52,2
2009	235,2	183,0	163,4	163,4					19,6	3,6	16,0	0,0	52,2
2010	228,7	178,0	158,9	158,9					19,1	3,5	15,6	0,0	50,7
2011	228,7	178,0	158,9	158,9					19,1	3,5	15,6	0,0	50,7
2012	230,4	179,3	160,0	160,0					19,2	3,5	15,7	0,0	51,1
2013	230,4	179,3	160,0	160,0					19,2	3,5	15,7	0,0	51,1
2007-2013	1622,3	1262,3	1127,0	1127,0	0,0	0,0	0,0	0,0	135,4	24,7	110,6	0,0	359,9

7. System wdrażania

7.1. Uwagi wstępne

Podstawowe zasady zarządzania i wdrażania programów operacyjnych, których realizacja przewidziana jest na lata 2007-2013, w tym regionalnych programów operacyjnych, przedstawione są w projekcie rozporządzenia Rady Unii ustanawiającego ogólne przepisy dla Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego i Funduszu Spójności z 21 grudnia 2005 r. Na szczeblu krajowym podstawą prawną funkcjonowania programów operacyjnych będzie przygotowywana obecnie ustawa o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (projekt z dnia 18 kwietnia 2006 roku). Dokumentem określającym założenia realizacji programów operacyjnych jest Wstępny Projekt Narodowej Strategii Ram Spójności, zaakceptowany przez Radę Ministrów w dniu 14 lutego 2006 roku.

7.2. Instytucja Koordynująca Regionalne Programy Operacyjne

Funkcja Instytucji Koordynującej Regionalne Programy Operacyjne została powierzona ministrowi właściwemu ds. rozwoju regionalnego.

Do głównych zadań Instytucji Koordynującej Regionalne Programy Operacyjne należy zapewnienie stosowania we wszystkich regionalnych programach operacyjnych jednolitych systemów zarządzania i kontroli oraz zapewnienie efektywności i prawidłowości wykorzystania środków we wszystkich regionach.

W zakresie obowiązków Instytucji Koordynującej Regionalne Programy Operacyjne leży zatem:

- 1) weryfikacja projektów programów operacyjnych pod względem ich zgodności z dokumentami wspólnotowymi i krajowymi,
- 2) negocjowanie Regionalnych Programów Operacyjnych z Komisją Europejską we współpracy z instytucjami zarządzającymi RPO,
- 3) zapewnienie jednolitości dokumentów związanych z realizacją RPO poprzez przygotowanie wytycznych dotyczących:
 - porozumień/umów pomiędzy instytucjami uczestniczącymi w systemie realizacji RPO,
 - regulaminów konkursów,
 - wzorów wniosków, umów dofinansowania oraz sprawozdań,
 - kryteriów wyboru projektów,
- 4) monitorowanie efektów wdrażania RPO w regionach.

7.3. Instytucja Zarządzająca

Funkcję Instytucji Zarządzającej Regionalnym Programem Operacyjnym dla Województwa Wielkopolskiego na lata 2007-2013 pełni Zarząd Województwa Wielkopolskiego. Zadania Instytucji Zarządzającej Regionalnym Programem Operacyjnym wynikają z zapisów projektu ogólnego rozporządzenia Rady [Art. 59] oraz regulacji krajowych. Do zadań Instytucji Zarządzającej należą:

- 1) opracowanie Regionalnego Programu Operacyjnego,
- 2) współpraca z Instytucją Koordynującą Regionalne Programy Operacyjne przy negocjacjach zapisów Programu z Komisją Europejską,
- 3) zapewnienie efektywności i poprawności zarządzania i realizacji programu operacyjnego,
- 4) zapewnienie prawidłowości wyboru projektów do finansowania, zgodnie z ustalonymi kryteriami oraz zgodnie z zasadami wspólnotowymi i krajowymi,
- 5) określenie listy wydatków kwalifikujących się do wsparcia w ramach programu operacyjnego,
- 6) zarządzanie środkami finansowymi przeznaczonymi na realizację programu operacyjnego,
- 7) opracowywanie, w razie potrzeby, propozycji zmian w programie operacyjnym,
- 8) przekazywanie Komisji Europejskiej informacji umożliwiających jej ocenę dużych projektów
- 9) kontrola prawidłowości wydatkowania środków finansowych w ramach Programu oraz zgodności z zasadami wspólnotowymi i krajowymi,
- 10) zapewnienie istnienia systemu rejestrowania i przechowywania (w formie elektronicznej) szczegółowych rejestrów księgowych dla każdego projektu w ramach Programu oraz gromadzenia danych niezbędnych dla zarządzania finansowego, monitoringu, weryfikacji, audytów i oceny,
- 11) ustanowienie procedur dla zapewnienia, że wszystkie dokumenty związane z wydatkami i audytem, niezbędne dla zapewnienia właściwej ścieżki audytu, są prawidłowo przechowywane,
- 12) zapewnienie otrzymywania przez instytucję certyfikującą wszystkich niezbędnych informacji o procedurach i weryfikacjach prowadzonych w związku z wydatkami, dla potrzeb certyfikacji,
- 13) zapewnienie stosowania przez wszystkie instytucje zaangażowane w realizację Programu odrębnych systemów księgowania, zgodnie z wymogami Komisji Europejskiej,
- 14) zapewnienie przeprowadzenia ocen (ewaluacji) Programu oraz jej zgodności z normami jakości uzgodnionymi przez Komisję Europejską i ministra właściwego do spraw rozwoju regionalnego,
- 15) powołanie i kierowanie pracą Komitetu Monitorującego Program oraz zapewnienie wymaganych dokumentów umożliwiających monitorowanie realizacji Programu,
- 16) przygotowywanie oraz przekazywanie Komisji Europejskiej zatwierdzonych przez komitet monitorujący sprawozdań rocznych i końcowych na temat postępów realizacji Programu oraz wszelkich dodatkowych informacji wymaganych przez ministra właściwego do spraw rozwoju regionalnego, Komisję Europejską lub przepisy prawa,
- 17) kontrola systemu realizacji Programu,
- 18) odzyskiwanie kwot nienależnie wypłaconych oraz prowadzenie rejestru tych kwot,
- 19) zapewnienie zgodności z wymogami informacji i promocji.

7.4. Instytucja Pośrednicząca

Na obecnym etapie prac nad Regionalnym Programem Operacyjnym dla Województwa Wielkopolskiego na lata 2007-2013 Zarząd Województwa Wielkopolskiego przewiduje delegowanie części zadań Instytucji Zarządzającej RPO innej instytucji lub instytucjom. Będzie to dotyczyło zadań związanych z wdrażaniem Priorytetu I „Zwiększenie konkurencyjności gospodarki”. Zakres delegacji zostanie określony w porozumieniu pomiędzy Instytucją Zarządzającą RPO a Instytucją Pośredniczącą.

7.5. Ocena i wybór projektów

- 1) Przewiduje się odrębne tryby wyboru dla następujących typów projektów:
 - a) projektów, będących jednocześnie działaniami (jeden kompleksowy projekt regionalny, realizowany przez jednego beneficjenta lub konsorcjum) – uchwała zarządu Województwa o wyborze działania,
 - b) projektów kluczowych, strategicznych dla województwa, wybieranych uchwałą Zarządu Województwa, na podstawie ogólnych kryteriów ustalanych wcześniej przez Zarząd (skala finansowa, zasięg oddziaływania, liczba beneficjentów),
 - c) dla projektów infrastrukturalnych, wybieranych w drodze konkursu.
- 2) Konkurs
Etapy procedowania:
 - uchwała Zarządu Województwa o konkursie (kryteria dostępu, beneficjenci, forma i treść wniosku),
 - przyjmowanie wniosków – ocena formalna (kompletność i forma wniosku),
 - odrzucenie wniosków niezgodnych ze strategią oraz RPO
 - ocena merytoryczna wniosku – efektywność (środowiskowa, ekonomiczna, gospodarcza lub społeczna w zależności od rodzaju projektu),
 - utworzenie listy rankingowej na podstawie wskaźników oceny efektywności,
 - uchwała Zarządu Województwa o akceptacji wniosków z listy rankingowej – podstawa do prac beneficjentów nad projektem,
 - przyjęcie i ocena merytoryczno-techniczna kompletnego projektu,
 - ocena zgodności projektu z założeniami określonymi we wniosku, do 15 % zmian – akceptacja, powyżej 15 % zmian – odrzucenie (projekt po korekcie może startować w następnym konkursie),
 - podpisanie umowy.

7.6. Zarządzanie finansowe i kontrola

7.6.1. Przepływy finansowe

Środki przekazywane przez Komisję Europejską na rzecz programów operacyjnych zostaną włączone do budżetu państwa jako jego dochody. Środki na wydatki służące finansowaniu projektów w ramach Regionalnych Programów Operacyjnych zgodnie z zasadami realizacji budżetu państwa, w ramach rocznych limitów określonych w ustawie budżetowej, będą przekazywane wojewodom.

W ramach RPO Wojewoda będzie przekazywał środki na płatności do Instytucji Zarządzającej w formie dotacji, na podstawie okresowych prognoz wydatków przekazywanych przez Instytucję Zarządzającą.

7.6.2. Jednostka Certyfikująca

Zgodnie z art. 60 Ogólnego rozporządzenia Rady Unii Jednostka Certyfikująca odpowiedzialna jest za:

- 1) sporządzanie i składanie Komisji poświadczonych zestawień wydatków i wniosków płatniczych,
- 2) poświadczanie, że zestawienie wydatków jest poprawne, opracowane przy pomocy rzetelnych systemów rachunkowości i oparte na weryfikowalnych dokumentach źródłowych,
- 3) poświadczanie, że zadeklarowane wydatki są zgodne ze stosownymi zasadami wspólnotowymi i krajowymi,
- 4) zapewnianie do celów certyfikacji, że otrzymał od organu zarządzającego odpowiednie informacje odnośnie do procedur i weryfikacji prowadzonych w związku z wydatkami ujętymi w zestawieniach wydatków,
- 5) uwzględnianie do celów certyfikacji wyników wszelkich audytów przeprowadzanych przez organ kontroli lub na jego odpowiedzialność,
- 6) prowadzenie w formie elektronicznej zapisów księgowych dotyczących wydatków zgłaszanych Komisji,
- 7) prowadzenie rejestru kwot kwalifikujących się do windykacji i kwot wycofanych po anulowaniu całego lub części wkładu finansowego w dane działanie. Windykowane kwoty są zwracane do budżetu ogólnego Unii Europejskiej przed zamknięciem programu operacyjnego poprzez potrącenie ich z następnego zestawienia wydatków.

Za certyfikację wydatków ponoszonych w ramach wszystkich programów operacyjnych odpowiedzialna będzie odrębna komórka organizacyjna utworzona w strukturze Ministerstwa Rozwoju Regionalnego. Przewiduje się, że Minister Rozwoju Regionalnego w odniesieniu do regionalnych programów operacyjnych deleguje część uprawnień instytucji certyfikują-

cej regionalnym instytucjom certyfikującym – wojewodom. Zakres delegacji będzie określony w stosownym porozumieniu.

7.6.3. Instytucja audytora

Funkcję instytucji audytowej dla wszystkich programów operacyjnych pełni Generalny Inspektor Kontroli Skarbowej. W przypadku prowadzenie audytu regionalnych programów operacyjnych GIKS posiłkuje się Urzędami Kontroli Skarbowej rozmieszczonymi w poszczególnych województwach. Zadania instytucji audytowej obejmują:

- 1) przedstawienie Komisji w terminie 9 miesięcy od zatwierdzenia programu operacyjnego strategii audytu obejmującej podmioty dokonujące audytów, stosowną metodologię, metody kontroli wrywkowej dla potrzeb audytu oraz indykatorywny plan audytu,
- 2) zapewnienie prowadzenia audytów w celu weryfikacji skutecznego funkcjonowania systemu zarządzania i kontroli programu operacyjnego,
- 3) przygotowanie raportu z oceny zgodności systemu zarządzania i kontroli programu operacyjnego,
- 4) zapewnienie prowadzenia audytów projektów na stosownej próbie, w celu weryfikacji zgłaszanych wydatków,
- 5) przygotowanie dla KE corocznych raportów oraz raportu końcowego z kontroli zawierających wyniki audytów przeprowadzonych w danym roku zgodnie ze strategią audytu oraz przedstawiających ewentualne stwierdzone braki w systemie zarządzania i kontroli programu operacyjnego,
- 6) coroczne przygotowanie, na podstawie kontroli i audytów przeprowadzonych na odpowiedzialność instytucji audytowej, opinii stwierdzającej czy system zarządzania i kontroli daje uzasadnioną pewność, iż deklaracje wydatków przedkładane komisji Europejskiej są poprawne i czy transakcje, których one dotyczą, są poprawne i zgodne z prawem,
- 7) coroczne przedstawianie, w uzasadnionych przypadkach deklaracji częściowego zamknięcia zawierającego ocenę zgodności z prawem i prawidłowości stosownych wydatków,
- 8) przedłożenie do Komisji Europejskiej deklaracji zamknięcia pomocy.

Generalny Inspektor Kontroli Skarbowej będzie odpowiedzialny za zapewnienie prawidłowej i efektywnej realizacji pogłębionej kontroli finansowej, w szczególności poprzez:

- 1) przygotowanie wytycznych i procedur dotyczących prowadzenia audytu i kontroli we wszystkich instytucjach odpowiedzialnych za realizację programów operacyjnych,
- 2) przygotowanie ogólnej strategii audytu dla wszystkich programów operacyjnych,
- 3) sprawdzenie funkcjonowania systemu i stosowania procedur we wszystkich instytucjach zaangażowanych we wdrażanie programów operacyjnych,
- 4) przygotowanie lub zlecenie przygotowania oceny zgodności.

7.6.4. Audyt wewnętrzny

Komórka audytu wewnętrznego działa na podstawie ustawy z dnia 30 czerwca 2005 r. o finansach publicznych (Dz. U. Nr 249, poz. 2104 z późn. zm.). Nie jest zaangażowana w

działalność operacyjną Instytucji Zarządzającej. Pełni funkcję ciała doradczego, zapewniając o prawidłowym funkcjonowaniu systemu zarządzania i kontroli.

7.7. Monitorowanie realizacji Programu i sprawozdawczość

Komisja Europejska nakłada na państwa członkowskie obowiązek monitorowania wydatków i efektów rzeczowych wdrażania programów operacyjnych w celu racjonalnego, sprawnego i efektywnego wykorzystania środków strukturalnych.

Monitorowanie jest to proces systematycznego zbierania, raportowania i interpretowania danych opisujących postęp i efekty programu (wskaźniki). Monitoring spełnia m.in. rolę systemu wczesnego ostrzegania o ewentualnych nieprawidłowościach.

W monitorowaniu biorą udział wszystkie podmioty zaangażowane we wdrażanie programu.

7.7.1. Monitoring rzeczowy i finansowy

Monitoring rzeczowy dostarcza danych obrazujących postęp we wdrażaniu Programu oraz umożliwiających ocenę jego wykonania w odniesieniu do postawionych w nim celów.

Monitoring finansowy dostarcza danych dotyczących finansowych aspektów realizacji Programu, będących podstawą do oceny sprawności wydatkowania przeznaczonych na niego środków.

Monitoring wskaźników finansowych jest o tyle istotnym elementem wdrażania programów operacyjnych, iż pełni on podstawową funkcję zarządzania finansowego programem i realizowanymi w jego ramach projektami.

Monitorowanie rzeczowe i finansowe odbywa się zasadniczo na podstawie dostarczanych sprawozdań z realizacji: okresowych, rocznych i końcowych.

Sprawozdawczość

System sprawozdawczości ma na celu bieżący i periodyczny przepływ informacji, co pozwala na weryfikację nieprawidłowości w procesie wdrażania i monitorowania Programu.

Sprawozdania zawierają m.in. informacje na temat postępu rzeczowego i finansowego realizacji projektu/działania lub Programu.

Zgodnie z zapisami rozporządzenia ogólnego Rady Instytucja Zarządzająca przekazuje Komisji Europejskiej roczne sprawozdanie z realizacji Programu oraz sprawozdanie końcowe z wykonania Programu.

7.7.2. Regionalny Komitet Monitorujący

Komitet Monitorujący powoływany jest w ciągu trzech miesięcy od podjęcia decyzji zatwierdzającej Program.

Głównym zadaniem Komitetu jest weryfikacja efektywności i jakości wdrażania Programu. W tym celu zgodnie z zapisami art. 64 ogólnego rozporządzenia Rady przyznane mu zostały m.in. następujące uprawnienia:

- zatwierdzanie kryteriów wyboru określonych w ramach Programu,
- regularne kontrolowanie postępów w realizacji określonych celów Programu,
- rozpatrywanie propozycji przesunięć środków finansowych w ramach priorytetów i działań Programu,
- zatwierdzanie sprawozdań rocznych z realizacji Programu i sprawozdania końcowego z wykonania Programu,
- zbieranie informacji o wynikach raportów kontroli rocznej i innych uwagach Komisji na temat raportu,
- przedkładanie Instytucji Zarządzającej propozycji zmian do Programu Operacyjnego celem poprawy zarządzania Programem,
- rozpatrywanie i zatwierdzanie zmian planu działań informacyjnych i promocyjnych w ramach Programu Operacyjnego.

W celu zapewnienia efektywnej realizacji poszczególnych priorytetów programu operacyjnego Komitet Monitorujący może powołać podkomitety monitorujące, określając szczegółowy zakres ich działań.

7.8. Ocena

Obowiązek przeprowadzania oceny Programu Operacyjnego wynika z zapisów Art. 45 ogólnego rozporządzenia Rady. Zgodnie z zapisami rozporządzenia oceny mają na celu poprawę jakości, efektywności i spójności pomocy Funduszy Strukturalnych i wdrażania programów operacyjnych. Innym ich celem jest ocena ich wpływu z punktu widzenia strategicznych celów wspólnotowych, Artykułu 158 Traktatu oraz specyficznych problemów strukturalnych dotyczących poszczególne państwa członkowskie i regiony, uwzględniając potrzebę zrównoważonego rozwoju i odpowiednie prawodawstwo wspólnoty dotyczące wpływu na środowisko naturalne i strategicznej oceny środowiska. Ocena może mieć charakter strategiczny w celu dokonania analizy postępu Programu w odniesieniu do krajowych i wspólnotowych priorytetów. Może mieć też charakter operacyjny, w celu wspierania monitorowania Programu. Oceny prowadzi się przed, w trakcie i po okresie programowania. Za prowadzenie oceny programu operacyjnego odpowiada instytucja zarządzająca, a w jej ramach utworzona specjalnie w tym celu jednostka ewaluacyjna. Jej zadania obejmują:

- 1) opracowanie planu oceny obejmującego różne fazy realizacji programu,
- 2) zapewnienie przeprowadzenia oceny szacunkowej – przed rozpoczęciem realizacji programu (ewaluacja ex-ante). Celem oceny ex-ante jest optymalizacja alokacji środków budżetowych Programu Operacyjnego i poprawa jakości programowania. W ramach tej oceny są określone średnio- i długookresowe potrzeby, cele realizacyjne, spodziewane wyniki i cele ilościowe. Także - jeśli to konieczne - określana jest spójność strategii za-

proponowanej dla regionu, wartość dodana z tytułu pomocy wspólnotowej, stopień uwzględnienia priorytetów wspólnotowych, wnioski wyciągnięte z poprzedniego okresu programowania oraz jakość zastosowanych procedur wdrażania, monitorowania, oceny i zarządzania finansami,

- 3) zapewnienie przeprowadzenia ocen związanych z monitorowaniem realizacji programu, w szczególności w przypadku gdy monitorowanie wykazuje znaczące odstępstwa od początkowo określonych celów lub gdy zgłoszone są propozycje zmian w programie,
- 4) współpracę z Komisją Europejską przy wykonywanych przez Komisję ocenach strategicznych ,
- 5) współpracę z Komisją Europejską przy ocenach związanych z monitorowaniem realizacji Programu, wykonywanych z inicjatywy Komisji,
- 6) współpracę z Komisją Europejską przy ocenie na zakończenie Programu (ewaluacja ex-post).

Badania ewaluacyjne powinny być realizowane przez niezależne podmioty zewnętrzne, a wyniki ewaluacji udostępniane opinii publicznej oraz przekazywane do Krajowej Jednostki Oceny usytuowanej w Ministerstwie Rozwoju Regionalnego. Jednostki ewaluacyjne utworzone w strukturach instytucji zarządzających programami operacyjnymi zobowiązane są do współpracy z Krajową Jednostką Oceny zakresie opracowania planów ewaluacji oraz uwzględniania wytycznych metodologicznych KJO.

7.9. Informacja i promocja

Instytucja Zarządzająca jest odpowiedzialna za zapewnienie odpowiedniej informacji i promocji Programu Operacyjnego. Informacja i promocja ma służyć określeniu roli Wspólnoty oraz zapewnić przejrzystość pomocy udzielanej ze środków polityki spójności. Informacja i promocja musi odpowiadać wymogom określonym w odpowiednim rozporządzeniu wspólnotowym.

Instytucja koordynująca informację i promocję Narodowej Strategii Spójności przygotowuje we współpracy z instytucjami zarządzającymi programami operacyjnymi Strategię Komunikacji, na podstawie której instytucje zarządzające opracują plany działań w zakresie informacji i promocji programu.

8. Słownik pojęć

SŁOWNIK POJĘĆ

Pojęcie	Objaśnienie
Analiza SWOT	Metoda pozwalająca przeanalizować atuty i słabości regionu wobec szans i zagrożeń stwarzanych przez otoczenie. Skrót SWOT pochodzi od pierwszych liter angielskich słów: strenghts (mocne strony), weaknesses (słabe strony), opportunities (szanse) i threats (zagrożenia).
Audyt	Ogół działań, poprzez które uzyskuje się niezależną ocenę funkcjonowania instytucji, legalności, gospodarności, celowości, rzetelności; audyt jest zazwyczaj wykonywany przez odrębną komórkę, podporządkowaną bezpośrednio kierownikowi instytucji lub przez podmiot zewnętrzny.
Beneficjent	Podmiot, organ lub przedsiębiorstwo, publiczny lub prywatny, odpowiedzialny za wdrażanie działań. W przypadku systemów pomocy publicznej, w rozumieniu artykułu 87 Traktatu, beneficjentami są podmioty publiczne lub prywatne realizujące indywidualne działanie oraz odbiorcy pomocy publicznej.
Cel generalny	Cel określający perspektywę, w której pomoc ma zostać udzielona, w tym ogólną strategię pomocy, a także niektóre cele szczegółowe.
Cele polityki strukturalnej UE w latach 2007-2013	Cele służące osiągnięciu spójności społeczno-gospodarczej Unii Europejskiej. W latach 2007-2013 są to: - Cel 1 - Konwergencja, - Cel 2 – Konkurencyjność i zatrudnienie w regionach, - Cel 3 – Współpraca terytorialna.
Dobro publiczne	Poprzez dobro publiczne rozumie się dobro powszechnie dostępne, dostarczane w takiej samej ilości i takiej samej jakości wszystkim konsumentom znajdującym się w strefie jego oddziaływania np. infrastruktura edukacyjna, infrastruktura służby zdrowia, czyste powietrze, publiczna telewizja.
Dokumenty programowe (operacyjne)	Dokumenty w postaci programów opracowywane dla potrzeb wydatkowania środków wstępnie przyznanych (alokowanych) danemu obszarowi lub sektorowi przez Komisję Europejską w ramach funduszy strukturalnych. Określają w szczególności cele i główne kierunki wydatkowania środków na podstawie analizy aktualnej sytuacji i trendów rozwojowych danego obszaru lub sektora, kryteria i sposoby realizacji konkretnych projektów, osoby i instytucje odpowiedzialne za wykonanie określonych zadań oraz szacowaną wielkość i rozbić środków z uwzględnieniem współfinansowania ze wszystkich osiągalnych źródeł budżetowych.

Pojęcie	Objaśnienie
Duże projekty	Projekty, których koszt realizacji został określony na poziomie 25 mln euro (sektor ochrony środowiska) i 50 mln euro dla pozostałych sektorów. Projekty takie są przekazywane do KE w celu potwierdzenia przez nią wysokości wkładu funduszu.
Działanie	Projekt, lub grupa projektów, wybrany przez instytucję zarządzającą danego programu operacyjnego lub w ramach jej obowiązków zgodnie z kryteriami ustanowionymi przez komitet monitorujący i wdrażany przez jednego lub więcej beneficjentów, pozwalający na osiągnięcie celów priorytetu, do którego się ono odnosi.
Efekt makroekonomiczny	Efekt, jaki wywiera realizacja programów współfinansowanych z funduszy strukturalnych na podstawowe wskaźniki makroekonomiczne.
EQUAL	W okresie programowania 2000-2006 Inicjatywa Wspólnotowa finansowana ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego będąca częścią strategii Unii Europejskiej na rzecz stworzenia większej liczby lepszych miejsc pracy i zapewnienia szerokiego do nich dostępu. EQUAL to nowe sposoby rozwiązywania problemu dyskryminacji na rynku pracy.
Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego (EFRR)	Jeden z funduszy strukturalnych, którego zadaniem jest zmniejszanie dysproporcji w poziomie rozwoju regionów należących do Unii. EFRR współfinansuje realizację Celów 1, 2 i 3 Polityki Spójności UE. W szczególności fundusz ten udziela wsparcia inwestycjom produkcyjnym, rozwojowi infrastruktury, lokalnym inicjatywom rozwojowym oraz małym i średnim przedsiębiorstwom.
Europejski Fundusz Społeczny	Fundusz strukturalny, który współfinansuje realizację Celu 3 na całym obszarze Unii Europejskiej, wspiera również Cele 1 i 2. Ze środków funduszu finansowane są głównie działania poprawiające jakość zasobów ludzkich oraz instytucji rynku pracy. Zadania funduszu realizowane są w ramach pięciu obszarów wsparcia.
Ewaluacja (programu)	Oszacowanie oddziaływania pomocy strukturalnej Wspólnoty w odniesieniu do celów oraz analiza jej wpływu na specyficzne problemy strukturalne.
Ewaluacja całościowa (globalna)	Podstawowe narzędzie stosowane w polityce strukturalnej Unii Europejskiej. Przedmiotem ewaluacji globalnej jest cały program wspierany ze środków pomocowych.
Ewaluacja końcowa	Ewaluacja dokonywana po zakończeniu realizacji programu, której głównym celem jest określenie jego długotrwałych efektów, w tym wielkości zaangażowanych środków, skuteczności i efektywności pomocy. Głównym celem ewaluacji końcowej jest przede wszystkim dostarczenie informacji na temat długotrwałych efektów, powstałych w wyniku wdrażania danego programu, wraz ze sformułowaniem wniosków dotyczących kierunku polityki strukturalnej.

Pojęcie	Objaśnienie
Ewaluacja okresowa	Ewaluacja dokonywana w trakcie realizowania programu. W przypadku programów strukturalnych przeprowadzana jest w połowie okresu programowania, a jej celem jest oszacowanie stopnia osiągnięcia zakładanych celów w świetle wcześniej przeprowadzonej ewaluacji wstępnej (ex-ante), zwłaszcza pod względem dostarczonych produktów i osiągniętych rezultatów oraz określenie trafności zamierzeń w stosunku do aktualnych trendów społeczno-gospodarczych. Wyniki ewaluacji okresowej służą ewentualnym modyfikacjom dokumentów programowych. Dostarczone za jej sprawą informacje powinny być wykorzystane przy przygotowaniu programu na następny okres programowania.
Ewaluacja wstępna [Ex-ante]	Ewaluacja przeprowadzana przed rozpoczęciem realizacji programu. Jej podstawowym zadaniem jest zweryfikowanie długoterminowych efektów wsparcia, zawartych w przygotowanych dokumentach programowych. Zasadniczym celem ewaluacji wstępnej jest zwiększenie jakości dokumentów programowych poprzez udział w procesie programowania podmiotu niezależnego od instytucji programującej. Ewaluacja wstępna ma zapewnić, iż środki przeznaczane na realizację polityki zmniejszania różnic w poziomie rozwoju pomiędzy poszczególnymi regionami Unii Europejskiej zostaną wykorzystane w sposób gwarantujący osiągnięcie najlepszych efektów.
Fundusz Spójności (Kohezyj)	Instrument ekonomiczno-polityczny Komisji Europejskiej, nie należący do funduszy strukturalnych i wdrażany na poziomie wybranych państw, a nie regionów. Jego celem jest ułatwienie integracji słabiej rozwiniętych krajów poprzez budowę m.in. wielkich sieci transportowych oraz obiektów infrastruktury ochrony środowiska o dużym obszarze oddziaływania.
Fundusze Przedakcesyjne	Środki bezzwrotnej pomocy finansowej udzielanej przez UE krajom kandydującym. Ich głównym celem jest przygotowanie tych krajów do członkostwa w UE oraz pomoc w wyrównywaniu różnic gospodarczych. Do instrumentów funkcjonujących w ramach tych funduszy zaliczone zostały: PHARE, ISPA, SAPARD.
Fundusze strukturalne	Zasób finansowy UE umożliwiający pomoc w restrukturyzacji i modernizacji gospodarki krajów członkowskich drogą interwencji w kluczowych sektorach i regionach (poprawa struktury). Na fundusze strukturalne w okresie programowania 2007-2013 składają się: Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego (EFRR) i Europejski Fundusz Społeczny (EFS).

Pojęcie	Objaśnienie
Inicjatywy Wspólnoty	Programy finansowane z funduszy Strukturalnych, mające na celu rozwiązanie problemów występujących na terenie całej Unii Europejskiej. Liczba i charakter Inicjatyw Wspólnotowych ulegają zmianom w zależności od zidentyfikowanych problemów mających wpływ na funkcjonowanie Unii Europejskiej. W latach 2000-2006 są to: EQUAL, INTERREG, LEADER, URBAN. W tym okresie programowania w Polsce wdrażane będą tylko Inicjatywy EQUAL i INTERREG. Natomiast w okresie programowania 2007-2013 inicjatywy te ulegną likwidacji.
Innowacyjność	Zdolność przedsiębiorstw do tworzenia i wdrażania innowacji oraz faktyczna umiejętność wprowadzania nowych i zmodernizowanych wyrobów, nowych lub zmienionych procesów technologicznych lub organizacyjno - technicznych.
Instytucja Pośrednicząca	Jednostka publiczna lub prywatna lub usługi podlegające władzom właściwym ds. zarządzania lub płatności, na które instytucja zarządzająca deleguje część uprawnień
Instytucja Wdrażająca	Podmiot publiczny lub prywatny, odpowiedzialny za realizację działania w ramach programu operacyjnego na podstawie umowy z instytucją zarządzającą.
Instytucja Zarządzająca	Instytucja lub organ publiczny lub prywatny, wyznaczony przez państwo członkowskie na poziomie krajowym, regionalnym lub lokalnym, lub też państwo członkowskie, o ile sam sprawuje funkcje zarządzania pomocą, odpowiedzialna za sterowanie i nadzorowanie procesu realizacji określonego dokumentu.
INTERREG	Funkcjonująca w perspektywie finansowej 2000-2006 Inicjatywa Wspólnotowa finansowana ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, której celem jest wspieranie współpracy przygranicznej, międzynarodowej i między- regionalnej zarówno na zewnętrznych, jak i wewnętrznych granicach Unii.
ISPA	Przedakcesyjny Instrument Polityki Strukturalnej, którego podstawowym celem było wsparcie krajów kandydujących w zakresie społecznej i gospodarczej spójności poprzez współfinansowanie dużych projektów inwestycyjnych w sektorze środowiska i transportu. Z chwilą przystąpienia Polski do Unii Europejskiej, zgodnie z załącznikiem II do Traktatu Akcesyjnego wszystkie projekty, które były przedmiotem decyzji Komisji w sprawie pomocy w ramach ISPA, a które nie zostały ukończone, są realizowane w ramach działającego na zbliżonych zasadach Funduszu Spójności.
Kategoria interwencji	Zagadnienie tematyczne w ramach kategoryzacji interwencji funduszy Strukturalnych, wchodzące w skład dziedziny działalności społeczno-gospodarczej. Dziedzina interwencji funduszy Strukturalnych pomocna przy identyfikacji, badaniu i monitorowaniu działań. Kategorie interwencji są wykorzystywane do wykonywania rocznych sprawozdań dotyczących funduszy Strukturalnych i ich obciążenia w celu ułatwienia przekazu informacji dotyczących różnych polityk.

Pojęcie	Objaśnienie
Komitet Monitorujący	Podmiot powoływany przez instytucję zarządzającą w celu opiniowania i konsultowania wybór projektów kwalifikujących się do wsparcia z funduszy Strukturalnych, a także dla celów oceny i nadzorowania danego programu. Jego zadaniem jest zapobieżenie jednostronnym ocenom, wypracowanie kryteriów i sposobu oceny programu, częstotliwości i zakresu analiz częściowych i końcowych.
Koncepcja Polityki Przestrzennego Zagospodarowania Kraju	Dokument planistyczny określający przyrodnicze, kulturowe, społeczne i ekonomiczne uwarunkowania oraz cele polityki przestrzennej Polski. Dokument, stanowi podstawę dla programowania ponadlokalnych przedsięwzięć publicznych, wpływających na przestrzenne zagospodarowanie kraju.
Kontrakt wojewódzki	Instrument wspierania rozwoju regionalnego, w ramach którego jednostki samorządu terytorialnego otrzymują z budżetu państwa dotacje na wsparcie realizacji zadań własnych, wynikających z wojewódzkich strategii i programów rozwoju wpisujących się w cel i priorytety strategicznych dokumentów rządowych.
Kontrola finansowa	Mechanizmy i środki zapewniające prawidłowe funkcjonowanie procesu gromadzenia i dysponowania środkami publicznymi oraz gospodarowania mieniem.
Kontrola na miejscu	Kontrola prowadzona w zakresie operacji finansowanych przez fundusze strukturalne, w miejscu realizacji projektu.
Konwergencja (Cel)	Jest ukierunkowany na przyspieszenie konwergencji najsłabiej rozwiniętych państw członkowskich i regionów poprzez poprawę warunków dla wzrostu i zwiększania zatrudnienia dzięki zwiększaniu ilości i poprawie jakości inwestycji w kapitał ludzki i rzeczowy, rozwijaniu innowacyjności i społeczeństwa opartego na wiedzy, zwiększaniu zdolności przystosowawczych do zmian gospodarczych i społecznych, ochronie i poprawie jakości środowiska, jak również zwiększaniu wydajności administracji. Cel „Konwergencja” jest współfinansowany ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego i Fundusz Spójności. Regiony kwalifikujące się do finansowania z funduszy strukturalnych w ramach celu „Konwergencja” to regiony odpowiadające poziomowi II Nomenklatury Jednostek Terytorialnych do Celów Statystycznych (NUTS II) w rozumieniu rozporządzenia (WE) nr 1059/2003 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 26 maja 2003 r., których PKB na mieszkańca mierzony paritetem siły nabywczej i wyliczony na podstawie danych Wspólnoty za lata 2000-2002 wynosi mniej niż 75% średniego PKB dwudziestu pięciu państw członkowskich UE.
Koszty ogółem	Łączny koszt planowanych działań lub operacji, obejmujący zarówno koszty kwalifikowalne jak i niekwalifikowane.
Kryteria wyboru projektów	Określony zestaw wymogów formalnych i merytorycznych, zawartych w aneksie Programu Operacyjnego, które muszą spełnić projekty, aby uzyskać dofinansowanie ze środków pomocowych.

Pojęcie	Objaśnienie
Kwalifikowalność wydatków	Kryteria dotyczące wydatków ponoszonych w trakcie realizacji projektu oraz wdrażania, monitorowania programu, których spełnienie warunkuje otrzymanie refundacji ich części ze środków funduszy strukturalnych i Funduszu Spójności.
Kwantyfikacja	Przedstawianie efektów realizacji programów finansowanych z funduszy Strukturalnych na poziomie produktu, rezultatu oraz oddziaływania.
LEADER	W okresie programowania 2000-2006 Inicjatywa Wspólnotowa finansowana przez Sekcję Orientacji Europejskiego Funduszu Orientacji i Gwarancji Rolnej. Fundusze z programu LEADER są przeznaczane na trzy cele: - wspomaganie nowoczesnych strategii rozwoju terenów wiejskich, - wsparcie dla międzyregionalnych i międzynarodowych projektów współpracy, - tworzenie sieci obszarów wiejskich UE - zarówno objętych pomocą LEADER+ jak i niekorzystających z tej pomocy
Model HERMIN	Makroekonomiczny instrument modelowania wpływu Funduszy Strukturalnych, który kładzie nacisk na długofalowe bodźce wzrostu, jakie wynikają z wpływających środków WE, głównie poprzez inwestycje w kapitał ludzki (edukacja i systemy szkoleń) oraz poprawę warunków produkcji (infrastruktura), co przyczynia się do zwiększenia wydajności i konkurencyjności. Główne założenia tego modelu odnoszą się do pozytywnych efektów podażowych - jako rzeczywistych źródeł wzrostu poprawy wydajności i konkurencyjności gospodarki, których efekty ujawniają się w dłuższym horyzoncie czasowym.
Monitorowanie finansowe	Monitorowanie zarządzania środkami z funduszy strukturalnych przyznanymi na realizację programów i projektów. Jest podstawą oceny sprawności ich wydatkowania.
Monitorowanie rzeczowe	Monitorowanie postępu realizacji programów i projektów poprzez system wskaźników określonych w dokumentach programowych.
Najlepsza dostępna technologia (BAT)	Najbardziej efektywny oraz zaawansowany poziom rozwoju technologii i metod prowadzenia danej działalności, wykorzystywany jako podstawa ustalania granicznych wielkości emisyjnych, mających na celu eliminowanie emisji, lub jeżeli nie jest to praktycznie możliwe, ograniczenie emisji i wpływu na środowisko jako całość.
Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia/Narodowa Strategia Spójności	Dokument przygotowywany przez poszczególne państwa członkowskie, zawierający cele realizujące strategiczne wytyczne Wspólnoty. Określa on priorytety i obszary wykorzystania oraz system wdrażania funduszy unijnych: Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR), Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS) oraz Funduszu Spójności w ramach budżetu Wspólnoty na lata 2007–13.

Pojęcie	Objaśnienie
Nomenklatura Jednostek Terytorialnych do Celów Statystycznych (NTS) (NUTS)	Jednolity schemat podziału terytorialnego krajów Unii Europejskiej. NUTS jest pięciostopniową klasyfikacją hierarchiczną, w której wyróżnia się trzy poziomy regionalne (NUTS 1-3) oraz dwa poziomy lokalne (NUTS 4 - 5). Ze względów praktycznych nomenklatura NUTS oparta jest przede wszystkim na podziałach administracyjnych istniejących w krajach członkowskich. Klasyfikacja NUTS jest podstawą prowadzenia regionalnych rachunków ekonomicznych i statystyki regionalnej w wymiarze społeczno-gospodarczym. W Polsce przystąpienia do UE funkcjonuje klasyfikacja NTS, w której do poziomu pierwszego zalicza się cały kraj, do poziomu NTS 2 16 nowych województw, do NTS 3-44 podregiony, do NTS 4-380 powiatów i miast na prawach powiat oraz do NTS 5 poziomu zakwalifikowano 2 489 gmin.
Oddziaływanie	Konsekwencje dla bezpośrednich adresatów po zakończeniu ich udziału w projekcie lub po ukończeniu danej inwestycji, a także pośrednie konsekwencje dla innych adresatów, którzy skorzystali lub stracili w wyniku realizacji projektu.
Phare - Program Spójność Gospodarcza i Społeczna (Phare SSG)	Przedakcesyjny program rozwoju regionalnego finansowany przez UE, będący jedną z części Phare, który ma na celu zmniejszenie opóźnień różnicowań pomiędzy regionami poprzez promowanie aktywności sektora produkcyjnego, rozwój zasobów ludzkich oraz infrastruktury.
PHARE-CBC	Program współpracy przygranicznej, służący finansowaniu projektów, głównie inwestycyjnych, sytuowanych na granicach krajów Phare z państwami członkowskimi Unii Europejskiej.
Płatność	Określona kwota w ramach pomocy, wypłacana przez Komisję Europejską na konto Instytucji Płatniczej na podstawie wniosku o płatność.
Płatność okresowa	Płatność dokonywana przez Komisję Europejską w trakcie realizacji programu, w celu refundacji wydatków faktycznie poniesionych, potwierdzonych za pomocą faktur lub dokumentów księgowych analogicznej wartości dowodowej i poświadczonych przez Instytucję Płatniczą.
Płatność salda końcowego	Końcowa płatność dokonywana przez Komisję Europejską po zakończeniu programu, w celu refundacji wydatków faktycznie poniesionych, potwierdzonych za pomocą faktur lub dokumentów księgowych o takiej samej wartości dowodowej i poświadczonych przez Instytucję Płatniczą, pod warunkiem przedstawienia przez Instytucję Płatniczą sprawozdania końcowego z wdrażania programu.
Płatność zaliczkowa	Płatność dokonywana przez Komisję Europejską po podjęciu zobowiązania finansowego na rzecz Instytucji Płatniczej w celu jak najszybszej refundacji wydatków poniesionych przez Beneficjentów końcowych.

Pojęcie	Objaśnienie
Podstawy Wsparcia Wspólnoty (PWW)	W perspektywie finansowej 2000-2006 dokument przyjęty przez Komisję Europejską, w uzgodnieniu z danym państwem członkowskim, po dokonaniu oceny przedłożonego przez państwo członkowskie Narodowego Planu Rozwoju. Zawiera strategię i priorytety działań państwa członkowskiego, ich cele szczegółowe, wielkość wkładu funduszy i innych środków finansowych. Dokument ten powinien być podzielony na priorytety i wdrażany za pomocą jednego lub kilku programów operacyjnych.
Pole interwencji	Jednorodny obszar tematyczny w ramach priorytetu, rozumiany jako działanie lub grupa działań mogących uzyskać wsparcie dla realizacji wspólnych celów.
Pomoc publiczna	Środki publiczne przeznaczane na wspieranie podmiotów prowadzących działalność gospodarczą, w szczególności w formie: dotacji, ulg podatkowych, dokapitalizowania, pożyczek, kredytów oraz poręczeń lub gwarancji, na warunkach korzystniejszych od oferowanych na rynku. Pomoc jest udzielana ze środków podmiotów publicznych (np. jednostek samorządów terytorialnych) przez te podmioty lub za pośrednictwem innych podmiotów publicznych lub prywatnych wskazanych przez państwo. W rozumieniu art. 87-89 TWE pomoc publiczna stwarza przewagę ekonomiczną przedsiębiorstwa, która przy równych warunkach działalności gospodarczej nie byłaby możliwa do osiągnięcia.
Pomoc strukturalna	Forma współfinansowania projektów ze środków funduszy Strukturalnych.
Priorytet	Jeden z priorytetów strategii ujętej w programie operacyjnym, rozumianym jako grupa działań wzajemnie powiązanych, realizujących mierzalne cele szczegółowe.
Produkt Krajowy Brutto (PKB)	Miernik produkcji wytworzonej na obszarze danego kraju, który jest sumą wydatków gospodarstw domowych na zakup dóbr i usług konsumpcyjnych, wydatków sektora prywatnego na zakup dóbr i usług inwestycyjnych, wydatków państwa na zakup dóbr i usług oraz salda bilansu handlu zagranicznego.
Program Aktywizacji Obszarów Wiejskich (PAOW)	Program, którego celem był szeroko rozumiany rozwój gospodarczy obszarów wiejskich. W ramach Programu wspierane były działania prowadzące do zwiększenia pozarolniczego zatrudnienia na obszarach wiejskich, decentralizacji administracji publicznej i rozwoju regionalnego oraz pomocy w budowaniu potencjału instytucjonalnego niezbędnego do uzyskania i wykorzystania przedakcesyjnych i strukturalnych funduszy Unii Europejskiej. Program został zakończony 30 czerwca 2005 roku.
Program operacyjny	Dokument złożony przez Państwo Członkowskie i przyjęty przez Komisję jako część strategicznych ram odniesienia, określający strategię rozwoju, wykorzystującą spójny zestaw priorytetów, do osiągnięcia których będzie się dążyć, za pomocą funduszu, lub jak w przypadku celu „Konwergencja”, Funduszu Spójności i EFRR.

Pojęcie	Objaśnienie
Projekt bliźniaczy	Współpraca dwustronna w danej dziedzinie, będącej przedmiotem projektu, pomiędzy administracją kraju kandydującego a wybraną w drodze konkursu instytucją kraju członkowskiego UE.
Raportowanie	Sprawozdawanie przez instytucję zarządzającą postępu z wdrażania programu lub projektów współfinansowanych funduszy pomocowych.
Rezultaty	Bezpośrednie i natychmiastowe efekty zrealizowanego programu lub projektu. Rezultaty dostarczają informacji o zmianach, jakie nastąpiły w wyniku wdrożenia programu lub projektu u beneficjentów pomocy, bezpośrednio po uzyskaniu przez nich wsparcia.
Rozwój regionalny	Wzrost potencjału gospodarczego regionów oraz trwała poprawa ich konkurencyjności poziomu życia mieszkańców, co przyczynia się do rozwoju społeczno-gospodarczego kraju.
Rozwój zrównoważony	Rozwój społeczno - ekonomiczny, zachowujący cechy trwałości w długim okresie oraz nie działający destrukcyjnie na środowisko, w którym zachodzi.
SAPARD	Przedakcesyjny Instrument Rozwoju Rolnictwa i Obszarów Wiejskich , przeznaczony dla kandydujących do członkostwa w Unii Europejskiej krajów Europy Środkowo-Wschodniej. Środki finansowe z tego funduszu miały na celu pomoc w stymulowaniu rozwoju obszarów wiejskich, ułatwienie procesu integracji sektora rolnego krajów kandydujących z Unią Europejską przez dostosowanie tego sektora do standardów i wymagań unijnych i płynne włączenie tych krajów w system Wspólnej Polityki Rolnej i programów strukturalnych UE.
Sektorowe programy operacyjne]	Programy operacyjne przygotowywane i zarządzane przez właściwe organy administracji publicznej, realizujące zadania horyzontalne w odniesieniu do całych sektorów ekonomiczno-społecznych.
Sieci TEN	Sieć infrastruktury transportowej obejmujące połączenia transportowe, telekomunikacyjne i energetyczne w ramach Unii.
Sprawozdawczość	Sprawozdawanie przez instytucję zarządzającą postępu z wdrażania programu lub projektów współfinansowanych z funduszy pomocowych.
Strategia Lizbońska	Obecnie najważniejszy program społeczno-gospodarczym Unii Europejskiej przyjęty w marcu 2000r. Jego celem jest uczynienie z Unii wiodącej gospodarki świata w perspektywie do 2010 roku. Przyjęcie tego programu było wyrazem uświadomienia sobie konieczności zasadniczej reformy systemu społeczno-gospodarczego Europy.
Strategia Rozwoju Kraju (SRK)	Podstawowy dokument strategiczny określający cele i priorytety w obszarze rozwoju społeczno-gospodarczego Polski oraz warunki, które powinny ten rozwój zapewnić.

Pojęcie	Objaśnienie
Strategiczne Wytyczne Wspólnoty	Strategiczne wytyczne ustanowione na poziomie Wspólnoty dotyczące spójności gospodarczej, społecznej i terytorialnej, określające ramy interwencji funduszy strukturalnych, z uwzględnieniem innych odpowiednich polityk Wspólnoty.
Studium wykonalności	Studium przeprowadzone w fazie przygotowania projektu, weryfikujące, czy dany projekt ma dobre podstawy do realizacji i czy odpowiada potrzebom przewidywanych beneficjentów; studium powinno stanowić plan projektu; muszą w nim zostać określone i krytycznie przeanalizowane wszystkie szczegóły operacyjne jego wdrażania, a więc uwarunkowania handlowe, techniczne, finansowe, ekonomiczne, instytucjonalne, społeczno-kulturowe oraz związane ze środowiskiem naturalnym; studium wykonalności pozwala na określenie rentowności finansowej i ekonomicznej, a w rezultacie jasne uzasadnienie celu realizacji projektu.
URBAN	W okresie programowania 2000-2006 Inicjatywa Wspólnotowa finansowana przez Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego. Wsparcie dotyczy projektów związanych z rewitalizacją gospodarczą i społeczną miast Unii Europejskiej liczących przynajmniej 100 000 mieszkańców.
Wniosek/aplikacja	Standardowy formularz składany przez beneficjenta w celu uzyskania wsparcia ze środków pomocowych. Zakres informacji zawartych we wniosku obejmuje: informacje o instytucji zgłaszającej wniosek, informacje na temat projektu, charakterystykę działań podejmowanych podczas realizacji projektu, planowane rezultaty i wydatki, wymagane dokumenty w formie załączników.
Wniosek o płatność	Wniosek o refundację wydatków/o rozliczenie projektu składany w celu refundacji/rozliczenia wydatków faktycznie poniesionych, potwierdzonych za pomocą faktur lub dokumentów księgowych o równoważnej wartości dowodowej i poświadczonych przez Instytucję Płatniczą.
Wskaźniki	Miara celów, jakie mają zostać osiągnięte, zaangażowanych zasobów, uzyskanych produktów, efektów oraz innych zmiennych (w szczególności ekonomicznych, społecznych, dotyczących ochrony środowiska).
Wskaźniki bazowe	Wskaźniki opisujące sytuację społeczno-gospodarczą na obszarze realizacji projektu, mierzone przed rozpoczęciem oraz w trakcie jego wdrażania, w celu oszacowania zachodzących zmian, nie wynikających jednakże z realizacji inwestycji.
Wskaźniki oddziaływania	Wskaźniki odnoszące się do skutków danego programu wykraczających poza natychmiastowe efekty dla beneficjentów (np. wpływ projektu na sytuację społeczno-gospodarczą w pewnym okresie od zakończenia realizacji). Oddziaływanie szczegółowe to te efekty, które pojawiają się po pewnym okresie czasu, ale są bezpośrednio powiązane z podjętym działaniem. Oddziaływanie globalne to efekty długookresowe dotyczące szerszej populacji.

Pojęcie	Objaśnienie
Wskaźniki produktu	Wskaźniki odnoszące się do działalności. Liczone są w jednostkach materialnych lub monetarnych (np. długość zbudowanej drogi, ilość firm, które uzyskały pomoc).
Wskaźniki rezultatu	Wskaźniki odpowiadające bezpośrednio z natychmiastowych efektów wynikających z programu. Informują one o zmianach np. zachowania, pojemności lub wykonania, dotyczących beneficjentów. Mogą one przybierać formę wskaźników materialnych (skrócenie czasu podróży, liczba skutecznie przeszkolonych, itp.) lub finansowych (zwiększenie się środków finansowych sektora prywatnego, zmniejszenie kosztów transportu).
Współczynnik urbanizacji	Udział ludności miejskiej w ogólnej liczbie ludności kraju.
Współfinansowanie ze źródeł krajowych	Wkład środków krajowych do programów lub projektów realizowanych przy udziale środków pomocowych.
Wstępne studium wykonalności	Studium, przeprowadzone podczas fazy identyfikowania projektu, w którym definiuje się wszystkie potencjalne problemy, ocenia się alternatywne rozwiązania, po czym wybiera się preferowane rozwiązanie w oparciu o kryterium trwałości projektu.
Wydatki kwalifikowalne ogółem	Ogół kosztów, które kwalifikują się do refundacji ze środków funduszy strukturalnych, poniesionych w trakcie realizacji projektów oraz w trakcie wdrażania, zarządzania, monitorowania programów, w ramach których te projekty są realizowane.
Wydatki publiczne	Wszelki wkład publiczny w finansowanie działań, które pochodzą z budżetu państwa, władz regionalnych, lokalnych, Wspólnot Europejskich, części odnoszącej się do funduszy Strukturalnych i Funduszu Spójności i wszelkie podobne wydatki. Wszelki wkład w finansowanie działań, który pochodzi z budżetu podmiotów prawa publicznego lub stowarzyszeń jednego lub więcej organów władz regionalnych lub lokalnych, albo podmiotów prawa publicznego w znaczeniu dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady nr 2004/18/We z dnia 31 marca 2004 r. w sprawie koordynacji procedur udzielania zamówień publicznych na roboty, dostawy i usługi jest uznany za wkład publiczny.
Zamówienia publiczne	Zgodnie z art. 2 pkt 13 ustawy z dnia 29 stycznia 2004 r. - Prawo zamówień publicznych (Dz. U. Nr 19, poz. 177, z późn. zm. ⁵) należy przez to rozumieć umowy odpłatne zawierane między zamawiającym a wykonawcą, których przedmiotem są usługi, dostawy lub roboty budowlane.

⁵ Zmiany wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 2004 r. Nr 96, poz. 959, Nr 116, poz. 1207 i Nr 145, poz. 1537.

Pojęcie	Objaśnienie
Zasada elastycznego, krzyżowego finansowania	Zasada mająca na celu ułatwienie wdrażania jednofunduszowych programów operacyjnych, polegająca na finansowaniu działań, które należą do obszaru interwencji innego funduszu strukturalnego. Zasada ta stosuje się jedynie do działań, które są zarówno niezbędne dla pomyślnej realizacji projektu lub grupy projektów jak i bezpośrednio powiązane z projektem lub grupą projektów. Udział środków możliwych do objęcia zasadą jest ograniczona do 10% na poziomie priorytetu.
Zasada de minimis	Zgodnie z zasadą de minimis, o której mowa w rozporządzeniu 69/2001/ WE z dnia 12 stycznia 2001 r. w sprawie zastosowania art. 87 i 88 Traktatu WE w odniesieniu do pomocy w ramach zasady de minimis (Dz. Urz. WE L 10 z 13.01.2001), pomoc może być udzielana w ograniczonej wysokości (do 100 tys. euro – w okresie programowania 2007-2013 przewiduje się zwiększenie tego pułapu do 150 tys. euro) dla jednego przedsiębiorcy w ciągu trzech lat poprzedzających dzień złożenia wniosku. Pomoc de minimis nie może być udzielana w rolnictwie, rybołówstwie, i nie może być przeznaczona na subsydia eksportowe lub mieć na celu uprzywilejowania produktów krajowych wobec zagranicznych. W przypadku nadużycia pomocy (przekroczenie dostępnego pułapu pomocy w ciągu trzech lat) i o ile nie można 'nadwyżki' zakwalifikować do żadnego istniejącego programu pomocowego lub wyłączenia grupowego, przewidziane są procedury zwrotu. Pomoc udzielana w ramach zasady de minimis sumuje się tylko z inną pomocą de minimis, udzieloną jako pomoc indywidualna oraz w ramach programu pomocowego.